

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra žurnalistiky

**KOMPARACE OFICIÁLNÍHO LITERÁRNÍHO PERIODIKA KMEN
A EXILOVÉHO KULTURNÍHO PERIODIKA OBRYS V LETECH 1985-1989**

Bakalářská diplomová práce

Pavla HLOUŠKOVÁ

Vedoucí práce: PhDr. Petr Orság Ph.D.

Olomouc 2015

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto závěrečnou bakalářskou práci vypracovala samostatně, a uvedla veškerou literaturu i další zdroje, které jsem k práci použila. Celkový počet znaků bakalářské práce je (včetně mezer, bez poznámek pod čarou a příloh) 120 928.

Podpis: V Olomouci dne:

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat vedoucímu práce PhDr. Petr Orságovi, PhD. za pomoc a podnětné připomínky při zpracování tématu. Také děkuji své rodině a příteli za trpělivost a podporu.

Anotace

Katedra žurnalistiky

Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

Autor: Pavla Hloušková

Vedoucí práce: PhDr. Petr Orság, Ph.D.

Název: Komparace oficiálního literárního periodika Kmen a exilového kulturního periodika
Obrys v letech 1985-1989

Anotace:

Bakalářská práce se zabývá tematickým propojováním oficiálního literárního periodika Kmen a exilového kulturního periodika Obrys v letech 1985-1989, konkrétně podobností obou časopisů při zobrazování aktuálních témat z československé literární scény. Součástí práce je i kontext vymezeného období včetně kulturní situace a popisu periodik Obrys a Kmen. Výzkumná část se zabývá zobrazovanými tématy v daném periodiku vždy za jedno čtvrtletí a jejich vzájemné komparaci.

Klíčová slova: literární časopis – exilová literatura – oficiální literatura – exilový časopis – oficiální časopis - Československo – osmdesátá. léta – Obrys – Kmen – Obrys-Kmen – Daniel Strož – Karel Sýs

Summary

Department of journalism

Faculty of Arts, Palacký University Olomouc

Author: Pavla Hloušková

Supervisor: PhDr. Petr Orság, Ph.D.

Title: The Comparison of the official literary periodical Kmen and the exile cultural periodical
Obrys in the years 1985-1989

Summary:

The bachelor work is concerned with the thematic connection between the official periodical Kmen and the exile's culture periodical Obrys in the years 1958-1989. The work concretely shows similarities between both magazines during the imaging of actual topics from the Czechoslovakia literary scene. The work also includes the context of delineated periods, the culture situation and describes the magazines Obrys and Kmen. The researched part deals with portrayed topics every trimester and also with their together comparison.

Key words: literary periodical – exile literature – official literature – exile periodical – official periodical - Czechoslovakia – eighties – Obrys – Kmen – Obrys-Kmen – Daniel Stroj – Karel Sýs

Obsah

Úvod	1
1. Dobový kontext 80.let 20.století	4
1.1. Sedmdesátá léta a normalizace	4
1.2. Osmdesátá léta	5
1.3. Revoluční rok 1989	6
2. Kultura v 80. letech	8
2.1. Oficiální kultura.....	8
2.2. Neoficiální kultura.....	9
2.2.1. Samizdat	10
2.2.2. Exil	11
3. Tisk v období 70.-80. let.....	14
3.1. Oficiální tisk	14
3.2. Samizdatový periodický tisk	16
3.3. Exilový periodický tisk.....	18
4. VÝZKUMNÝ VZOREK – OBRYŠ, KMEN	20
4.1. Kmen	20
4.2. Obrys	21
4.3. Obrys-Kmen	22
5. METODOLOGIE VÝZKUMU.....	23
6. Výzkum tematické podobnosti periodik Obrys a Kmen	25
6.1. 1985	25
6.1.1. Komparace Obrysu a Kmene za první čtvrtletí 1985	25
6.1.2. Komparace Obrysu a Kmene za druhé čtvrtletí roku 1985	26
6.1.3. Komparace Obrysu a Kmene za třetí čtvrtletí roku 1985	27
6.1.4. Komparace Obrysu a Kmene za čtvrté čtvrtletí roku 1985	28

6.1.5. Shrnutí komparace Obrysu a Kmene za rok 1985	29
6.2. 1986	31
6.2.1. Komparace Obrysu a Kmene za první čtvrtletí 1986	31
6.2.2. Komparace Obrysu a Kmene za druhé čtvrtletí 1986	32
6.2.3. Komparace Obrysu a Kmene za třetí čtvrtletí roku 1986.....	32
6.2.4. Komparace Obrysu a Kmene za čtvrté čtvrtletí roku 1986	33
6.2.5. Shrnutí komparace Obrysu a Kmene za rok 1986.....	34
6. 3. 1987	35
6.3.1. Komparace Obrysu a Kmene za první čtvrtletí roku 1987.....	35
6.3.2. Komparace Obrysu a Kmene za druhé čtvrtletí roku 1987	36
6.3.3. Komparace Obrysu a Kmene za třetí čtvrtletí roku 1987.....	37
6.3.4. Komparace Obrysu a Kmene za čtvrté čtvrtletí roku 1987	38
6.3.5. Shrnutí komparace Obrysu a Kmene za rok 1987.....	39
6. 4. 1988	40
6.4.1. Komparace Obrysu a Kmene za první čtvrtletí roku 1988.....	40
6.4.2. Komparace Obrysu a Kmene za druhé čtvrtletí roku 1988	40
6.4.3. Komparace Obrysu a Kmene za třetí čtvrtletí roku 1988.....	41
6.4.4. Komparace Obrysu a Kmene za čtvrté čtvrtletí roku 1988	42
6.4.5. Shrnutí komparace Obrysu a Kmene za rok 1988.....	43
6.5. 1989	44
6.5.1. Komparace Obrysu a Kmene za první čtvrtletí roku 1989.....	44
6.5.2. Komparace Obrysu a Kmene za druhé čtvrtletí roku 1989	45
6.5.3. Komparace Obrysu a Kmene za třetí čtvrtletí roku 1989.....	45
6.5.4. Komparace Obrysu a Kmene za čtvrté čtvrtletí roku 1989	46
6.5.5. Shrnutí komparace Obrysu a Kmene za rok 1989.....	47
Závěr.....	50
Seznam zkratk.....	52

Seznam pramenů	53
Seznam literatury	54
Seznam příloh	55
Přílohy	58

Úvod

Totalitní režimy představovaly v historii lidstva vždy nezanedbatelnou kapitolu ve vývoji společnosti. Stejně tomu bylo i na českém (či obecně československém) území ve druhé polovině dvacátého století, během níž se k moci dostala komunistická strana, a Československo se stalo součástí mocenské sféry Sovětského svazu. Toto období mělo určující vliv na vývoj politické, mediální i kulturní situace, zvláště pak na zobrazování aktuálních literárních témat.

Pro studium vlivu politických změn na literární scénu v Československu je vhodné literární periodikum, a to z toho důvodu, že představuje spojení dvou sfér, které byly komunistickým režimem na československém území velkou měrou ovlivněny – kultury a médií. Kulturní dění totiž téměř vždy reflektovalo politickou situaci a přesto, že reprezentovalo názory především umělecké inteligence, prostřednictvím nejrůznějších uměleckých počinů (divadelní představení, besedy s umělci, jejich veřejná vystoupení či vydávání knih) se jejich názory mohly šířit veřejností.

Tématem této práce bude komparace dvou periodik věnujících se kulturní situaci v Československu – literárního časopisu Kmen a kulturního časopisu Obrys. Cílem výzkumné části práce proto bude potvrzení či vyvrácení výchozího předpokladu, že vybraná periodika, jejichž syntézou později vznikl časopis Obrys-Kmen, se tematicky propojovala už v letech 1985-1989, která předcházela jejich zániku či transformaci následující po událostech listopadu 1989. Každý z nich vycházel ve zcela jiných podmínkách (neexistence cenzury, ale také potíže se zákazem politické činnosti pro uprchlíky z cizích zemí), a proto také zpracovávaly tuto tematickou oblast jiným způsobem. Díky tomu lze nahlédnout na stejná témata zobrazovaná odlišnými způsoby oficiálními a exilovými médii.

Komparace se bude zaměřovat především na českou literární scénu z toho důvodu, že Kmen je - ačkoliv se místy věnuje i jiným kulturním odvětvím – české literární periodikum a Obrys je kulturní periodikum zaměřující se mimo jiných kulturních odvětví i právě na českou literární scénu. Tyto časopisy jsou pro výzkum vybrány z důvodu jejich téměř paralelního vývoje, jehož vrcholem bylo spojení vedoucích redaktorů obou časopisů a vznik periodika Obrys-Kmen v devadesátých letech dvacátého století. Tato situace je východiskem předpokladu, že v letech předcházejících zániku samostatného časopisu Kmen a samostatného časopisu Obrys, se mohly oba časopisy tematicky propojovat.

Kromě potvrzení či vyvrácení tohoto předpokladu je tématem práce také zachycení atmosféry panující na literární scéně v Československu, především pak na českém území. Do textů publikovaných v literárních či kulturních periodících se občas promítala i politická situace domácí i světová; tato témata však práce rozebírat nebude.

Ke zpracování zobrazení literární situace byl vybrán časový úsek vymezený dvěma historickými milníky, které měly výrazný vliv jak na kulturní tak i mediální scénu Československa. Prvním z nich je nastoupení Michaila Sergejeviče Gorbačova do funkce generálního tajemníka Komunistické strany Sovětského svazu v březnu roku 1985, po jehož nástupu mělo dojít ke změně stranické politiky a s tím spojenému uvolnění, které se mělo mj. promítnout i do médií. Druhým mezníkem zkoumaného období jsou události roku 1989, jež vyvrcholily svržením komunistického režimu. Právě v období těchto pěti let se předpokládá největší možnost tematického propojování obou časopisů a z tohoto důvodu budou do výzkumu zahrnuty celé ročníky 1985-1989.

Teoretická část práce se ve své první kapitole věnuje zejména dobovému kontextu, z něhož vychází. Zaměřuje se především na zachycení nejdůležitějších milníků, jež mohly mít vliv na vývoj společnosti a politické scény. Samostatná kapitola je věnována kultuře, která byla v této době rozštěpená do tří proudů – tato část tedy popisuje jak oficiální kulturu, jež byla v Československu podporována nebo alespoň tolerována, tak i neoficiální kulturní proudy, k nimž patřil samizdat a underground a exilové zpracování československé kultury. Vzhledem k tomu, že se práce zaměřuje na tištěné médium, zabývá se teoretická část práce i vývojem tisku ve vymezeném období, a to opět jak oficiálnímu, tak i exilovému. Nejprve se tímto tématem zabývá obecně, a poté popisuje i oba konkrétní představitele, jimiž se práce zabývá.

K výzkumné části práce byla zvolena historicko-srovnávací metoda analýzy dokumentů, konkrétně synchronní postup. Využití této metody nebrání ani odlišná periodicitu vybraných časopisů, neboť se práce soustředí na jiné faktory jako je podobnost periodik v tematické skladbě a určujícím bodem výzkumné části práce je paralelní vývoj a následné spojení obou periodik v pozdějších letech. Při provádění výzkumu bude primárním východiskem exilový časopis a jím publikovaná aktuální témata československé literární sféry, autorů či děl. Tato témata budou porovnávána s periodikem oficiálně vycházejícím v Československu. Z tohoto důvodu není překážkou, že zástupce exilového tisku má měsíční

periodicitu a oficiální časopis týdenní periodicitu – i tak je možné, byť v omezené míře, potvrdit či vyvrátit předpoklad, že se oba časopisy tematicky sbližovaly už od poloviny 80. let.

1. Dobový kontext 80.let 20.století

Pro vývoj společnosti i politického systému v 80. letech 20. století bylo velice určující období předcházející. Zásadním zlomem v něm byla intervence sovětských vojsk na území Československa v srpnu 1968. Stigma tohoto zásahu pak společnost nesla následujících dvacet let.

1.1. Sedmdesátá léta a normalizace

V prvních dvou letech po sovětském zásahu v roce 1968 byla velice zřetelná snaha Sovětů ovlivňovat veškeré významné oblasti v Československu. Policejní dohled opět nabýval na síle a potlačování nově nabytých svobod probíhalo zejména pomocí sociálně-politického násilí. Jedním z jeho nástrojů byla stranická čistka, kvůli níž se počet členů Komunistické strany Československa (dále jen KSČ) snížil až o 28%.¹

Mimo to velice utrpěl i rozvoj inteligence a vědy. Nadvládě režimu tak byl podřízen i veřejný život, především kultura a média – například byly zakázány téměř všechny kulturní časopisy.

Odpor veřejnosti ke stávající politické situaci byl taktéž téměř umlčen. Tento stav vyvrcholil v roce 1976, kdy byli po několika demonstrativních domovních prohlídkách zatčeni členové undergroundové hudební skupiny The Plastic People of the Universe.² V návaznosti na to byla o rok později založena občanská iniciativa Charta 77, jejímž cílem bylo sledovat dodržování občanských a lidských práv a vést „konstruktivní dialog s mocí“. V reakci na založení iniciativy se rozmohlo pronásledování jejích členů, šikana a především propagandistická kampaň proti signatářům jejího prohlášení – i přes to jej však do listopadu 1989 podepsalo okolo dvou tisíc lidí. Vrcholem propagandistické kampaně proti Chartě byla schůze několika set umělců, kteří ji odsoudili. Pro jejich prohlášení se ujal název Anticharta.

Nátlak měl úspěch – zahnal Chartu do izolace.³ I přes to se však kolem ní začaly brzy utvářet tzv. disidentské kruhy⁴, zejména z řad vydavatelů a čtenářů samizdatových časopisů různého zaměření, které v té době zažívaly největší rozmach za svou dosavadní existenci.⁵

¹ KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2005, 1109 s. ISBN 80-7203-612-2. str. 868

²Tamtéž, str. 876

³Tamtéž, str. 878-879

⁴Tamtéž.

⁵ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8. str.221

Od poloviny 70. let se politika stala rutinní záležitostí. Kvůli nedostatku jiného kulturního vyžití však vzrostla obliba knižní četby (což velice podporovala hustá síť knihoven), televizních seriálů a estrád, ale i vysoké kultury, protože byly velice finančně dostupné vstupenky do divadel či na koncerty.⁶

Na přelomu desetiletí se začínaly projevovat první zásadní následky hospodářské orientace na těžký průmysl. Tím byla především devastace země a životního prostředí. Toto závažné téma se pak častěji objevovalo i v literárních námětech.

1.2. Osmdesátá léta

V 80. letech ve společnosti neustále převládalo přesvědčení, že žádná změna nepříjde, a sociální postihy, z nichž se velice účinným ukázalo především znemožnění studia dětí, zůstávaly hlavním zdrojem nátlaku. Vzhledem k neustávající orientaci hospodářství na těžký průmysl se navíc ČSSR stalo jednou ze zemí s nejzdevastovanějším životním prostředím v Evropě.⁷ Krom toho se začala rozmáhat korupce a přibývalo nedostatkového zboží. Všechny tyto efekty vedly k apolitizaci velké části společnosti. Lidé přicházeli o iluze, že by mohli nějak přispět ke změně, a byli si vědomi toho, že během normalizačního procesu šlo především o boj dvou frakcí proti sobě, v němž neviděli občané své místo. To bylo hlavním zdrojem jejich pasivity a mlčení.⁸

Když se však v roce 1985 stal generálním tajemníkem Komunistické strany Sovětského svazu Michail Sergejevič Gorbačov, bylo jasné, že proběhne řada změn. Základem jeho politiky byla perestrojka a glasnost, podle níž se měla nastolit politika větší otevřenosti a svobody informací. Perestrojka se měla soustředit na ekonomické reformy, protože režim se začínal ekonomicky hroutit. V Československu byla přijata zejména myšlenka ekonomických reforem, protože vedení KSČ si nepřálo, aby se změny dotkly politické situace.

Velice očekávaná byla Gorbačova návštěva v Praze 9.4.1987. Občané Československa jej vítali s nadějí na nové změny, vedení KSČ v obavách z omluvy za vpád sovětských vojsk do Československé socialistické republiky (dále jen ČSSR) v roce 1968. Gorbačov však dal naopak najevo, že přestavba v Československu je záležitostí místních straníků, čímž občany zklamal. Nesplnil ale ani očekávání komunistů, když neotevřel otázku rehabilitací. Jakákoliv

⁶ KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2005, 1109 s. ISBN 80-7203-612-2. str. 880-882

⁷ OTÁHAL, Milan. *Opozice, moc, společnost 1969-1989: Příspěvek k dějinám normalizace*. 1. vydání. Praha: Maxdorf, 1994. 123s. ISBN 80-85800-12-8, s. 54

⁸ BĚLINA P., RAK J., POKORNÝ J., HALADA J., MORAVCOVÁ D., TOMEŠ J., HRBEK J., MAREŠ P., GRULICH T., ROČEK P.A.. *Dějiny země Koruny české. II. - Od nástupu osvícenství po naši dobu. I.* vyd. Praha: Paseka 1992. 328 s. ISBN 80-85192-30-6, s. 304

snaha o změnu se tak zformovala jen na generační výměnu. V roce 1987 byl Husák nucen rezignovat na post generálního tajemníka KSČ a na jeho místo byl dosazen Miloš Jakeš.⁹

Po Gorbačově návštěvě Prahy se tak příliš nezměnilo - s přestavbou se stále pracovalo především jako se slovem. Pro občany sice představovala šanci na změnu, ale ti byli vzhledem ke zkušenostem z minulosti skeptičtí. Výjimkou byli mladí lidé a vzdělanci, pro něž najednou sovětský vzor politiky představoval nástroj k nátlaku na vedení KSČ.

Přes veškeré zklamání byla však ve společnosti přece jen patrná změna. Z apolitické masy se vydělovala tzv. šedá zóna, rostla kritičnost a lidé více naslouchali opozici. První politické protesty se tak objevily už na konci roku 1987, kdy byla iniciována demonstrace ke Dni lidských práv 10.12.na Škroupově náměstí v Praze.¹⁰

1.3. Revoluční rok 1989

Opozice pozvolna sílila, a začínaly se rozmáhat nové formy protestu, jako byly například bytové semináře. Čím dál rozšířenějším se také stávalo vydávání samizdatů a novým fenoménem bylo zasílání petic a dopisů na propuštění politických vězňů. I přes tyto nové podoby protestu však byla stále centrem disentu Charta 77.¹¹

Situace vyvrcholila v červnu 1989 peticí Několik vět, jež žádala propuštění politických vězňů, zrušení skryté cenzury, ukončení manipulace s médii, svobodu shromažďování, respektování požadavků věřících a další požadavky. Do listopadu téhož roku petici podepsalo okolo 40 000 lidí.¹² I přes velký rozmach petic však bylo reakcí na ně pouze násilí či nezájem.

Řetězec veřejných protestů, jež začaly v prosinci 1987, vykulminoval v lednu 1989 v den dvacátého výročí upálení Jana Palacha. Shromáždění k uctění jeho památky bylo rozehnáno, což však vyvolalo řadu dalších masových demonstrací, pro které se vžilo označení „Palachův týden“. Tyto události předznamenaly konec nečinnosti veřejnosti. I to bylo podnětem k tomu, aby ve veřejném životě začínalo pozvolna docházet k jistému uvolnění – oslabovala cenzura, upravovaly se seznamy zakázaných knih, povolovaly se do té doby zakázané divadelní hry, probíhaly hudební festivaly i politické diskuze a velice se zvýšil zájem o samizdat.

⁹ KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2005, 1109 s. ISBN 80-7203-612-2. str. 969

¹⁰ Tamtéž, str. 975

¹¹ Tamtéž, str. 972-974

¹² OTÁHAL, Milan. *Opozice, moc, společnost 1969-1989: Příspěvek k dějinám normalizace*. 1.vydání.Praha: Maxdorf, 1994. 123s. ISBN 80-85800-12-8, s. 60

V této atmosféře byla velice očekávaná demonstrace ke Dni lidských práv 10. 12. 1989. Ke střetu však došlo už o měsíc dřív, 17. 11. 1989, při shromáždění k padesátému výročí studentské vzpoury a jejího potlačení nacisty. I během této demonstrace došlo k násilným policejním zásahům, ty však nebyly tak tvrdé jako zásahy během Palachova týdne.

Dva dny po této události se nezávisle na sobě ustavilo v Praze Občanské fórum (dále jen OF) a na Slovensku Verejnost' proti násiliu. Po celý následující týden se pak až do 24.11. scházeli lidé v Praze i v jiných městech ČSSR, aby dali najevo svou nespokojenost s režimem. OF se stalo spontánním mluvčím demonstrantů a vyzvalo všechny občany ke generální stávce, která byla naplánována na pondělí 27.11 v časovém rozmezí od dvanácti do čtrnácti hodin a pod heslem „Konec vlády jedné strany“ se úspěšně uskutečnila.¹³

Na listopadové události zareagovalo vedení strany jen chaoticky, a nakonec během několika dnů kapitulovalo. Premiérem nové federální vlády „národního porozumění“ se stal Marián Čalfa a československým prezidentem byl zvolen Václav Havel. Za velmi krátkou dobu tak v československé republice došlo k výrazným politickým a později i ekonomickým změnám.¹⁴

¹³ KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2005, 1109 s. ISBN 80-7203-612-2. str. 978

¹⁴ OTÁHAL, Milan. *Opozice, moc, společnost 1969-1989: Příspěvek k dějinám normalizace*. 1. vydání. Praha: Maxdorf, 1994. 123s. ISBN 80-85800-12-8, s. 123

2. Kultura v 80. letech

Během vlády komunistické strany v Československu byl dán soubor přesně daných pravidel a bylo vyžadováno jejich striktní dodržování, což se dotklo i kultury, kde byl vyloučen jakýkoliv projev plurality.¹⁵ Kvůli tomu bylo zavedeno velké množství regulačních mechanismů, jako byly seznamy zakázaných děl, jejichž autoři byli pronásledováni, či stahování významných, ale režimu nevyhovujících děl z minulosti z veřejného života. Tato opatření následně způsobila nepřírozené rozštěpení kulturní oblasti na tři proudy – oficiální kulturu, tajnou samizdatovou či undergroundovou kulturu a zahraniční exilovou kulturu. Vzhledem k celkovému zaměření práce se však kapitola bude nadále věnovat především literatuře.

2.1. Oficiální kultura

Za oficiální proud v Československu v 80. letech pokládám režimem podporovanou kulturu, od níž komunistická moc očekávala, že bude jejím pomocníkem. Jedním z hlavních atributů této oficiální kultury byla především její masovost, což vládnoucí straně zcela vyhovovalo. Masovost pro ni byla jedním ze způsobů jak si vynutit poslušnost, protože organizovaná masa je založená na hesle: "Kdo nejde s námi, jde proti nám."¹⁶

Současně ale bylo jasně vymezeno, jak má kultura působit – právě z toho důvodu fungovala řada regulačních mechanismů. Režim se snažil především literární tvorbu kontrolovat hned ve více fázích. Nejprve mělo být zabráněno tomu, aby se ke čtenářům dostala nepovolená díla či díla zakázaných autorů - ta byla stahována i z knihoven. Následovaly personální čistky v nakladatelstvích, která následně dostávala „stranicky spolehlivé vedení“ (Československý spisovatel, Albatros, Odeon atd.), jiná byla dokonce zrušena.¹⁷ Při čistkách se stalo závazným rozdělení autorů podle Jana Kozáka, který byl až do roku 1989 předsedou Svazu českých spisovatelů, na stoupence „krizového vývoje“, tolerované spisovatele a „zdravé jádro“. Striktně nepovolení spisovatelé se mohli „očistit“ pouze veřejným odmítnutím událostí 60. let a svých tehdejších názorů.¹⁸ Tematicky pak bylo tabuizované vše ohledně kritiky komunistické strany a „negativistických,

¹⁵ALAN, Josef a Tomáš BITRICH. Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989. Praha: Lidové noviny, 2001, 610 s., [48] s. obr. příl. ISBN 80-7106-449-1. str. 10-11

¹⁶ Tamtéž, str. 10-15

¹⁷JANOUSĚK, Pavel. Přehledné dějiny české literatury 1945-1989. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012, 487 s. ISBN 978-80-200-2057-4. str. 298

¹⁸JANOUSĚK, Pavel. Přehledné dějiny české literatury 1945-1989. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012, 487 s. ISBN 978 80-200-2057-4. str. 299

spirituálních a intelektuálních projevů konce 60. let¹⁹.

Významným kulturním mezníkem v období normalizace byl vznik Svazu českých spisovatelů v roce 1969, k němuž došlo odlukou od původní celostátní organizace. Později byl však zrušen a nahradit ho měla stejnojmenná organizace sdružující české spisovatele loajální ke KSČ. Oficiálně byl Svaz českých spisovatelů (dále jen SČS) znovu ustaven v roce 1972. (Stejně tak vznikla podobná organizace na Slovensku.) Postupem času ale kvůli potřebě koordinovat oba národní svazy vznikl zpětně Československý výbor svazů spisovatelů a Svaz československých spisovatelů.²⁰

Bez výraznějších změn platil tento zavedený systém po celé období 1969-1989. Zlom nastal na počátku 80. let, kdy vedoucí místa v redakcích, nakladatelstvích a spisovatelských organizacích obsazovala tzv. generace pětatřicátníků (později pět čtyřicátníků).²¹ K této generaci patřili například Jaroslav Čejka, Michal Černík, Jaromír Pelc či Karel Sýs seskupující se především okolo časopisu Kmen, jehož reflexe literární situace v Československu je předmětem výzkumu této práce, přičemž Sýs byl od roku 1987 do roku 1989 vedoucím redaktorem časopisu a v roce 1995 spoluzakládal časopis Obrys-Kmen. I přes to, že v této době do Kmene ve větší míře přispívala i tzv. šedá zóna, byla generace pětatřicátníků po tom, co se stala hlavním reprezentantem oficiální literatury, vnímána jako prorežimní.²²

V roce 1989 se pod vlivem událostí začal Svaz českých spisovatelů znovu zabývat myšlenkou na přijetí dalších autorů a regulované publikování jejich děl. Na podzim tohoto roku vyšel výbor Včerejší den Ivana Wernische a mluvilo se například i o novém vydání Zbabělců od Josefa Škvoreckého a Žertu Milana Kundery.²³

2. 2. Neoficiální kultura

K rozdělení československé kultury na oficiální a neoficiální došlo prostřednictvím umělců, kteří odmítli respektovat podřízení této oblasti politickému režimu. Z nich se pak zformovala vnitřní emigrace, jež tvořili vzdorující umělci přímo ve státě, a vnější emigrace, kterou vytvořili umělci, kteří odešli do exilu.

¹⁹Tamtéž.

²⁰Tamtéž, str.298

²¹Autoři debutující v 60. letech, kteří využili uvolněných míst po odvolání režimem nepřijatelných osob.

²²JANOŮŠEK, Pavel. Přehledné dějiny české literatury 1945-1989. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012, 487 s. ISBN 978-80-200-2057-4. str. 300

²³ Tamtéž, str. 311

2.2.1. Samizdat

Počet umělců mimo oficiální veřejnou sféru začal narůstat téměř okamžitě po roce 1968, kdy přišlo opětovné utužení režimu.²⁴ Postupně se tak tvořil nelegální komunikační prostor nejen pro disidenty, ale i pro ty, kteří v předchozích letech patřili k politické či umělecké reprezentaci režimu a po personálních čistkách byly v 70. letech pro svoje reformistické názory označeni za nepřátele. Tato nevyhovující skupina občanů a zakázaných umělců začala společně vydávat nepovolené knižní tituly, půjčovat si dovezené exilové publikace či pořádát soukromé akce pro úzký okruh pozvaných hostů.²⁵

V roce 1972 byla publikována první samizdatová edice *Texty přátel*, na konci téhož roku pak Ludvík Vaculík založil *Edici Petlice*, dále vznikly edice *poezie Kde domov můj* či *filozofická edice Nové cesty myšlení*. Jednotlivé knihy se v malém množství opisovaly na psacích strojích, ručně se svazovaly a šířily mezi známé.²⁶

Pozornost veřejnosti o disent zvýšil především vznik *Charty 77*. V souvislosti s ním vznikaly další edice, například *Edice Popelnice* či *Libri prohibiti*. Mimo to začala vycházet také řada nových periodik – *Obsah*, *Kritický sborník*, *Vokno* a později, od roku 1985, také *Revolver Revue*.²⁷

Nastavený systém zmírnilo nastoupení M. Gorbačova do funkce generálního tajemníka Komunistické strany Sovětského svazu (dále jen KSSS), což se projevilo především na konci 80. let, kdy už Svaz českých spisovatelů opatrně navazoval vztahy s exilem – spolupráce s domácími spisovateli vyřazenými z veřejného života však nadále nepřicházela v úvahu.²⁸

Atmosféra listopadu 1989 měla na literární oblast velký vliv. Autoři z disentu, exilu a šedé zóny měli potřebu vytvořit zcela novou organizaci, a tak 3.12.1989 vznikla v Pražském realistickém divadle *Obec spisovatelů*, jejímž předsedou byl symbolicky zvolen Václav Havel.²⁹

²⁴JANOŮŠEK, Pavel. Přehledné dějiny české literatury 1945-1989. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012, 487 s. ISBN 978-80-200-2057-4. str. 303

²⁵ Tamtéž, str. 304.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tamtéž, str. 308.

²⁸ Tamtéž, str. 311.

²⁹ Tamtéž, str. 312.

2.2.2. Exil

Po srpnových událostech roku 1968 opustilo Československo okolo sta tisíc lidí z různých vrstev obyvatelstva³⁰. V exilu se však velice rychle začaly projevovat rozdíly mezi poúnorovou vlnou z roku 1948 a posrpnovou vlnou z roku 1968, a to zejména proto, že posrpnoví exulanti v očích emigrantů z roku 1948 bojovali proti režimu „v jehož službách celou exilovou generaci z roku 1948 donedávna označovali jako zrádce, ničemy, odpadlíky“.³¹ Tato počáteční nevraživost se postupem času smazávala. Významnou diferencí však zůstaly nepřerušené styky posrpnového exilu s domácím disentem. Život v exilu si mezi jinými vybrali i spisovatelé Antonín Brousek, Věra Linhartová, Arnošt Lustig, Zdena Salivarová, Josef Škvorecký, Milan Kundera, Jaroslav Hutka, Karel Kryl, Pavel Kohout a další.³²

V cizím prostředí se umělci shromažďovali v bohemistických či slavistických centrech akademických pracovišť a českých redakcí rozhlasových stanic, například rádia Svobodná Evropa, a zakládali česká nakladatelství.³³ K významným vydavatelům československé literatury v posrpnovém exilu patřila: torontské nakladatelství manželů Škvoreckých Sixty- Eight Publishers vydávající především prózu,³⁴ vydavatelství Index v Kolíně nad Rýnem soustředící se především na publikaci beletrie a politické či politologické literatury³⁵ a švýcarské nakladatelství Konfrontace zaměřující se na tituly umělecké a oddechové beletrie,³⁶ londýnské nakladatelství Rozmluvy soustředící se na publikace samizdatových a exilových autorů, kteří byli v Československu zakázáni³⁷.

³⁰ FILÍPEK, Jan. *Odlesky dějin československého exilu*. Praha: J. Filípek, 1999, 172 s., [24] s. obrazových příloh. ISBN 80-902023-8-1. str. 22

³¹ Tamtéž, str. 23.

³² JANOUŠEK, Pavel. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012, 487 s. ISBN 978-80-200-2057-4. str. 301

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž, str.302

³⁵ PŘÍBÁŇ Michal. INDEX. In: *Slovník české literatury* [online]. 2009. 3.3.2015 [cit.1.4.2015]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1705>.

³⁶ PŘÍBÁŇ Michal. Konfrontace. In: *Slovník české literatury* [online]. 2009. 3.3.2015 [cit.1.4.2015]. Dostupné z: <http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1768&hl=Konfrontace>

³⁷ PŘÍBÁŇ Michal. Rozmluvy. In: *Slovník české literatury* [online]. 2010. 30.12.2012 [cit.1.4.2015]. Dostupné z: <http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1777&hl=Rozmluvy>

K vydavatelům poezie patřila nakladatelství Hlas – Voice,³⁸ švýcarská exilová edice Akt³⁹ a mnichovské vydavatelství Daniela Strože, jež byl současně vedoucím redaktorem kulturního čtvrtletníku Obrys, jehož reflexe literární situace v Československu je předmětem této práce, Poezie mimo domov vydávající převážně exilovou a samizdatovou poezii.⁴⁰

Tyto nakladatelství doplňovala především Křesťanská akademie v Římě založená zástupci poúnorového exilu již v roce 1950. Křesťanská akademie vydala přibližně 280 náboženských, teologických či beletristických titulů.⁴¹

Svou roli sehrála v zahraničí také periodika mapující sféru oficiálně vydávané, exilové i samizdatové literatury. Jedním z nejdůležitějších periodik, přestože zástupci založené bylo Svědectví vedené Pavlem Tigridem nejprve v New Yorku, poté v Paříži a od roku 1989 v Praze, které nebylo primárně literárně založené (velkou část produkce věnovalo i politické situaci), ale objevovaly se zde práce českých i zahraničních autorů⁴² a samizdatové práce autorů nejmladší undergroundové generace.

Zástupci posrpnového exilu založili a v Římě vydávali pod vedením Jiřího Pelikána periodikum Listy, kam přispívali především reformní komunisté v exilu a svého reprezentanta literární oblasti měl posrpnový československý exil i ve Spojených státech amerických – tím byla Společnost pro vědy a umění v New Yorku vydávající časopis Proměny⁴³, v níž se nacházela mj. i rubrika Antonína Kratochvíla o československé literární scéně.⁴⁴ Kromě Proměn měla však podobnou rubriku i další periodika například Hlas domova v

³⁸GRUNTORÁD Jiří. Exilová knižní vydavatelství po roce 1968 jako důležité mezníky české kultury v zahraničí. In: Konference krajané a kultura, Národní muzeum Praha, 6.-8. září 2010 [online]. Praha: Mezinárodní koordinační výbor zahraničních Čechů, 2010. [1.4.2015]. Dostupné z http://www.zahranicnicesi.com/docs/prispevek_gruntorad.pdf

³⁹PŘÍBÁŇ Michal. AKT. In: *Slovník české literatury* [online]. 1995. 31.3.2010 [cit.1.4.2015]. Dostupné z: <http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1699&hl=Akt>

⁴⁰PŘÍBÁŇ Michal. Poezie mimo domov. In: *Slovník české literatury* [online]. 2010. 31.12.2012 [cit.1.4.2015]. Dostupné z: <http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1786&hl=Poezie+mimo+domov>

⁴¹PŘÍBÁŇ Michal. Křesťanská akademie. In: *Slovník české literatury* [online]. 2010. 3.3.2015 [cit.1.4.2015]. Dostupné z: <http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1717&hl=K%C5%99es%C5%A5ansk%C3%A1+akademie+>

⁴²SVOBODA Richard. Svědectví. In: *Slovník české literatury* [online]. 2002. 28.2.2007 [cit.1.4.2015]. Dostupné z: <http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=221&hl=Sv%C4%9Bdectv%C3%AD+>

⁴³JANOŠEK, Pavel. Přehledné dějiny české literatury 1945-1989. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012, 487 s. ISBN 978-80-200-2057-4. str. 302

⁴⁴Tamtéž, str. 303.

Melbourne, curyšský Zpravodaj, torontský Západ, mnichovský Obrys pod vedením Daniela Strože či vídeňský Paternoster.⁴⁵

Své specifické místo v zobrazení československé literární scény (či československé kultury vůbec) získalo také Československé dokumentační středisko, jež bylo původně založeno v březnu 1986 jako instituce „shromažďující a dokumentující projevy nezávislého myšlení v komunistickém Československu“,⁴⁶ a které tímto způsobem mohlo pomáhat utvářet obraz nezávislé kultury v Československu. Středisko bylo založeno skupinou českých exulantů ve Spolkové republice Německo jako zařízení stejnojmenného spolku a už od svého vzniku fungovalo jako literární archiv, specializovaná knihovna a badatelské, studijní, informační a publikační zařízení.⁴⁷

Důležitost Československého dokumentačního střediska tkví především v tom, že „v době nesvobody pomáhalo udržovat souvislost mezi tvorbou a aktivitami domova a exilu. Bylo pojítkem mezi českými a slovenskými nezávislými intelektuály a občanskými iniciativami a západním světem (...)“⁴⁸ K nejvýznamnějším aktivitám střediska patřily snahy o účinnou pomoc domácímu disentu a občanským iniciativám v Československu, což bylo podporováno sbíráním svědectví o nezávislém myšlení a tvorbě v Československu po roce 1948 a o kulturních, politických a náboženských aktivitách, sbírání české a slovenské samizdatové literatury, rozšiřování samizdatových textů a periodik, organizování a podpora výzkumné práce na dokumentárních, příručkových a bibliografických publikacích a mj. také zásobování občanských iniciativ a opozičních skupin v ČSSR publikacemi a periodiky vydávanými v zahraničí.⁴⁹

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ZACH Aleš, PŘÍBÁŇ Michal. Československé dokumentační středisko. In: *Slovník české literatury* [online]. 1995. 30.10.2010 [cit.1.4.2015]. Dostupné z: <http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1805&hl=%C4%8Ceskoslovensk%C3%A9+dokumenta%C4%8Dn%C3%AD+st%C5%99edisko+nez%C3%A1visl%C3%A9+literatury+>

⁴⁷ Česká nezávislá literatura po pěti letech v referátech: konference uspořádaná ve dnech 17. a 18.listopadu 1994 Obcí spisovatelů, Centrem Franze Kafky a Nadací H. Bôlla v Praze(sborník referátů, diskusních příspěvků a tiskových ohlasů). Praha: Primus, 1995, 202 s. ISBN 80-85625-50-4.str. 86

⁴⁸ Tamtéž, str.87

⁴⁹ Tamtéž.

3. Tisk v období 70.-80. let

Během sedmdesátých a osmdesátých let hrála média ve společnosti velice významnou roli. Současně však bylo chápání jejich funkce rozporuplné. Byla vnímána jako prostředek, pomocí kterého lze formovat veřejné mínění, ale paralelně nebylo možné média přehlédnout jakožto výrazného aktéra reformního období a proto vyvstávala nutnost je také podrobit "normalizačním opatřením".⁵⁰

V první fázi normalizace se velice účinnými ukázaly jak represe proti redakcím jako celku (např. jejich rušení), tak i individuální postihy jednotlivých novinářů (nahrazování zdiskreditovaných osobností lidmi politicky spolehlivými). Neoddělitelnou součástí normalizace médií se stalo i nucené nastolování témat. Tato opatření měl na starosti Český úřad pro tisk a informace.⁵¹

Po těchto postizích bylo ze Svazu českých novinářů v roce 1969 vyloučeno přes 800 členů⁵² - následkem toho bylo jednoznačně pro normalizační vyznění oficiálních médií.⁵³ Po celou dobu 70. a 80. let tak média sloužila straně k reprezentaci "veřejného obrazu spokojené, fungující a myšlenky socialismu věrné společnosti bez vážných vnitřních rozporů či napětí."⁵⁴

3.1. Oficiální tisk

Po roce 1968 došlo k významnému poklesu počtu periodik - jen během prvních dvou let bylo v důsledku počínající normalizace zrušeno 156 titulů. Poté počty deníků zůstávaly takřka beze změny, ale v letech 1970-1975 klesl počet týdeníků z 203 na 186 a počet měsíčníků z 398 na 282.⁵⁵

Struktura tištěných médií nastavená Ústředním výborem KSČ na přelomu 60. a 70. let fungovala v nezměněné podobě až do konce režimu. Hlavní linií periodického tisku byl ústřední tisk (celostátní – Rudé právo, Lidová demokracie, Svobodné slovo, Mladá fronta, Práce, Zemědělské noviny, Obrana lidu, Československý sport) a regionální tisk (deset krajských deníků a večerníků, okresní, podnikový a závodní tisk a další v krajích registrované

⁵⁰BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 439 s. ISBN 978-80-247-3028-8. str.326

⁵¹Tamtéž, str. 327

⁵²Tamtéž, str. 330

⁵³Tamtéž, str. 331

⁵⁴Tamtéž, str. 336

⁵⁵KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8. str.215

tituly).⁵⁶ Jeho vydavateli byly politické strany (Komunistická strana Československá, Československá strana lidová, Československá strana socialistická), dobrovolné společenské organizace (Socialistický svaz mládeže, Revoluční odborové hnutí, Československý svaz tělesné výchovy) nebo státní orgány (ministerstvo zemědělství, ministerstvo národní obrany).⁵⁷

Kulturní a společenské tituly zrušené v rámci normalizace byly nahrazeny týdeníkem Tvorba věnující se politice, vědě a kultuře.⁵⁸ Kromě ní se kultuře věnoval také časopis Svazu dramatických umělců Scéna, Literární měsíčník a od roku 1982 doplnila Tvorbu literární příloha Kmen - témata z literární oblasti, jím zobrazování autoři a jejich díla, kterým se Kmen věnoval, jsou předmětem komparace ve výzkumné části této práce. Ke jmenovaným titulům se v roce 1988 přidal časopis věnující se výtvarnému umění Ateliér.⁵⁹

Na začátku 80.let byl zřízen Federální úřad pro tisk a informace (zahrnující Český úřad pro tisk a informace a Slovenský úřad pro tisk a informace) zodpovědný federální vládě Československa, k jehož kompetencím patřila mj. „registrace ústředního tisku, stanovování přidělu papíru, evidence změn u jednotlivých periodik, rozhodování o dovozu zahraničního tisku či zpravodajství zahraničních agentur, koordinace státní politiky v oblasti tisku a jiných informačních prostředků“.⁶⁰ V pravomocích národních organizací zůstal krajský a okresní tisk.⁶¹

K uvolnění poměrů v mediální sféře mělo dojít v polovině 80. let po nástupu M. Gorbačova k moci – toto uvolnění se však realizovalo jen pomalu.⁶² V dubnu 1988 byly zrušeny oba národní tiskové úřady a náhradou za ně se staly odbory tisku a informací republikových ministerstev kultury. Stejně tak se v tomto desetiletí začaly dovážet ze zahraničí i vybrané západní tituly např. Burda nebo komiks pro děti Pif. Z politických periodik zůstaly: deník Svobodné slovo, týdeník Naše rodina, deník Práce, časopis Nová doba a další.⁶³ Český svaz vydával časopisy Vlasta, Žena a móda, Praktická žena. Sportovní tematice

⁵⁶Tamtéž.

⁵⁷KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8. str.216

⁵⁸Tamtéž.

⁵⁹Tamtéž.

⁶⁰BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 439 s. ISBN 978-80-247-3028-8. str.337

⁶¹Tamtéž.

⁶²KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8. str.216

⁶³BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 439 s. ISBN 978-80-247-3028-8. str.338

se věnoval deník Československý sport a týdeníky Stadión či Gól.⁶⁴ Oblíbeným titulem byl také Mladý svět, který vydával Socialistický svaz mládeže.⁶⁵

Jako největší problém se ukázala zastaralá technologie výroby novinového papíru a omezené prostředky na jeho dovoz ze zahraničí. Důsledkem toho bylo, že některé tituly se staly nedostatkovým zbožím, např. deník Lidová demokracie, časopis 100+1 zahraniční zajímavost, Svět motorů, dětský časopis ABC svět mladých techniků a přírodovědců, Čtyřlístek a další⁶⁶. I přes tyto nedostatky však zůstával periodický tisk především prostředkem ideového působení na veřejnost.⁶⁷

3.2. Samizdatový periodický tisk

V 70. a 80. letech se kvůli přísným pravidlům publikování začal vymezovat alternativní veřejný prostor – jeho součástí v domácích podmínkách v Československu byla i tvorba alternativních tištěných médiích. Na jejich vzniku se značně podíleli publicisté, jimž režim nedovoloval pracovat v oficiálních médiích.⁶⁸

Prvními samizdatovými publikacemi byly sborníky či almanachy s nepravidelným vydáváním.⁶⁹ Největší rozmach ale zažil samizdatový periodický tisk až po vzniku Charty 77, kdy její signatáři začali vydávat např. informační periodikum Informace o Chartě 77, kde publikovali dokumenty Charty 77 a Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. Se založením Charty 77 se také spustila mediální propagandistická kampaň zaměřená proti Chartě. Jejím vrcholem bylo shromáždění umělců v Národním divadle, které podepsalo prohlášení *Za nové tvůrčí činy ve jménu socialismu a míru*, pro něž se vžilo označení Anticharta. Právě s těmito událostmi je spojen rozvoj samizdatových periodik, protože Charta i ostatní neoficiální skupiny cítily potřebu bránit se, k čemuž využívaly právě tato periodika.⁷⁰

S vydáváním neoficiálních periodik však vyvstalo několik problémů ohledně technického zajištění, financí, distribuce a nutným utajením. I proto se periodicita jednotlivých titulů lišila – nejvyšší periodicitu měly čtrnáctideníky, ty ale byly spíše výjimky; častěji šlo o měsíčníky či čtvrtletníky. Technicky se samizdat zajišťoval opisováním na psacím stroji či užitím cyklostylu pro vyšší počet kopií. Podstatnou změnou v této oblasti byl až dovoz

⁶⁴ Tamtéž, str. 339.

⁶⁵ Tamtéž, str. 340.

⁶⁶ Tamtéž, str. 339.

⁶⁷ Tamtéž, str. 340.

⁶⁸ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8. str.219

⁶⁹ Tamtéž, str. 220.

⁷⁰ Tamtéž, str. 221.

kopírovacích strojů a počítačů ze zahraničí od poloviny 80. let.⁷¹ S distribucí pak pomáhala síť pravidelných odběratelů.⁷² Většina vydavatelů i autorů přitom pracovala zadarmo a ve většině případů šlo dokonce o ztrátové podniky.

Tituly byly různého zaměření – vycházely informační zpravodaje (např. Informace o Chartě) i publicistika zaměřená na politiku, společnost, ekonomiku a kulturu (např. Ze zásuvky i z bloku, Komentáře).⁷³ Nejrozšířenějším titulem věnující se zpravodajství a publicistice se staly Lidové noviny. V roce 1987 vyšlo jejich nulté číslo⁷⁴ a od roku 1988 vycházely pravidelně jako měsíčník. Snaha oslovit co nejširší publikum vedla redakci i k pokusu noviny oficiálně registrovat, ale to bylo zamítnuto a od té doby musela redakce čelit represím, které vyvrcholily zatčením jejich redaktorů v roce 1989.⁷⁵

Kromě obecně zpravodajských a publicistických titulů vycházely v samizdatu i specializované časopisy. Jejich éru zahájila kulturní revue Spektrum v roce 1977, která ale (s roční periodicitou) vyšla jen ve dvou číslech a následně svou činnost především z ekonomických důvodů ukončila.⁷⁶ Následovala však další periodika – Kritický sborník, Prostor, Střední Evropa, Revolver Revue, undergroundový časopis Vokno⁷⁷, Ekologický bulletin, Sociologický obzor (oba tituly spojené se vznikem nových nezávislých iniciativ ve druhé polovině 80. let) či periodika náboženského charakteru Teologický sborník a Informace o církvi.⁷⁸

Svého vrcholu dosáhla samizdatová periodika ve druhé polovině 80.let. Během celé normalizace přitom vycházelo podle odhadů až okolo dvou set samizdatových titulů.⁷⁹

⁷¹Tamtéž, str. 222.

⁷²Tamtéž, str. 223.

⁷³Tamtéž, str. 224.

⁷⁴BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 439 s. ISBN 978-80-247-3028-8. str.348

⁷⁵Tamtéž.

⁷⁶KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8. str.225

⁷⁷ Vokno vycházelo třikrát ročně a jeho samostatnou přílohou byly Voknoviny vycházející v podobě letáku až osmkrát ročně.

⁷⁸KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8. str.226

⁷⁹Tamtéž, str. 227.

3.3. Exilový periodický tisk

Kromě domácího nelegálního veřejného prostoru vznikal alternativní veřejný prostor Československa i v zahraničí. V první vlně emigrace po srpnu 1968 odešlo do exilu okolo 100 000 lidí a právě ti se realizovali v informační, publicistické a kulturní oblasti.⁸⁰

Právě publikační aktivita spolu s udržovaným spojením s domácím disentem patří k charakteristickým rysům posrpnového exilu. Díky tomu se také dařilo některé z exilových titulů nelegálně dopravovat do Československa.⁸¹ Jedním z hlavních komunikačních spojení mezi exilem a disentem byl odchod předsrpnové opozice režimu do exilu a pařížský časopis Svědectví Pavla Tigrida.⁸² (I přes to, že Tigrid založil Svědectví už v roce 1956 a do roku 1968 do něj přispívali především zástupci pounorového exilu.)

Vydávání periodického tisku v exilu mělo diametrálně odlišné podmínky od těch v Československu, k nimž patřila nejen neexistence cenzury, ale například také potíže se zákazem politické činnosti pro uprchlíky z cizích zemí či počáteční neexistence sítě předplatitelů.

V prvním období po srpnových událostech z roku 1968 se vydávali převážně tzv. „servisní tituly“ pomáhající exulantům v orientaci v cizím prostředí.⁸³ Z počátku se také chtěla většina médií orientovat jen na exilové publikum, výjimkou byly v tomto ohledu římské Listy Jiřího Pelikána založené roku 1970 orientující se na politologické texty, komentáře, analýzy a reflexe dění v Československu a ve východní Evropě.⁸⁴ Postupně však exil svou orientaci na sociálnědemokratickou část publika překonal a začal mj. uveřejňovat dokumenty Charty 77 a komentáře dění v exilu i v Československu.⁸⁵

Dalšími výraznými tituly byly z pounorového exilu přetrvávající periodika Demokracie v exilu⁸⁶, čtvrtletník Společnosti pro vědy a umění Proměny vycházející v New Yorku⁸⁷ a posrpnovými exulanty založený dvouměsíčník Západ z kanadské Ottawy věnující se společenským, politickým i kulturním tématům, či mnichovský čtvrtletník Obrys zaměřující

⁸⁰Tamtéž, str. 228.

⁸¹Tamtéž, str. 229.

⁸²Tamtéž.

⁸³Tamtéž, str. 230.

⁸⁴Tamtéž, str. 232.

⁸⁵KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8. str.233

⁸⁶BEDNARÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 439 s. ISBN 978-80-247-3028-8. str.350

⁸⁷PŘÍBÁNĚ Michal. Proměny. In: *Slovník české literatury* [online]. 2002. 30.6.2006 [cit.1.4.2015]. Dostupné z:<http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=190&hl=Prom%C4%9Bny+>

se na kulturu,⁸⁸ jehož literární rubriky a témata v nich zobrazovaná budou předmětem výzkumné části této práce.

Exilová média nepřidávala režimu na stabilitě, a proto se je komunistická strana snažila v Československu co nejvíce zprofanovat v propagandistických kampaních. Snažil se tedy odhalovat domácí distribuční sítě exilového tisku či nasazovat do jejich redakcí tajné agenty Státní bezpečnosti, což bylo velice nebezpečné, protože kromě mediálních produktů mířených proti socialismu měly redakce v kartotékách informace o dalších exulantech, kteří byli jejich předplatiteli. Příkladem takovéto špionáže je získání odposlechů z redakce Svědectví v roce 1980 či zaslání narozeninového balíčku s výbušninou Jiřímu Pelikánovi v roce 1975.⁸⁹

⁸⁸KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8. str.233

⁸⁹Tamtéž, str. 231-232.

4. VÝZKUMNÝ VZOREK – OBRYŠ, KMEN

4.1. Kmen

Zástupcem oficiálního proudu literatury je ve výzkumu časopis Kmen, jenž vycházel v letech 1982-1990 a který byl (vedle Literárního měsíčníku) jedním z periodik reprezentujících oficiální literaturu 80. let. Kmen nesl podtitul *Týdeník Svazu českých spisovatelů* a ve spolupráci se SČS také vycházel. Původně šlo o literární přílohu časopisu Tvorba a samostatně byl Kmen vydáván až od roku 1988. Od čísla 49 v roce 1989 pak jeho vydávání převzalo Sdružení českých spisovatelů a byl publikován pod názvem Týdeník českých spisovatelů.⁹⁰

Vedoucím redaktorem časopisu byl nejprve v letech 1982 – 1987 Jaroslav Čejka, kterého poté vystřídal Karel Sýs, jenž zůstal ve vedení redakce až do roku 1989. Po listopadových událostech v roce 1989 vedla redakci krátkou dobu Pavla Landová a od šestého čísla v roce 1990 byl šéfredaktorem Michael Třeštík. K redakčnímu kolektivu Kmene během doby jeho působení patřili: Eva Bernadinová, Petr Bílek, Lubor Falteisek, Jaroslav Fatka, Pavel Frýbort, Josef Hajný, Jaroslav Holoubek, Jan Kašpar, Nad'a Klevisová, Marie Langerová, Zdenka Likařová, Ivan Matějka, Tomáš Nečas, Ondřej Neff, Jaromír Pelc, Milan Pokorný, Dagmar Sedlická, Eduard Světlík, Hana Štěpánková, Arnošt Tabášek a další.⁹¹

Texty publikované v Kmeni byly zejména v prvních letech jeho existence značně poznamenány prosazováním oficiální kulturněpolitické linie KSČ – tu reprezentovaly především kritické články a dokumenty z jednání SČS. Spolu s nimi se ale do periodika od počátku dostávaly také básně, povídky, překlady či kulturní a politická publicistika. Pozdější vývoj Kmene v 80. letech značně ovlivnila generace Petra Cincibucha, Michala Černíka, Josefa Peterky, Jiřího Žáčka, Jaromíra Pelce a dalších, kteří se snažili alespoň o malou liberalizaci. Základní prorežimní vyznění Kmene však nezměnili.⁹²

Od počátku měl Kmen svou ustálenou strukturu: na titulní straně se objevoval úvodník (tématy byly nejvýznamnější události kulturní i politické, popřípadě literární zamyšlení), krátké zprávy a fejetony, jubilejní články (str. 2), studie, rozhovory (str. 3-4) poezie a próza (str. 5 - 7), překlady, články o zahraniční literatuře (str. 8-9), recenze či články o nejnovějších dílech domácí literární scény (str. 10-11) a na závěr texty na pokračování, aforismy či opět krátké zprávy o literárních aktualitách.

⁹⁰DOKOUPIL, Blahoslav. Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945-2000. Brno: Host, 2002, xvi, 334 s. ISBN 80-7198-521-x. Str. 83

⁹¹Tamtéž, str. 84.

⁹²Tamtéž.

Po roce 1989 ukončil Svaz českých spisovatelů svou činnost a redakci *Kmene* převzala nová redakční rada v čele s Pavlem Janouškem. Došlo ke změnám personálním i v zaměření časopisu, kdy se začal ve větší míře věnovat i samizdatovým či exilovým autorům. Největší změnou pak byl nový název *Tvar* v roce 1990.⁹³

4.2. *Obrys*

Exilová periodika v této práci reprezentuje časopis *Obrys* vycházející v letech 1981-1990. *Obrys* vydával v Mnichově Daniel Strož jako informační čtvrtletník nezávislé české kultury. V prvním čísle, které vyšlo v březnu 1981, Strož jasně definoval, kterým směrem se podle něj má titul ubírat: „Vycházíme z názoru, že česká kultura je nerozdělitelná; je jenom jedna, i když současným vývinem rozložená do tří vrstev, jen zdánlivě na sebe nenavazujících: ta oficiálně v Československu vydávaná, aťsi z větší části dnešnímu systému poplatná; ta neoficiální, přes veškeré obtíže stále expandující a v mnoha směrech dnes již českou kulturu v zahraničí reprezentující - a přinejmenším na stejné úrovni i česká kultura zahraniční (exilová), vznikající kdekoli ve světě, mimo území státu, a tudíž mnohdy poznamenaná cizím kulturním vlivem a specifickými podmínkami.”⁹⁴

K redakčnímu kruhu *Obrysu* patřily především význačné osobnosti exilu, například Jaroslav Hutka, Ludvík Vaculík, Ota Filip, Václav Havel, Vilém Hejl, František Janouch, Eva Kantůrková, Pavel Kohout, Květoslav Chvatík a další.⁹⁵ Tematicky se časopis věnoval jak literatuře, tak od druhého ročníku pravidelně také výtvarnému umění, hudbě a příležitostně i filmu. Zařazována byla původní literární tvorba (včetně oficiální tvorby v Československu), literární kritika, aktuální kulturní i kulturně politická témata, původní i ze samizdatu převzaté studie, eseje, recenze, glosy atd. K pravidelným rubrikám patřila například anketa ...a co si o tom myslíte vy?, Nové knihy, Rozhovor *Obrysu* či *Listárna*.

Od konce 80. let se zvýšil zájem *Obrysu* o aktuální dění v Československu v souvislosti s opozicí a pokusy Svazu českých spisovatelů o větší provázanost s exilovou literaturou. Po listopadových událostech roku 1989 však došlo k prudkému obratu – Strož sám byl z listopadového vývoje událostí rozčarován a po čtvrtém čísle v roce 1990 přestal *Obrys* vydávat.⁹⁶

⁹³DOKOUPIL, Blahoslav. Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945-2000. Brno: Host, 2002, xvi, 334 s. ISBN 80-7198-521-x. Str. 84

⁹⁴ *Obrys: informační čtvrtletník nezávislé české kultury*. Munchen: Daniel Strož, 1981-1990. 4x ročně. 1/1981

⁹⁵DOKOUPIL, Blahoslav. Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945-2000. Brno: Host, 2002, xvi, 334 s. ISBN 80-7198-521-x. Str. 166-167

⁹⁶Tamtéž.

4.3. Obrys-Kmen

Po ukončení činnosti Obrysu a významné transformaci Kmene se obě tyto větve české literatury (oficiální a exilová) symbolicky spojily v příloze Haló novin s názvem odkazujícím k oběma periodikům Obrys-Kmen, na kterém se podíleli Daniel Strož a Karel Sýs. Od roku 1995 tak titul vycházel s podtitulem Měsíčník (od roku 1998 čtrnáctideník a od roku 1999 týdeník) pro literaturu a kulturu. Vývoj periodika byl však v následujících letech komplikovaný – v dubnu 1997 totiž oficiálně zaniklo a transformovalo se do kulturní rubriky víkendové přílohy Haló novin a znovu byl časopis obnoven až v roce 1998.⁹⁷

Vedoucím redaktorem byl v první etapě listu Petr Burian s redakčním kruhem, v němž působili Alexej Mikulášek, Daniel Strož, Karel Sýs a Pavel Sýkora. Druhou etapu začal Obrys- Kmen už pod Strožovým a Sýsovým vedením. Do periodika přispívali z větší části reprezentanti oficiálního proudu kultury v 70.-80.letech a ojediněle i zástupci exilu či samizdatu. Uměleckými či publicistickými texty přispívali například Eva Bernardinová, Egon Bondy, Michal Černík, Josef Frajs, František Kozík, Jaromír Pelc, Jan Pilař, Jarmila Urbánková, Karel Sýs, Jiří Žáček, Jiří Karen, Daniel Strož, Milan Blahynka, Hana Hrzalová a další.⁹⁸

Tematicky se periodikum hlásí jak k levicové tradici Kmene, tak k myšlence jednotné kultury Obrysu. Dokazuje to výňatek z jeho programového prohlášení: „Obnovený Obrys - Kmen chce dát prostor všem, kdo vyznávají jednotnou kulturu v nejednoduchých formách, kdo podporují skutečnou tvůrčí svobodu, nikoli kulturu svázanou ponižujícími podmínkami tzv. tržního hospodářství. Nejsme a nemíníme být úzce zaměřeni ani názorově, ani programově. Hlavním cílem je kvalita obsahu a rozmanitost. Věříme totiž, že právě toto může zvláště dnes sblížit lidi nejrůznějších představ i názorů. Vždyť kultura se nemůže beztrestně dělit na oficiální a neoficiální, na levou a pravou, levopravou a pravolevou.“⁹⁹

V současné době vychází Obrys-Kmen jako Literatura, Umění, Kultura s podtitulem *Týdeník Unie českých spisovatelů* pod vedením Karla Sýse. Časopis je dostupný také online na webových stránkách www.obrys-kmen.cz.

⁹⁷ DOKOUPIL, Blahoslav. Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945- 2000. Brno: Host, 2002, xvi, 334 s. ISBN 80-7198-521-x. Str. 168

⁹⁸ Tamtéž

⁹⁹Kráčeno. OBRYS-KMEN: Týdeník pro literaturu a kulturu. [online]. © 2001-2014. [cit. 1.4.2015]. Dostupné z: http://www.obrys-kmen.cz/archivok/?x_historie=1.

5. METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkumná část práce se zaměřuje na témata, která za vybrané období zobrazuje oficiální literární periodikum *Kmen* a literární rubriky exilového kulturního periodika *Obrys*, konkrétně na jejich možnou tematickou podobnost. Tyto dva časopisy byly pro výzkum vybrány proto, že po oficiálním ukončení své činnosti (*Obrys*) či výrazné personální transformaci a změně zaměření (*Kmen*), dospěly do okamžiku, kdy se jejich přední zástupci spojili a začalo vycházet periodikum *Obrys-Kmen*. Z tohoto důvodu i z důvodu deklarace jednotné kultury v *Obrysu* lze předpokládat, že se obě periodika mohla tematicky propojovat už v letech krátce předcházejících ukončení činnosti obou samostatných časopisů. Současně vychází výzkum z předpokladu, že vývoj každého z nich (především na úrovni zobrazovaných témat) sehrál určující roli při pozdějším spojení obou titulů, proto se nepřikládá větší význam jejich různé periodicitě. Při komparaci je tematicky vycházeno vždy z literárních rubrik a článků *Obrysu*, který by měl vzhledem ke své nižší periodicitě a širšímu zaměření, dávat důraz na nejdůležitější události na československé literární scéně za uplynulou dobu. *Obrysem* určená linie je vždy jedenkrát za čtvrtletí komparována s *Kmenem*.

Ve výzkumu je užívána především historicko-srovnávací metoda, jež umožňuje studovat mj. prameny institucionální povahy, jimiž právě periodika jsou. Metoda předkládá volbu mezi dvěma základními postupy: synchronním a diachronním. Diachronní postup se užívá při zachycení vývoje jednoho periodika či proměny zobrazování daného tématu v delším časovém úseku. Synchronní postup je naopak využíván při souběžném studiu více pramenů ze stejného, úžeji vymezeného období.¹⁰⁰ Dle Sedlákové předpokládá užití historicko - srovnávací metody: „vymezení objektu komparace a časového období zkoumání, stanovení cíle komparace včetně rozhodnutí o volbě synchronního či diachronního postupu a určení kritérií komparace.”¹⁰¹

Během výzkumu je v práci užíváno konkrétně synchronního postupu v kombinaci s interpretativním čtením aplikovaným na dílčí texty zkoumaného celku. Celková metodologie je užita na pět ročníků časopisů *Obrys* a *Kmen* vydaných v letech 1985-1989. Výzkum se soustředí na zobrazení aktuálních témat československé literární scény a autory a jejich díla, na která se zaměřují knižní recenze či rubriky věnované titulům nově uváděným na trh.

¹⁰⁰SEDLÁKOVÁ, Renáta. Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 539 s., [4] s. obr. příl. ISBN 978-80-247-3568-9. str. 630

¹⁰¹Tamtéž-, str. 631.

Součástí výzkumu však budou i literárněvědné články či studie zabývající se teorií literatury, jež napomohou zasazení dílčích poznatků do širšího situačního rámce a pochopení tak aktuální situace v literární oblasti v Československu.

Období let 1985-1989 byla k výzkumu vybrána na základě dvou mezníků, které mohly do značné míry zasáhnout do oblasti médií i literatury. Prvním z nich je nastoupení Michaila Gorbačova do funkce generálního tajemníka ÚV KSSS v roce 1985 a zahájení tzv. perestrojky. Následně totiž měla přestavba začít i v ČSSR a to i v mediální sféře. Její realizace probíhala velice pomalu, ale právě počátky mírného uvolňování pravidel při publikování některých témat spjatých s touto dobou se snaží výzkum zachytit. Tento faktor, který by mohl souviset s pronikáním nových témat do oficiálního československého tisku, se týká především Kmene; stejně tak se však výzkum snaží zachytit reflexi aktuální literární situace v Československu exilovým periodikem Obrys. Cílem práce je tedy potvrdit předpokládané tematické propojování obou časopisů a fakt, že k tomuto tematickému propojování docházelo už od poloviny 80. let. Druhým mezníkem ohraničující zkoumané období je rok 1989, respektive listopadové události tohoto roku, protože během listopadu 1989 došlo k významným změnám ve všech sférách veřejného života včetně médií. Vzhledem k nutnosti zasazení výzkumu do širšího situačního rámce budou součástí výzkumu celé ročníky časopisů z let 1985-1989.

Mimo výše uvedené mezníky je výzkum vztažen pouze na události, autory a díla týkající se především české literatury, nezahrnuje proto ve větší míře reflexi dění na literární scéně na Slovensku ve zkoumaném období.

Součástí práce bude shrnutí jednotlivých ročníků spolu s obrazovými přílohami, které pomohou vykreslit stav zobrazovaného tématu.

6. Výzkum tematické podobnosti periodik *Obrys* a *Kmen*

6.1. 1985

6.1.1. Komparace *Obrysu* a *Kmene* za první čtvrtletí 1985

V prvním, březnovém, čísle *Obrysu* v roce 1985 bylo dominantním tématem udělení Nobelovy ceny za literaturu Jaroslavu Seifertovi (na titulní byl umístěn text Jana Trefulky s názvem *Cena Seifertova a naše*, v níž autor Seiferta označuje jako „slunečného člověka“ a obdivuje se jeho „antiintelektuálnímu, lidskému“ dílu; z článku je zřejmé opovržení postojem, který k udělení Nobelovy ceny za literaturu i k básníkově osobě zaujali politici - Trefulka zdůrazňuje především jejich přivlastnění si zásluh za Nobelovu cenu a dále se k tématu vrací na straně sedmáct v rubrice *Obrys podzimu 1984* i Pavel Kohout, který se vyjadřuje k tomu, jak se z básníka KSČ „narychlo snažila, i přes dlouhou dobu Seifertova umlčování, udělat národního hrdinu“).

První vydání týdeníku *Kmen* roku 1985 je zahájeno rozhovorem s národním umělcem básníkem a publicistou Ivanem Skálou, který je od roku 1982 předsedou Svazu českých spisovatelů. Skála mj. hovoří také o chystaných oslavách ke 40. výročí osvobození ČSSR Sovětskou armádou, což je téma, které se stalo dominantním v celé produkci *Kmene* za první čtvrtletí tohoto roku (ve třetím lednovém čísle na straně 2 v rubrice *Ze života SČS*, kde je zmiňována debata o koncepci připravované dvoudenní konference, v pátém lednovém čísle článek *Produkce Bloku v roce 1985*, který chystá k té příležitosti hned několik příspěvků jihomoravských autorů, ve třetím únorovém čísle se v rubrice *Ze života SČS* vyjadřuje svaz, že chystají publikaci *Po tolika letech*, v prvním březnovém čísle ve stejné rubrice opět na straně 2, kde Svaz českých spisovatelů oznamuje, že schválil přípravy oslav k výročí osvobození).

Obě periodika se v tomto období nevěnovala stejným tématům, spíše naopak. Zřetelně se projevila diference mezi publikem, pro která autoři obou časopisů píší. Exilový *Obrys* se tedy z větší části soustředí na československou tvorbu v zahraničí, již *Kmen* – až na zmínku u překladů československé literatury v textu Nadi Klevisové na straně 9 ve druhém lednovém čísle, která píše, že právě počet překladů československých děl je velice ovlivněn vydáváním knih exulanty – opomíjí.

Naopak *Kmen* se povětšinou zabývá 40. výročím osvobození Československa sovětskou armádou od fašismu, jež se v *Obrysu* neobjevují. Téma výročí je ve *Kmeni* patrné v nejrůznějších upozornění na tituly, které k této příležitosti vyjdou či na debaty o přípravách

na oslavy výročí ve Svazu českých spisovatelů. Pro Kmen jsou důležitými tématy v tomto období také významné literární akce chystané na rok 1985, jako jsou Nezvalova Třebíč a krajská literatura, jež v periodiku zastupují pravidelné zprávy o činnosti krajských poboček SČS.

Obě periodika mohlo propojit udělení Nobelovy ceny za literaturu Jaroslavu Seifertovi z roku 1984, to se však nestalo. Zatímco Obrys věnuje oslavě básníka i jeho díla titulní stranu úvodního čísla tohoto roku, Kmen se o události zmiňuje jen nepatrně v jediném řádku na titulní straně prvního březnového čísla v textu s názvem *Pravda poezie, poezie pravdy* od Milana Blahynky. Zaměření periodik v prvním čtvrtletí roku 1985 se nepropojilo ani v publikaci nových děl či jejich autorů.

6.1.2. Komparace Obrysu a Kmene za druhé čtvrtletí roku 1985

Červnové, tedy druhé, vydání Obrysu v roce 1985 přináší především zjištění, že redakce obou časopisů se navzájem znaly. Na stranách 4 – 6 v periodiku přináší rozhovor Daniela Strože s Františkem Janouchem o Nadaci Charty 77, ale mimo jiné spolu mluví také o tom, že Janouch prohlásil Seifertovu sbírku *Věvec sonetů* za nevydanou a na to reagoval Kmen sdělením, že Janouch provezl sbírku přes hranice tak, že se ji naučil celou nazpaměť.

Ve druhém čtvrtletí roku 1985 se Kmenem stále prolíná především 40. výročí osvobození ČSSR sovětskou armádou (strana 2 ve druhém, třetím i pátém dubnovém vydání a nakonec i titulní strana prvního květnového vydání s textem *Naše cesta* Ivana Skály), druhým důležitým tématem je prolínání protinacistického boje do literatury (článek Jiřího Hájka na straně 3 v prvním květnovém čísle s názvem *Česká literatura a protinacistický odboj*, který zmiňuje i 60. léta a *Zbábělce* Josefa Škvoreckého - toto dílo mělo být podle Hájka vydáno jako projev deheroizace a nihilizace nacistického odboje) a objevovat se začíná téma literatury pro děti a mládež (ve druhém dubnovém vydání na straně 2 v článku *Květen a dětská kniha* a na straně 3 čtvrtého květnového vydání v článku *Děti, mládež, literatura* věnujícím se především snaze přimět mládež a děti číst).

Jistou, byť ne zcela relevantní, podobnost témat, kterou lze najít, jsou bratři Čapkové. Odkazem na ně je recenze *Vzpomínky Heleny Koželuhové* na knihu Heleny Koželuhové *Josef a Karel - Čapkové očima rodiny* nacházející se na osmé straně v Obrysu a rovněž Kmen zařadil na stranách 3-4 druhého dubnového čísla článek *Ještě jednou o Karlu Čapkovi*, jenž především kritizuje článek Zdeňky Bastlové *Známe opravdu Karla Čapka?*, který vyšel v šestém čísle Kmene v tomto roce. (Spor o tento text se pak promítá i do dalších čísel, kdy na sebe jejich autoři reagují v samostatných článcích.)

6.1.3. Komparace Obrysu a Kmene za třetí čtvrtletí roku 1985

Na titulní straně zářijového Obrysu se Jan Trefulka věnuje vzniku kulturněpolitické přílohy zpravodaje Národního výboru města Brna. (Jde o nový kulturněpolitický časopis, který se však nepodařilo zaregistrovat.) V článku vyzdvihuje Jana Kostrhuna a Ludvíka Němce, oba československé spisovatele působící v ČSSR, kteří ve své práci „zcela nesentimentálně vyjadřují ponížení člověka v této době”. Na stranách č. 3-5 je publikován rozhovor Obrysu s Květoslavem Chvatíkem. Rozhovor je převážně literárněvědný, ale na jeho konci se Chvatík pokouší charakterizovat českou literární scénu na příkladech Milana Kundery a Josefa Škvoreckého, jejichž díla jsou překládána do několika světových jazyků a český čtenář v ČSSR se o nich nesmí nic dozvědět. K nim do protikladu staví Bohumila Hrabala, jehož největší dílo *Obsluhoval jsem anglického krále* je sice vydáváno jen v zahraničí („bez vědomí a svolení autora”), ale Hrabalova další díla jako jsou *Příliš hlučná samota* a *Něžný barbar* se vydání v Československu dočkala (přestože v upravené formě). Na závěr Chvatík dodává, že dokud se bude česká literatura nacházet v takovéto pozici, musí se literární věda snažit šířit českou literaturu v celé její celistvosti všude po světě.

Kmen se ve třetím čísle tohoto čtvrtletí věnuje novému většímu tématu a tím je literatura faktu (pojednání na titulní straně prvního červencového čísla pokračující na straně 3), dále se stále promítá sci-fi literatura (na straně 3 třetího červencového čísla je publikováno zamyšlení nad tím, že tento typ literatury začíná nabývat na oblíbenosti mezi domácími čtenáři; sci-fi příběhy se stále častěji věnují námětu devastace životního prostředí, čímž reflektují jeden z reálných problémů) a obava, zda má literatura vůbec nějaké prostředky k zastavení hrozby nukleární války (úvodní článek Ivana Matějky *Musíme obdělávat svou zahrádku* z titulní strany čtvrtého zářijového čísla).

V tomto období obrací Obrys svou pozornost k tématu, jež zmiňoval Kmen už v předchozích čtvrtletích, totiž k dětské literatuře. Na straně 22 je publikován článek *Dětská literatura na úrovni*, který zmiňuje ustavení katedry dětské literatury v Brně v roce 1984. Důležitým bodem textu je také zdůraznění, že dětská literatura se drží dlouhou dobu na úrovni i přes systém socialistického školství.

Význačným tématem se ukázalo červencové úmrtí německého spisovatele a nositele Nobelovy ceny za literaturu z roku 1972 Heinricha Bölla. Kmen se jeho smrti věnuje ve druhém srpnovém vydání, kdy byl na stranách č. 9-10 o Böllovi publikován rozsáhlý text. Konkrétně jde o přetisk několika zkrácených pasáží Bøllova dopisu, kterým měl spisovatel prokazovat, že jakkoliv se několikrát mýlil ve svých názorech na socialistickou kulturu, zůstal

až do konce života věrný boji proti fašismu a válce. Obrys se tomuto tématu věnuje na straně 5 zářijového čísla, jde ale pouze o kratší text oznamujícím jeho náhlé úmrtí. Podle textu měl Obrys v tomto čísle s Bøllem přinést rozhovor. Text zmiňuje především jeho názor na československou socialistickou kulturu, který v chystaném rozhovoru pronesl: „Československo bylo do té doby jednou z nejproduktivnějších socialistických zemí na poli literatury, divadla, filmu, loutkářství, grafiky, dětských knížek a mělo velmi bohatý kulturní život. Poté jsem nabyl dojmu, že se stalo kulturním hřbitovem. Ne že by byla československá kultura pochována, ale není ji vidět na veřejnosti. Útlak, donucování k emigraci, to měla být ona normalizace.”¹⁰²

6.1.4. Komparace Obrysu a Kmene za čtvrté čtvrtletí roku 1985

V prosincovém čísle Obrysu se vrací téma přijetí nositele Nobelovy ceny, Jaroslava Seiferta v Československu. Na titulní straně se mu věnuje František Janouch v článku *Proč by básník měl být hrdinou?*, kde zmiňuje především to, že Seifert byl sice donucen odvolat svůj podpis pod výzvou československých spisovatelů a Charty 77 ke kulturnímu fóru za účasti všech signatářských států Závěrečného aktu helsinské konference z roku 1975 – Janouch však dodává, že to nemá básníkovi za zlé, protože právě Seifertovo odvolání podpisu jen utvrdilo signatáře v pravdivosti toho, co podepsali. Dále zmiňuje také to, že po tom, co byl Seifert v 50. a 70. letech a na počátku 80. let umlčován a z oficiální kulturní scény vykázán, získáním Nobelovy ceny za literaturu se vše změnilo. Režim si chtěl básníka přivlastnit a to, co si k němu dovolil (například vynucené podpisy či naopak odvolání režimu nepohodlných podpisů) je podle Janoucha nehoráznost a nevidí důvod, proč by básník měl být současně hrdinou, který by tomuto nátlaku odolával.

Kmen se ve čtvrtém čtvrtletí roku 1985 věnuje třem dominantním tématům – čím dál naléhavější potřebě souhrnného slovníku československé literatury (k tomuto tématu se váže rozhovor na straně 4 s ředitelem Encyklopedického institutu Československé Akademie věd, dr. Miroslavem Štěpánkem, CSc., kde je rozebíráno vydání Malé československé encyklopedie), literatura faktu a sci-fi literatura (rozhovor s Ondřejem Neffem *Něco je jinak* o sci-fi literatuře na straně 4 ve třetím říjnovém čísle a diskuze na straně 3 v pátém říjnovém čísle s názvem *Literatura faktu: fakta nebo literatura?*) a mezinárodní setkání spisovatelů (ve druhém listopadovém čísle zmíněná spolupráce s venezuelskými spisovateli či každoroční setkání spisovatelů ze socialistických zemích, a účast ČSSR na budapešťském kulturním

¹⁰²Obrys: informační čtvrtletník nezávislé české kultury. München: Daniel Stroj, 1985. 3 (5).

fóru, jež bylo zástupci Československa vnímáno jako šance na vzájemné sblížení a výměnu „ducha kultury“. Budapešťskému fóru se věnuje i článek *Nechtějí věřit vlastním očím?* na straně 2 ve třetím listopadovém čísle, kde se uvádí pravý opak zamýšleného cíle setkání – ČSSR byla podle textu na fóru terčem útoků proti socialistickým zemím. Američtí a britští velvyslanci měli vystupovat jako „ochránci emigrantů“ a představovat Jaroslava Seiferta jako básníka v ČSSR utlačovaného jen do doby, než získal Nobelovu cenu, i první prosincové číslo, v němž se na titulní straně objevil článek *Evropským románem za mír*, což byl příspěvek Jana Kozáka na této budapešťské konferenci.)

Společným tématem pro obě periodika se v posledním čtvrtletí roku 1985 ukázalo téma nutnosti vydávání nových encyklopedií. Obrys se tomuto tématu věnuje na straně 3, kde byl umístěn fejeton Jana Trefulky *Hamlet to nevěděl*, v němž autor mj. tvrdí, že encyklopedie vydaná Československou Akademií věd (dále jen ČSAV) zřejmě není encyklopedií, protože neuvádí všechny spisovatele. (Jako příklad uvádí Trefulka Ludvíka Aškenazyho, jehož odkaz v encyklopedii chybí zřejmě z toho důvodu, že od roku 1968 žil Aškenazy v emigraci a Václava Černého, který byl signatářem Charty 77.) Do protikladu k tomu staví Trefulka jména funkcionářů komunistické strany, která v encyklopedii sice zaznamenána jsou, ale časem se stanou dle autora zcela nepodstatnými a upadnou v zapomnění. Podle Trefulky tedy Encyklopedie šíří nevědomost a dezinformace. Kmen se k vydání Malé československé encyklopedie vyjádřil prostřednictvím rozhovoru s ředitelem Encyklopedického ústavu ČSAV, dr. Miroslavem Štěpánkem, CSc.

Oba časopisy v tomto období shodně zařazovaly také zmínky o životě a díle Karla Čapka – v Obrysu je to na straně 6 zmínka o vydání nové knihy Marie Šulcové *Čapci* v nakladatelství Melantrich a vydání druhého svazku Čapkovi publikace *O umění a kultuře* v nakladatelství Československý spisovatel. Kmen k tomuto tématu zařadil ve druhém prosincovém čísle článek Františka Valoucha *Čapkovy utopie a skutečnost*, v němž se vyjadřuje ke spisovatelově osobnosti, díle a dává najevo svůj údiv nad tím, že ještě v této době mají být vydávána známá fakta o Čapkovi jako něco nového a objevného.

6.1.5. Shrnutí komparace Obrysu a Kmene za rok 1985

K největšímu tematickému propojení mezi periodiky Kmen a Obrys v roce 1985 docházelo ve třetím a čtvrtém čtvrtletí. Ve třetím čtvrtletí šlo nejprve o téma, jemuž se věnoval Kmen už v předchozích čtvrtletích, dětskou literaturu, k níž se Obrys obrátil článkem *Dětská literatura na úrovni*, který zdůrazňuje, že tento typ literatury se již dlouhou dobu drží na dobré úrovni.

Mnohem výraznějším střetnutím v tématech bylo téma úmrtí Heinricha Bölla, německého spisovatele a nositele Nobelovy ceny za literaturu za rok 1972. Kmen se této události věnoval ve druhém srpnovém vydání na dvojstraně 9-10, kde jsou publikovány pasáže z Bølllova dopisu, který má prokazovat, že jakkoliv se spisovatel několikrát mýlil ve svých názorech na socialistickou kulturu, zůstal až do konce života věrný boji proti fašismu a válce. (Příloha 1) Obrys se tomuto tématu věnuje v zářijovém čísle, kde je publikován text oznamující Bølllovo úmrtí a omluvu, že Obrys nepřinesl plánovaný rozhovor s tímto spisovatelem. (Příloha 2) V protikladu s tvrzením Kmene zdůrazňuje Obrys především spisovatelův názor na československou socialistickou kulturu, která podle něj není na dobré úrovni zejména proto, že ji není vidět na veřejnosti.

Ve čtvrtém čtvrtletí tohoto roku se periodika spojila nutností ohledně vydávání encyklopedií - Kmen se k tomu vyjádřil prostřednictvím rozhovoru v prvním říjnovém vydání s ředitelem Encyklopedického ústavu ČSAV, dr. Miroslavem Štěpánkem, CSc. k vydání Malé československé encyklopedie. (Příloha 3) Obrys na vydání této publikace reagoval v prosincovém čísle článkem *Hamlet to nevěděl* (Příloha 4), v němž se ohrazuje proti nezařazení skutečně všech spisovatelů. Z tohoto důvodu není Malá československá encyklopedie skutečnou encyklopedií.

Společným se pro obě periodika staly během roku 1985 také zmínky a odkazy k osobnosti Karla Čapka. Oba bratry Čapkovi zmiňuje v červnovém vydání Obrysu recenze knihy Heleny Koželuhové *Josef a Karel – Čapkové očima rodiny* (Přílohy 5) a v prosincovém vydání zařadil zmínku o vydání nové knihy Marie Šulcové *Čapci* v nakladatelství Melantrich a vydání druhého svazku Čapkovi publikace *O umění a kultuře* v nakladatelství Československý spisovatel. (Přílohy 6) Kmen zařadil ve druhém dubnovém čísle článek *Ještě jednou o Karlu Čapkovi* (Přílohy 7-8), který kritizuje článek Zdeňky Bastlové *Známe opravdu Karla Čapka?*, který vyšel v prvním únorovém čísle Kmene v tomto roce a spor o tento text se pak promítá i do dalších čísel, kdy na sebe jejich autoři reagují v samostatných člancích. Ve druhém prosincovém čísle je to článek Františka Valoucha *Čapkovy utopie a skutečnost* (Příloha 9), ve kterém se vyjadřuje ke spisovatelově osobnosti a díle a dává najevo svůj údiv nad tím, že ještě v této době mají být vydávána známá fakta o Čapkovi jako něco objeveného.

Letným propojením se stalo také udělení Nobelovy ceny za literaturu Jaroslavu Seifertovi z roku 1984 přes to, že jde o zmínky rozsahem si neodpovídající. Obrys věnuje oslavě básníka titulní stranu březnového čísla (Příloha 10-11), zatímco Kmen se o události věnuje v jediném řádku na titulní straně prvního březnového vydání. (Příloha 12)

6.2. 1986

6.2.1. Komparace Obrysu a Kmene za první čtvrtletí 1986

V prvním čtvrtletí roku 1986 bylo pro Obrys dominantním tématem především úmrtí Jaroslava Seiferta (na straně 2 báseň Karla Pecky *Odchody a odkazy – Za Jaroslavem Seifertem*, pod níž je zmínka o tom, že ve věku 84 let v Praze zemřel Jaroslav Seifert, národní umělec a nositel Nobelovy ceny a na straně 15 text *Cena Jaroslava Seiferta*, kde se rovněž uvádí, že básník zemřel a k uctění jeho památky zřídila Nadace Charty 77 Cenu Jaroslava Seiferta za nejlepší díla české a slovenské literatury, která nesmí být v ČSSR publikována. Tato cena má být udělována každoročně v den básníkových narozenin 23.9 výborem složeným z předních československých spisovatelů žijících doma i v zahraničí.

Kmen se v tomto období věnoval primárně dvěma dominantním tématům – stavu současné literární scény v Československu (v prvním lednovém čísle je to článek na straně 3 Zdenky Bastlové *O otázce současnosti literatury (Podnět k zamýšlení)* a text na stranách 4 - 5 *Obraz české literatury v roce 1986*, ve čtvrtém lednovém čísle na titulní straně úvodní text Jaromíry Nejedlé *Poezie jako výzva k tvořivému vztahu k životu*, úvodní text prvního únorového čísla od Michala Černíka *O básnické pravdě*, ve čtvrtém únorovém čísle úvodní text na titulní straně od Hany Hrzalové *Česká próza 1985*, úvodní text na titulní straně čtvrtého březnového vydání od Ivana Skály *Spisovatelé a strana*) a úmrtí Jaroslava Seiferta (ve druhém lednovém čísle na straně 2 Seifertova báseň a oznámení jeho úmrtí, na páté straně třetího lednového vydání článek Miloše Pohorského *Kdo odešel té noci na 10. ledna?* a Seifertovy básně *Děti na předměstí* a *Lidový dům*, v prvním únorovém vydání na první straně báseň Karla Sýse *Návštěva ve vojenské nemocnici věnovaná Jaroslavu Seifertovi*).

V prvním čtvrtletí roku 1986 se periodika protнула hned ve dvou tématech – prvním z nich je již zmíněné úmrtí Jaroslava Seiferta, jemuž se Kmen věnoval v několika textech napříč lednovými a únorovými čísly. Obrys toto téma reflektoval na straně 2 básní Karla Pecky *Odchody a odkazy – Za Jaroslavem Seifertem* a na straně 15 textem o nové *Ceně Jaroslava Seiferta*. Druhým společným bodem, který se promítl do produkce obou časopisů, je osobnost v Československu oficiálně publikujícího spisovatele, Petra Prouzy. Kmen jej zmiňuje prostřednictvím recenze jeho knihy *Život střídá smrt* na straně 10 ve třetím únorovém vydání. Obrys reflektoval jeho tvorbu pouze zmínkou na straně 6 v rubrice *čs. Nakladatelství*, kde je v produkci nakladatelství Československý spisovatel uvedena jeho kniha *Krámek s kráskami*.

6.2.2. Komparace Obrysu a Kmene za druhé čtvrtletí 1986

Do druhého, červnového vydání Obrysu v roce 1986 se ve větší míře nepromítlo jen jedno či dvě dominantní témata. K těm nejdůležitějším ze zobrazených však patří zejména téma stavu kultury jako celku (úvodní článek z titulní strany od Milana Uhdeho s názvem *Kultura jako nástroj*) stesk emigrantů po vlasti (fejeton na straně 4 od Oty Filipa s názvem *Závist a neklid*) a sci-fi literatura na území Československa (recenze na straně 21 – podepsaná pouze KO – *Všechno jinak v české sci-fi*).

Za druhé čtvrtletí v roce 1986 bylo převládajícími (či opakovaně se vracejícími) tématy ve Kmeni téma literatury ve školství (článek Josefa Veselého *Nezapomínat na výchovu* ze strany 3 druhého dubnového vydání a článek ze strany 3 Věry Radvákové *Četba pro školy* druhého červnového čísla) a úloha socialistické literatury současnosti (článek na třetí straně druhého dubnového vydání *Naše povinnost vůči současné literatuře*, titulní strana ze čtvrtého dubnového čísla *Společenská odvaha spisovatele* od Jaroslava Matějka a titulní strana z prvního květnového vydání Miroslava Chlupáče *Sloužit ale neposluhovat*).

Společným tématem pro obě periodika v tomto období byla osobnost Karla Hynka Máchy. Obrys zařadil na strany 18-19 článek Evy Kantůrkové *Perverzní Mácha?*, který se vyjadřuje ke studii *Máchův necenzurovaný deník* v Kritickém sborníku, jenž napsal jistý „K“, kde se vyjadřuje ke kořenům a podobě Máchova romantismu. „K“ ve své studii přistupuje k Máchovi jako zavrženíhodnému a vyšinitému člověku a nezkontrolovanému žárlivci; také se věnuje především jeho vztahu k ženám a například rozebírá sexuální praktiky, které údajně Mácha provozoval s Lori. Kantůrková tento jeho přístup jednoznačně odmítá a ostře se proti „K“ ohrazuje. Kmen k tomuto tématu zařadil na druhé straně ve čtvrtém dubnovém vydání článek *Dnes je Máji 150 let*, který toto výročí připomíná. Druhou zmínkou k Máchovi je pak titulní strana prvního červnového vydání časopisu, kde se nachází úvodní text s názvem *Máj - znovu Máj* Miloše Pohorského. Pohorský se v článku věnuje výkladu Máje i výkladu o Máji.

6.2.3. Komparace Obrysu a Kmene za třetí čtvrtletí roku 1986

Záříjové číslo Obrysu přineslo jako dominantní témata především zjištění, že stav české oficiální literární scény je – dle autora i přes to, že se všeobecně tvrdí, že česká literatura nebyla nikdy na tak světové úrovni jako dnes – víceméně žalostný (úvodní článek na stranách 1 - 4 od Milana Jungmana *Hromádka českých románů*). Opět se také objevuje článek věnující se stesku emigrantů po domovině (glosa Ivana Svitáka *Myšlenky a krámy* na stranách 21-22).

V oficiálně vycházejícím periodiku Kmen se převažujícím tématem stala osobnost spisovatele Güntera Wallraffa (odkaz na něj lze nalézt ve druhém červencovém vydání na straně 2 v rubrice *Ze světa (literatury)*, ve čtvrtém červencovém vydání rovněž na straně 2 ve stejné rubrice a rovněž na stejné straně a ve stejné rubrice i ve druhém srpnovém vydání) a rozmach sci-fi literatury (v prvním zářijovém vydání článek Pavla Vašáka *Odpovědnost autora sci-fi* a ve druhém zářijovém vydání na stranách 4-5 rozhovor Karla Sýse sama se sebou *Velbloud a Marie s jehňátkem*).

I v tomto období se obě periodika tematicky proloupla, když se obě věnovala osobnosti Karla Hynka Máchy. Obrys zařadil na stranu 12 zmínku o vydání publikace Karel Hynek Mácha: *Dílo I. /II.* v nakladatelství Československý spisovatel a článek na straně 12 *Můj Mácha aneb postskriptum Odpověď Evě Kantůrkové*. V tomto případě jde o reakci na text Evy Kantůrkové *Perverzní Mácha?* z předchozího čísla. Autor článku se v něm ostře ohrazuje a Kantůrkovou nazývá feministkou a pseudointelektuálkou. Ve Kmeni je Máchova osobnost tematizovaná pouze prostřednictvím recenze publikace Vladimíra Křivánka *Karel Hynek Mácha* na straně 10 ve třetím srpnovém čísle periodika.

Druhé téma, které lze nalézt ve třetím čtvrtletí roku 1986 v obou periodikách je osobnost spisovatelky Jaromíry Kolářové. V Obrysu je Kolářová zmíněná na titulní straně v úvodním článku Milana Jungmana *Hromádka českých románů*. Jungman se snaží analyzovat úroveň české literární scény, o níž má nevalné mínění a v rámci tohoto tématu zařazuje do článku hned několik autorů spolu s jejich díly – mezi nimi je i Jaromíra Kolářová a její publikace *Chtěla bych ten strom*, o kterém se autor vyjadřuje jako o díle, jež je přísně podřízeno oficiálním normám a pravidlům; oceňuje však, že je Kolářová dle jeho mínění dobrá vypravěčka. Současně v souvislosti s tímto dílem zdůrazňuje, že fakt, že byl román rozebrán čtenáři téměř ihned po vydání ještě nedokazuje jeho vyšší uměleckou hodnotu. Ve Kmeni se objevuje Jaromíra Kolářová pouze prostřednictvím své publikace *Naděje má hluboké dno*, které je na straně 10 v prvním srpnovém vydání časopisu recenzováno.

6.2.4. Komparace Obrysu a Kmene za čtvrté čtvrtletí roku 1986

V prosincovém čísle Obrys tematizoval především českou dramatickou scénu (na stranách 1-4 text Viléma Pojkara *Vystrašená činohra*, kde se mj. věnuje také jubilejní sté sezóně Národního divadla) a opět se vrací k tématu emigrace fejetonem Tomáše Novotného na stranách 4-6.

Kmen se v posledním čtvrtletí roku 1986 věnoval opět především osobnosti Karla Hynka Máchy a jeho Máji (v prvním říjnovém vydání na straně 2 článek *3x Mácha*, ve čtvrtém říjnovém čísle opět na straně 2 v rubrice *Ze života SČS* je zmínka o československo-italském semináři na téma *Máchův Máj v zrcadle času*, druhé listopadové číslo je hned na několika místech ilustrováno kresbami z Máchova zápisníku a na titulní straně je umístěn text Karla Sýse *Aniž křičte, že vám stavbu bořím* o cestě, kterou Máj prodělal, v tomtéž čísle pak na straně 2 článek *Máchovská konference*, jež se konala ke 150. výročí úmrtí Máchy a na straně 3 se nachází text Pavla Vašáka *Neznámý dopis Máchova bratra* o těžké cestě Máchových spisů k jejich skutečnému vydání, ve čtvrtém listopadovém čísle je na straně 2 zmíněno, že ke 150. výročí úmrtí Máchy navštívili Litoměřice, Liberec a Turnov básníci Ivan Skála, Jan Pilař, Vladimír Janovic a další a byly uspořádány slavnostní večery, druhé prosincové číslo, kde se na stranách 3-5 nachází text Pavla Vašáka *Máchův svět a současný člověk* a páté prosincové vydání se Máchovy věnuje na titulní straně textem Pavla Vašáka *Zní Hynek* a na straně 2 článkem *Máchovské variace*).

V tomto období se literární témata kulturního exilového periodika *Obrys* s tématy literárního oficiálně vydávaného periodika *Kmen* neprotňala ani jednou.

6.2.5. Shrnutí komparace *Obrysu* a *Kmene* za rok 1986

V roce 1986 se obě periodika tematicky propojila několikrát, ve většině případech přitom šlo v produkci obou časopisů o dominantní témata delšího časového úseku. To je případ hned prvního ze společných témat, úmrtí Jaroslava Seiferta, kterému se *Kmen* věnoval v několika textech v lednových i únorových číslech. *Obrys* se události věnoval v březnovém čísle na straně 2 básní Karla Pecky *Odchody a odkazy – Za Jaroslavem Seifertem* (Příloha 13) a na straně 15 textem o nové *Ceně Jaroslava Seiferta*. (Příloha 14) V prvním čtvrtletí se v obou periodicích rovněž promítla osobnost Petra Prouzy prostřednictvím recenze jeho publikace *Život střídá smrt* ve *Kmeni* (Příloha 15) a zmínce o další z jeho publikací, *Krámek s kráskami* v *Obrysu*. (Příloha 16)

Kmen i *Obrys* ve druhém a třetím čtvrtletí významně spojilo zobrazení osobnosti Karla Hynka Máchy, což se projevilo texty o jeho nejznámějším díle *Máj* (Přílohy 17-19) a recenze publikace Vladimíra Křivánka *Karel Hynek Mácha* ve *Kmeni* (Příloha 20) a text Evy Kantůrkové *Perverzní Mácha?* (Příloha 21 a), 21 b)) jenž rozebírá studii *Máchův necenzurovaný deník* uveřejněnou v *Kritickém sborníku*. Na Kantůrkovou později navazuje další článek z následujícího, zářijového, čísla, v němž se autor původní studie proti Kantůrkové prudce ohrazuje. (Příloha 22) Ve třetím čtvrtletí se v obou periodicích promítla také osobnost

v Československu oficiálně publikující spisovatelky Jaromíry Kolárové. V *Obrysu* byla zmíněna na titulní straně zářijového čísla v úvodním článku Milana Jungmana *Hromádka českých románů* v souvislosti se svým románem *Chtěla bych ten strom*. (Příloha 23 a.-d.) I ve *Kmeni* je Kolárová zmíněna v souvislosti s jednou ze svých publikací *Naděje má hluboké dno*, které je v prvním srpnovém vydání *Kmene* recenzováno. (Příloha 24)

6. 3. 1987

6.3.1. Komparace *Obrysu* a *Kmene* za první čtvrtletí roku 1987

První, tedy březnové, číslo *Obrysu* roku 1987 se obrací k oficiální české literární scéně, avšak pouze prostřednictvím několika významnějších témat: stížnost, že v Mnichově je téměř jen jedno místo k propagování české literatury – kulturní středisko Am Gasteig – kde se pořádaly večery s československou literaturou a to jak exilovou, tak i oficiální (představování byly např. Jiří Žáček, Petr Prouza, Karel Sýs atd.); současně autor textu *Náš Mnichůveček*, Jan Havran, zdůrazňuje, že i přes to byl nejvíce navštíven večer s poezií Jaroslava Seiferta, což ještě podle Havrana může souviset s jeho získáním Nobelovy ceny; dále fakt, že československá literatura (ani ta neoficiální) realitu reálného socialismu nevystihuje, protože lidé, kteří ji píšou, žijí v „disidentském ghettu“, ale i tak jsou mnohem volnější než řadoví občané (reportáž *Obrysu Po letech v Praze* na stranách 5-7) a dílo *Proluky* Bohumila Hrabala (text *Poznámka k Hrabalovým Prolukám*, podle něhož si Hrabal otevřel cestu k oficiálnímu publikování v ČSSR prostřednictvím svého alibistického vyjádření k poměrům v zemi).

Znatelně převažujícím tématem v produkci *Kmene* za první čtvrtletí roku 1987 byly jednoznačně příspěvky ze IV. Sjezdu Svazu českých spisovatelů, jenž proběhl 3. - 4. 4. 1987 (rozhovor ve třetím únorovém čísle na stranách 4-5 *Nepřeceňovat ani nepodceňovat* o posledním sjezdu spisovatelů a o vývoji za uplynulých pět let s Hanou Hrzalovou, v tomtéž čísle *Kmene* záznam předsjezdové diskuze *Publikační možnosti v krajích jsou, ale..* na stranách 8-9, titulní strana prvního březnového vydání *Za nové tvůrčí činy ve jménu socialismu a míru*, v tomtéž vydání na stranách 3-10 hlavní referát přednesený Ivanem Skálou, předsedou SČS na IV, Sjezdu Svazu českých spisovatelů, dále ve druhém březnovém vydání úvodní text na stranách 1, 2, 11 a 12 *Zjednání IV. Sjezdu Svazu českých spisovatelů* a ve čtvrtém březnovém čísle článek *Téma: Literatura* s podtitulem *Z diskuze na IV. Sjezdu Svazu českých spisovatelů* na stranách 1, 3, 4).

V tomto období se neprolínalo ani jedno z literárních témat zobrazených exilovým kulturním periodikem *Obrys* a oficiálním literárním periodikem *Kmen*.

6.3.2. Komparace Obrysu a Kmene za druhé čtvrtletí roku 1987

V červnovém vydání Obrysu se objevila především tři dominantní témata. Jedním z nich byla společenská zodpovědnost spisovatelů (na stranách 3-4 text Ivana Klímy *Je zapotřebí manifestů?* a otevřený dopis *Spisovatelé předsedovi české vlády Ladislavu Adamcovi* na straně 18), dalším výročí padesáti let od smrti F. X. Šaldy a posledním III. Sjezd Svazu československých spisovatelů zastoupený textem *Z diskuze na III. Sjezdu Svazu československých spisovatelů* na straně 20.

Produkce Kmene se v tomto období věnovala dvěma dominantním tématům a tím byl IV. Sjezd Svazu českých spisovatelů, který nějakým způsobem reflektuje 16 textů (titulní strana prvního dubnového vydání Kmene pokračující na straně 2 *Humor? Humor!* Od Františka Nepila, článek Petra Pavlíka *Když se kácí les...?!* Na straně 3 ve druhém dubnovém vydání, titulní strana, která pokračuje na straně 2 *Spisovatelé svědomí* od Zdeňka Pluhaře, na straně 3 v tomtéž vydání článek *Těžká, dlouhá práce* Oldřicha Rafaje, text ze stran 3-4 Petra Prouzy *Vykonejme něco zřejmého*, ve čtvrtém dubnovém čísle titulní strana pokračující na straně 4 *Záleží nám na talentech?* Jaroslava Holoubka, z téhož vydání na straně 3 článek *Literatura a duchovní přestavba* Jaroslava Sekery, článek ze stran 4-5 *Příroda je tělem člověka* Pavla Vašáka a text ze strany 7 Miloslava Jandovského *Ohlédnutí za sjezdem českých spisovatelů*, z pátého dubnového vydání titulní strana pokračující na straně 3 *Čelem k realitě* Jiřího Hájka, strana 3 s článkem Miroslava Ivanova *Minulost končí v budoucnosti* a text na straně 4 Jindřicha Uhra *Všude žijí vnímavé děti*) publikovaných v dubnových a květnových číslech a III. Sjezd Svazu československých spisovatelů, jenž se uskutečnil v květnu a věnováno mu byl prostor především ve druhé polovině květnových a všech červnových číslech. Konkrétně se tomuto tématu věnovalo 12 textů (ve třetím květnovém vydání titulní strana s textem Jana Kozáka *Tvořit ve jménu člověka*, který pokračuje na stranách 3-8, na straně 2 článek *Mobilizovat tvůrčí síly* (jde o vystoupení Miloše Jakeše na sjezdu), který pokračuje na straně 12, ve čtvrtém květnovém vydání titulní text *Nechápat současnost znamená žít včera* Ladislava Balleka, na straně 3 text *Nové úkoly, stará manka* Josefa Peterky, v prvním červnovém vydání text na straně 3 článek Lubomíra Feldeka *Á propos – svědomí...* a v tomtéž vydání na straně 4 článek *Poezie a hovězí zadní* Karla Sýse, ve druhém červnovém vydání text na titulní straně *Literatura ve hře doby* Rudolfa Chmele pokračující na straně 2, v tomtéž vydání článek na straně 3 Josefa Hotmara *Pravdě je třeba pohledět do tváře*, na téže straně příspěvek Ivana Skály *K vystoupení soudruha Hotmara*, ve třetím červnovém vydání text na titulní straně *Vzájemná inspirace* Milana Blahynky, titulní článek ve čtvrtém červnovém vydání Bohumila

Říhy *Kreslit předobrazy skutečného lidství* a v tomtéž vydání článek Pavla Koyše na straně 3 *Pravda je vždy konkrétní*)

Ve druhém čtvrtletí v roce 1987 se periodika *Obrys* a *Kmen* tematicky prolнула dvakrát. Prvním jejich společným tématem bylo výročí padesáti let od smrti F. X. Šaldy. *Obrys* se k této události vyjádřil textem na straně 11, v němž je krátce zmíněn Šaldův život, jeho dílo i fakt, že „nakladatelství Československý spisovatel vydalo těsně před koncem minulého roku publikaci Šaldův slovník naučný, výbor ze Šaldových hesel použitých v Ottově slovníku naučném z údobí 1894-1908“.¹⁰³ *Kmen* toto výročí reflektoval na straně 2 ve druhém dubnovém vydání textem *Odkaz stále živý*, který pojednává o mezinárodní vědecké konferenci pořádanou Ústavem pro českou a světovou literaturu ČSAV u příležitosti uplynulých 120 let od narození a 50 let od úmrtí F. X. Šaldy.

Druhým tématem společným oběma periodikům byl III. Sjezd Svazu československých spisovatelů, jenž byl *Kmenem* reflektován již zmíněnými 11 texty. *Obrys* vztáhl k tomuto tématu článek na straně 20 s názvem *Z diskuze na III. Sjezdu Svazu československých spisovatelů*, kde publikuje některé příspěvky jednotlivých členů SČSS účastněných sjezdu – součástí tohoto článku je i výpověď Karla Sýse, jenž vypráví o mladém herci, který v oblastním divadle blíže nespecifikovaného města nastudoval pásmo humorných a satirických veršů Jiřího Žáčka, ale tamější inspektorka kultury to označila za protisocialistické, zakázala jej a bylo zasláno Veřejné bezpečnosti. Jde o tentýž příspěvek k diskusi na III. sjezdu Svazu československých spisovatelů, který byl publikován v prvním červnovém vydání *Kmene* na straně 4 pod názvem *Poezie a hovězí zadní*.

6.3.3. Komparace *Obrysu* a *Kmene* za třetí čtvrtletí roku 1987

Obrys se v tomto období zaměřil především na jedno převládající téma a tím byl způsob zákazu publikování jednotlivých autorů (na stranách 1-3 Milan Uhde se svým textem *Konec jednoho mechanismu* dokazuje na svém příkladu, že zakazovány ve skutečnosti nebyly knihy samotné, ale jejich autoři a na stranách 4-8 na něj navazuje rozhovor *Obrysu* *Se spisovatelem Janem Trefulkou*, který potvrzuje, že jeho knihy se vydávat také nesměly a to i přes to, že v nich – podle Trefulky – nebyl ani náznak protisocialistického smýšlení, na stranách 16-17 je také publikován text Milana Jungmana *Utajená literatura* o jisté literární soutěži, z níž měla vzejít

¹⁰³*Obrys*: informační čtvrtletník nezávislé české kultury. München: Daniel Stroj, 1981-1990. 4x ročně. 1987, s.11

sbírka povídek, ale nakonec se ukázalo, že téměř polovina z nich publikována být nesmí – v článku Jugnman poukazuje na možnosti „podvádění“ při vydávání knih).

Kmen se v období od července do září stále primárně zaměřoval na publikování příspěvků ze III. sjezdu Svazu československých spisovatel (v prvním červencovém čísle text na titulní straně Stanislava Rudolfa *Hrdinové v montérkách*, v tomtéž vydání na straně 3 článek Aleny Vrbové *Upevňovat pokrokovou kontinuitu*, ve druhém červencovém vydání na titulní straně text Josefa Fraise *Vědomí vzájemnosti*, ve třetím červencovém vydání úvodní text na titulní straně Jaromíry Nejedlé *Být prvním plamenem*, v pátém červencovém čísle úvodní text Jiřího Procházky *Aktivní dialog*, ve druhém srpnovém vydání na straně 3 článek Drahoslava Machala *Talent a charakter*, ve třetím srpnovém čísle úvodní text na titulní straně Michala Romana *Zformovat literární kontext*, ve čtvrtém srpnovém vydání na titulní straně a v tomtéž čísle na straně 3 text od Zsigmonda Zalabaie *Reálný literární kontext* a úvodní text na titulní straně prvního zářijového čísla od Vladimíra Brandejse *Inspirující poselství*). Na straně 3 ve čtvrtém červencovém čísle se také objevuje důležité téma z předchozího čtvrtletí – výročí padesáti let od úmrtí F. X. Šaldy, které reprezentuje text Zdenky Bastlové *F. X. Šalda*.

V tomto období se exilové kulturní periodikum *Obrys* zaměřovalo primárně na zcela jiná literární témata než oficiální literární periodikum *Kmen*.

6.3.4. Komparace *Obrysu* a *Kmene* za čtvrté čtvrtletí roku 1987

Obrys ve čtvrtém čtvrtletí roku 1987 nesledoval žádné výrazně převládající téma. Ve své produkci se věnoval publikování antologie československé poezii ve Francii (text Jana Vladislava *Naše poezie ve Francii?* na stranách 1-3), věnuje se udílení literárních cen (na straně 12 texty *Nobelova cena za literaturu*, *Letošní cena Jaroslava Seiferta* a *Cena Jiřího Lederera*) současně se zaměřuje opět i na III. Sjezd Svazu československých spisovatelů (strany 15 - 16 s textem *Diskuze na III. Sjezdu SČSS*).

Rovněž *Kmen* neměl v tomto období konce roku 1987 dominantní téma. Zabýval se literaturou faktu (ve druhém říjnovém vydání úvodní text Miroslava Vízďala *Hlavní město faktu* a ve druhém prosincovém čísle na straně 4 rozhovor připravený Pavlem Frýbortem *Hovoříme se zástupcem šéfredaktora nakladatelství Mladá fronta spisovatelem Janem Haladou*), znovu se vrací téma z předchozích čísel, výročí padesáti let úmrtí F. X. Šaldy (ve druhém prosincovém vydání na straně 2 text *Liberec F. X. Šaldovi*).

Důležitým tématem, které v tomto období propojilo obě periodika, byla osobnost Bohumila Hrabala, respektive jeho vstup do Svazu českých spisovatelů. O přijetí jeho a dalších

třinácti spisovatelů se rozhodlo v červnu 1987 a právě tato fakta spolu s výňatkem z rozhovoru publikovaném v Kmeni Karla Sýse s Bohumilem Hrabalem přináší text v Obrysu na straně 16 *Bohumil Hrabal členem SČS*. Kmen tuto událost reflektoval zmíněným rozhovorem mezi Sýsem a Hrabalem *Co uděláme s tím ouškem?*, jenž byl publikován ve druhém listopadovém čísle na straně 4. Mimo jiné se Hrabala Sýs dotazuje, co pro Hrabala přijetí do Svazu českých spisovatelů znamená, na což spisovatel odpovídá, že není nadšen ani zklamán. V tomtéž čísle byl na straně 5 publikován Hrabalův text *Ta sametová čerň uvnitř*.

6.3.5. Shrnutí komparace Obrysu a Kmene za rok 1987

V roce 1987 se periodika Obrys a Kmen tematicky propojila pouze ve druhém a čtvrtém čtvrtletí. Tímto spojením bylo nejprve výročí padesáti let od úmrtí F.X. Šaldy. Obrys tuto události reflektoval textem v červnovém vydání, kde je zmíněn Šaldův život, jeho dílo a vydání publikace Šaldův slovník naučný, jež vyšla koncem minulého roku v nakladatelství Československý spisovatel. (Příloha 25) Kmen se k výročí vyjádřil ve druhém dubnovém vydání textem *Odkaz stále živý* (Příloha 26), pojednávajícím o mezinárodní vědecké konferenci, která byla pořádána u příležitosti 120 let od narození a 50 let od úmrtí F. X. Šaldy.

Dalším společným tématem pro oba časopisy byl III. sjezd Svazu československých spisovatelů, jemuž se Kmen věnoval v číslech napříč celým druhým čtvrtletím (šlo o celkem 11 textů – Přílohy 27-37). Obrys se tomuto tématu věnoval v červnovém čísle ve článku s názvem *Z diskuze na III. sjezdu Svazu československých spisovatelů* (Příloha 38), jehož součástí je i výpověď Karla Sýse, která je totožná se Sýsovou výpovědí v prvním červnovém vydání ve článku s názvem *Poezie a hovězí zadní*. (Příloha 32)

Posledním společným tématem Kmene a Obrysu v roce 1987 bylo přijetí několika nových spisovatelů do Svazu českých spisovatelů, mezi nimiž byl i Bohumil Hrabal. Obrys to reflektoval v prosincovém vydání článkem *Hrabal členem SČS* (Příloha 39), kde je kromě faktů o průběhu této události zahrnut i výňatek z rozhovoru Karla Sýse s Bohumilem Hrabalem publikovaném ve Kmeni. Šlo o rozhovor ve druhém listopadovém vydání s názvem *Co uděláme s tím ouškem?*.(Příloha 40) V tomtéž čísle Kmene se nachází také Hrabalův text *Ta sametová čerň*.

6. 4. 1988

6.4.1. Komparace Obrysu a Kmene za první čtvrtletí roku 1988

V prvním čtvrtletí roku 1988 se Obrys nevěnoval primárně jednomu dominantnímu tématu. Zmíněna je například současná československá literární situace v oblasti poezie (úvodní článek na titulní straně *Pravda poezie* od Jana Trefulky), dále velký úspěch knihy Michaila Gorbačova *Přestavba a nové myšlení* (na straně 14 text *Knihy Michaila Gorbačova*), výročí sta let od prvního vydání Ottova naučného slovníku (na straně 14 článek *Stoletý slovník*) či osobnost spisovatele Richarda Wienera (na stranách 21-22 text Jana Podlešáka *Ó já zde budu mít právo domova*).

Kmen se v tomto období věnoval dvěma větším tématům. Prvním z nich je 70. výročí Velké říjnové revoluce (v prvním lednovém vydání článek *Pravda života* Jiřího Hájka na straně 3 a úvodní text na titulní straně třetího lednového čísla Josefa Hotmara *Výročí bez piety*), druhým současný stav oficiální československé literární scény ve všech jejích odvětvích (ve čtvrtém lednovém vydání článek na titulní straně *Próza 1987* od Radko Pytlíka, titulní článek prvního únorového vydání *Básníci na křižovatkách* Josefa Peterky, úvodní článek na titulní straně třetího únorového vydání *Literatura pro děti a mládež 1987* Vladimíra Nezkusila a text na titulní straně druhého březnového vydání *Drama současného dramatu* Jiřího Hájka).

Během tohoto období se obě periodika mírně propojila pouze v tématu, které ovšem v produkci Kmene převládalo, a tím byl současná československá literární scéna, jíž se věnuje ve výše zmíněných člancích. Obrys toto téma reflektuje úvodním textem na titulní straně *Pravda poezie* od Jana Trefulky, který především kritizuje způsob, jakým se musí umělci chovat, aby směli publikovat a aby se jim na veřejnosti dostalo odpovídajícího místa. Jejich „zaprodanost“ číší podle Trefulky ze všech básní – i z těch s tematikou domova.

6.4.2. Komparace Obrysu a Kmene za druhé čtvrtletí roku 1988

Obrys se ani ve druhém čtvrtletí roku 1988 nezaměřoval ve větší míře na několik převládajících témat. Přesto k těm důležitějším patřil opět současný stav československé literární scény (úvodní text Ivana Klímy *Zločiny i paradoxy umlčování* na titulní straně), jmenování nových národních umělců (na straně 12 text *Noví národní umělci*, kteří byli jmenováni k 1.5. v Praze) či úmrtí Jaromíra Šavrdy (článek na straně 13 *Jaromír Šavřda zemřel*).

Kmen se v tomto období věnoval kromě jiných významnějších témat, kterými bylo například výročí třiceti let od úmrtí Vítězslava Nezvala (úvodní text *Básník a politik* Milana Blahynky na titulní straně třetího dubnového vydání) či ohlas, který měla publikace Vladimíra Párala *Země žen* (článek *Páral revidius* na titulní straně třetího květnového čísla a v tomtéž vydání text *Anatomie totalitarismu* Ondřeje Neffa na straně 3), vztahu mezi literaturou a jejími čtenáři či celou společností (článek na titulní straně druhého květnového vydání *Vědomí literatury* Otakara Chaloupky, úvodní text na titulní straně druhého červnového vydání *Pochyby a naděje* Petra Prouzy). V tomto čtvrtletí byl také ve čtvrtém květnovém čísle publikován na stranách 6-7 text Karla Sýse *Vymknuta z kloubů*, v níž kritizuje současnou československou literární scénu a která způsobila mezi autory značné pozdvižení.

Ve druhém čtvrtletí roku 1988 se obě periodika tematicky protlnula pouze mírně při publikování ocenění československých umělců. Obrys se tomuto tématu věnuje na straně 12 v textu *Noví národní umělci*. Kmen reflektuje z toho tématu jinou událost a to je jmenování zasloužilých umělců, jimiž se stali Oldřich Daněk, Jiří Hájek, Otakar Chaloupka a Josef Peterka, v textu *Ocenění literatury* na straně 2 ve druhém květnovém čísle.

6.4.3. Komparace Obrysu a Kmene za třetí čtvrtletí roku 1988

Obrys se ve třetím čtvrtletí roku 1988 nevěnoval žádnému dominantnímu tématu. Jedním z významnějších zmíněných témat je vývoj literárního klimatu v Československu, o čemž vypovídá článek Evy Kantůrkové *Valivý čas proměn*, jenž se nachází na stranách 1-4. Text vypovídá o subjektivních prožitcích spisovatelky v jejich začátcích.

Kmen se naopak věnoval hned několika větším tématům – šedesátiletému výročí prvního vydání publikace *Milenec lady Chatterlyové* (titulní článek druhého červencového čísla od Miloše Pohorského *Milenec po šedesáti letech* a v tomtéž čísle na straně 3 text Dagmar Sedlické *Jak stárne sex (v literatuře?)*), potřebě lépe organizovat umělce, nejlépe i „mezidruhově“, tzn. aby se lépe poznali například sochaři a básníci (titulní článek Rudolfa Svobody *Hlas volajícího /nikoliv na poušti/* ve čtvrtém červencovém čísle a úvodní text na titulní straně druhého srpnového vydání *První pomoc* od Petra Bílka) a téma dětské literatury (na titulní straně prvního zářijového čísla úvodní text Lubora Falteiska *Děti píší*, ve čtvrtém zářijovém čísle na straně 11 recenze na sborník příspěvků z 20.kongresu IBBY (Mezinárodní sdružení pro dětskou knihu); v pátém zářijovém vydání se téma vrací na straně 2 článkem *IBBY v Oslu* oznamující 21.kongres Mezinárodního sdružení pro dětskou knihu (IBBY) a článek *Poezie pro nejmenší (čtenáře)* od Zdeňka Vybírala na straně 3 prvního zářijového vydání.) Kritický článek Karla Sýse *Vymknuta z kloubů* řadu autorů pobouřil či přiměl k diskuzi

– reaguje na něj František Stavinoha článkem *Slabé variace na hamletovské téma* na straně 4 ve třetím srpnovém čísle a Štěpán Vlašín článkem *Na okraj článku Vymknuta z kloubů* na straně 4 ve druhém zářijovém čísle.

V tomto období se oficiální literární periodikum *Kmen* a exilové kulturní periodikum *Obrys* tematicky nepropojila.

6.4.4. Komparace *Obrysu* a *Kmene* za čtvrté čtvrtletí roku 1988

V posledním čtvrtletí roku 1988 bylo nejvýznamnějším zobrazeným tématem *Obrysu* zvolení Michala Černíka do funkce předsedy Svazu českých spisovatelů (článek *Novým předsedou Svazu českých spisovatelů* na straně 9). Černíkův předchůdce, Ivan Skála požádal o uvolnění z funkce z důvodu dlouhodobé nemoci. Důležitým se toto téma stalo z důvodu otištění Černíkova názoru na nedořešený vztah SČS k exilovým spisovatelům (jenž pochází z jeho rozhovoru pro *Kmen*): „Vím, že některé čtenáře zajímá právě jen tato otázka, ale znovu opakují, že nejdříve si musíme vyřešit to, co nazývám vnitřní emigrací. Jde o postoj ke spisovatelům, kteří se dostali hlavně do vnitřní izolace. Těmi musíme začít, lidmi, kteří žijí tady, tady existují, společnosti chtějí dát své síly, přispět svým literárním dílem. To je náš první úkol. Exiloví spisovatelé je záležitost politická, patří do kompetence nejvyšších stranických a státních orgánů. Jestliže někdo za sebou zabouchl dveře, zřekl se vlasti, národní kultury a někdo i své rodné řeči, pak se sám odsoudil do izolace. Je především na exilových spisovatelích, aby změnilí své postoje vůči naší společnosti, vůči naší literatuře.“¹⁰⁴

Ve čtvrtém čtvrtletí za rok 1988 se ve *Kmeni* objevilo hned několik převládajících témat – osobnost Franze Kafky (téměř celé třetí říjnové vydání: text na titulní straně *Kafka tady a teď* Květy Hyršlové, na straně 3 výňatky z knihy Maxe Broda *Franz Kafka*, na straně 4 *Kafka v edičních plánech – Ptáme se Josefa Šimona, šéfredaktora Odeonu*, na stranách 6-7 článek Josefa Čermáka *Pobyt Franze Kafky v Plané nad Lužnicí*, článek na straně 10 Zdeňka Hořínka *Situace a pohled (K divadelnosti F. K.)* a strana 11 s textem *Řehoř Samsa Polanski*), stále se objevují reakce na Sýsův text *Vymknuta z kloubů* (v prvním listopadovém čísle článek na straně 1 Václava Duška *První pomoc bývá poslední* a na straně 3 článek *První pomoc?* Františka Mandáta, dále pak konference spisovatelů k 70. výročí vzniku republiky (ve čtvrtém říjnovém vydání úvodní text na titulní straně Michala Černíka *Vědomí hrdosti*, v třetím říjnovém čísle na straně 3 článek Jiřího Hájka *Sounáležitost!*, v prvním prosincovém čísle na stranách 6-8 článek *Každodenní plebiscit* a ve třetím prosincovém čísle na straně 3 článek

¹⁰⁴ SÝS, Karel. *Kmen: týdeník Svazu českých spisovatelů*. Praha: Svaz českých spisovatelů, 1982-1990. ISSN 0231-553x. 1x týdně. 40/1988

Miloše Pohorského *Na čem záleží* a osobnost Karla Čapka, jež ovládla čtvrté prosincové číslo *Kmene* (články o jeho osobnosti na titulní straně a na stranách 4, 7 8-9).

Ve čtvrtém čtvrtletí roku 1988 obě periodika významně propojilo zvolení nového předsedy Svazu českých spisovatelů, Michala Černíka, respektive rozhovor s ním. Ve *Kmeni* byl tento rozhovor otištěn ve dvou částech – v prvním říjnovém vydání na straně 4 pod názvem *Autorita spisovatele* a ve druhém říjnovém čísle rovněž na straně 4 pod stejným názvem. V rozhovoru se Černík vyjádřil k tomu, jestli se něco změní po jeho nástupu do funkce, o tom, jak je možné, že jakmile je spisovatel vnímán jako zakázaný, má okamžitě větší úspěch u čtenářů a mj. také o stávající anomální situaci oficiální, neoficiální a exilové literatury.

Obrys tuto událost reflektoval na straně 9 článkem *Novým předsedou Svazu českých spisovatelů*, v němž se uvádí základní fakta (proč odešel Skála a kdy ke zvolení došlo) a také výňatek z rozhovoru uveřejněného ve *Kmeni*, kde se Černík vyjadřuje ke vztahu SČS k exilovým spisovatelům a jejich dílům.

6.4.5. Shrnutí komparace *Obrysu* a *Kmene* za rok 1988

Ve čtvrtém období roku 1988 se oficiální literární periodikum *Kmen* a exilové kulturní periodikum *Obrys* v zobrazovaných tématech protlnula ve třech případech. Prvním z nich bylo zobrazení oficiální československé scény, jíž se *Kmen* věnoval ve čtvrtém lednovém vydání článek na titulní straně *Proza 1987* od Radko Pytlíka (Příloha 41), titulní článek prvního únorového vydání *Básníci na křižovatkách* Josefa Peterky (Příloha 42), úvodní článek na titulní straně třetího únorového vydání *Literatura pro děti a mládež 1987* (Příloha 43) Vladimíra Nezkusila a text na titulní straně druhého březnového vydání *Drama současného dramatu* Jiřího Hájka. (Příloha 44) *Obrys* se k tématu vyjádřil úvodním textem březnového vydání *Pravda poezie* od Jana Trefulky, (Příloha 45 a.-c.), který se však k domácí literární scéně staví spíše kriticky.

Druhým společným tématem pro oba časopisy bylo zmínění ocenění československých umělců, čemuž se *Obrys* věnuje v červnovém vydání na straně 12 textem *Noví národní umělci* (Příloha 46), zatímco *Kmen* reflektuje jmenování zasloužilých umělců ve druhém květnovém čísle na straně 2 textem *Ocenění literatury*. (Příloha 47)

V posledním čtvrtletí pak *Kmen* a *Obrys* propojilo poslední společné téma a tím bylo zvolení nového předsedy Svazu českých spisovatelů, Michala Černíka. *Kmen* se této události věnoval v rozhovoru *Autorita spisovatele*, jenž vyšel ve dvou částech na straně 4 v prvním říjnovém vydání a rovněž na straně 4 ve druhém říjnovém vydání. (Příloha 48 a.-b.) *Obrys*

se události věnoval v prosincovém čísle na straně 9 článkem *Novým předsedou Svazu českých spisovatelů*, v němž se uvádí základní fakta (proč odešel Skála a kdy ke zvolení došlo) a také výňatek z rozhovoru uveřejněného ve Kmeni, kde se Černík vyjadřuje ke vztahu SČS k exilovým spisovatelům a jejich dílům. (Příloha 49 a.- c.)

6.5. 1989

6.5.1. Komparace Obrysu a Kmene za první čtvrtletí roku 1989

V prvním čtvrtletí roku 1989 se kulturní čtvrtletník *Obrys* věnoval především dvěma dominantním tématům – současnému stavu, v němž se nachází ať už československá literatura či stát (článek na stranách 1-2 Václava Havla *Vyložené karty* – jde o přetisk jeho článku pro Lidové noviny, fejeton Daniela Strože *Prázdná slova, hanebné činy* na stranách 2 - 3 a na straně 27 rovněž Strožův text *Protestuji!*)

Kmen se v prvních měsících nového roku opět věnoval především aktuálnímu stavu československé literatury jako vždy na začátku nového roku (úvodní článek Jiřího Svobody *Na křižovatkách včerejška a zítřka* na stranách 1 a 3 prvního lednového vydání, text Lubora Falteiska *O mladé literatuře* na straně 3 druhého lednového čísla, článek Milana Blahynky *Zpráva o české poezii roku 1988* na titulní straně třetího lednového čísla, text *Prozaická žeň roku 1988* od Štěpána Vlašína na titulní straně čtvrtého lednového vydání, v prvním únorovém čísle je zmapována i dětská literatura v textu *Literatura pro děti a mládež nejen roku 1988* a na titulní straně druhého únorového čísla je publikován text Jiřího Hájka *České drama 1988 aneb O nové dimenze reality*).

Je zjevné, že v prvním čtvrtletí se *Obrys* s *Kmenem* tematicky protnul i v dominantním tématu každého z nich, totiž současném stav československé literatury. To však není vše – dalším společným tématem byla osobnost Bohumila Hrabala, již si obě periodika připomínala. *Obrys* reflektoval na straně 22 ve článku *Bohumil Hrabal* spisovatelovi 75. narozeniny, které oslavil 28. března. Článek zmiňuje také to, že nakladatelství Československý spisovatel připravuje k této příležitosti výbor z jeho nejznámějších próz a Hrabalův román *Obsluhoval jsem anglického krále*, který zatím vyšel jen v zahraničí. Kmen se ke spisovatelově osobnosti obrací jen ve zmínkách – o Hrabalově publikaci *Můj svět* na straně 2 ve třetím březnovém vydání v rubrice tipy *Kmene*, Hrabalova povídka *Beatrice* na titulní straně čtvrtého březnového vydání a v tomtéž čísle Hrabalův text *KDO jsem* na stranách 6-7.

6.5.2. Komparace Obrysu a Kmene za druhé čtvrtletí roku 1989

V tomto období věnoval Obrys více pozornosti jednomu tématu, které se dotýkalo spíše kultury v širším smyslu, nicméně v tomto širším smyslu je nutně zahrnuta i literatura, proto je součástí výzkumu. Jde o první náznaky uvolňování přísných zásad ohledně kultury jako celku (na stranách 1-3 text Daniela Strože *Povstaňte! (Z otomanů a křesel)* a článek Tomáš Novotného *Podmíněnost hodnot* na stranách 3-5).

Produkce Kmenu byla ve druhém čtvrtletí tohoto roku zaměřená poněkud jednostranně na příspěvky z plenární schůze členů SČS (text Stanislava Váchy *Míra pravdy* z prvního dubnového čísla, články *Ledy se hnuly* od Jana Suchla a *Demokracie = přirozený stav* Romana Ráže na straně 5 v tomtéž čísle, článek *Uvážlivost a moudrost* Ladislava Fukse na první straně, text Jaroslava Veise *Ujede nám vlak* na straně 3 a článek *Znepokojuje mne mlčení* Petra Kovaříka na straně 4 ze třetího dubnového čísla a články ze strany 4 čtvrtého dubnového čísla *Potřebujeme odvahu?* Jaroslava Matějky a *Respektovat zkušenost literatury* Hany Hrzalové). Důležitým tématem se však ukázaly také odkazy na československý exil (v již zmíněném článku Jaroslava Veise *Ujede nám vlak?* a článek Ondřeje Neffa *Naši v cizině*, v němž popisuje svou cestu s Petrem Prouzou do Bavorska, aby se zde setkali s československými exilovými spisovateli.)

V tomto období se tematická skladba oficiálního literárního periodika Kmen a exilového kulturního periodika Obrys neprotnula.

6.5.3. Komparace Obrysu a Kmene za třetí čtvrtletí roku 1989

V tomto čtvrtletí se Obrys ve své produkci věnoval několika tématům, jež Kmen reflektoval již v předcházejícím období. Byla to plenární schůze SČS a následné aktivita některých spisovatelů z oficiální sféry (článek *Z otomanů a křesel* na straně 5), návštěva exilu Ondřeje Neffa a Petra Prouzy (text Michaela Špirita *O dělicích čarách v literatuře* na stranách 6-9, kde Špirit tuto návštěvu kritizuje, respektive kriticky se vyjadřuje k následnému článku *Naši v cizině*, jenž vyšel ve čtvrtém květnovém čísle).

Ve třetím čtvrtletí roku 1989 neotiskoval Kmen žádné převládající téma. Ve své produkci se věnoval například různým druhům literatury (detektivku reflektoval rozhovorem s Jiřím Procházkou na straně 4 čtvrtého červencového vydání a vědeckou literaturu zastoupil článek *Popelka mezi literaturami* Zdeňka Šestáka na straně 4 ve čtvrtém srpnovém čísle) či osobnosti české spisovatelky a překladatelky Věry Adlové (článek *Narozeniny Věry Adlové* na straně

3 ve třetím červencovém čísle a reedice povídkové prvotiny *Portrét* rovněž od Adlové na straně 7 ve čtvrtém červencovém čísle).

Jisté tematické propojení mezi oběma časopisy lze v tomto období nalézt ve zmínkách o exilové a oficiální literatuře, popřípadě možnosti jejich budoucího spojení. Obrys obě z nich zahrnul do již zmíněných článků *Z otomanů a křesel* a *O dělicích čarách v literatuře*, ale také v textu *Ondřej Neff* a *Petr Prouza* na straně 7, jejichž cesta do zahraničí byla inspirací k myšlence uspořádat schůzku na širší platformě, kde by se sešli čeští i slovenští spisovatelé, zástupci oficiální i neoficiální i exilové literatury – realizace se ujala organizace Opus bonum a setkání by se konat v rámci pravidelného sympozia, konaného na podzim v bavorském Frankenu. Dalším propojením exilové a oficiální literatury se v Obrysu stal také text *PmD v Praze* rovněž na straně 7, kdy při předčítání veršů Bronislavy Volkové připomněl vedoucí knihkupectví Bratří Čapků v Praze mj. i činnost nakladatelství Poezie mimo domov spolu s nadějí, že tato zkratka bude brzy znamenat „poezie má domov“.

Kmen se tomuto širšímu tématu věnuje v prvním zářijovém čísle na titulní straně článkem *Je pouze jedna literatura* Miroslava Válka, který v textu vyjadřuje názor, že často se sice mluví o třech literaturách (exil, samizdat, oficiální), ale literatura je vždy jen jedna. Mimo to zmiňuje také zcela nevyhovující prezentaci československé kultury v zahraničí. Dále se k tomuto tématu vyjadřuje také text na titulní straně třetího zářijového čísla *Spasitel aneb Zavařování – pro – zavařování* Milana Blahynky, podle něhož se nálepkou „oficiální“ často rozumí „bezcharakterní“ autoři, jejichž díla postrádají jakékoliv „umělecké hodnoty“ a rozhovor s Petrem Prouzou *O paměti a toleranci* v témže vydání na straně, v němž Prouza k československé literatuře v exilu dodává jen to, že podle něj je z obou stran zatím stále citelný nedostatek tolerance pro druhou ze stran (což podle něj dokazují i negativní ohlasy z exilu na jeho a Neffovu cestu do zahraničí a jejich styk s exilovými autory).

6.5.4. Komparace Obrysu a Kmene za čtvrté čtvrtletí roku 1989

V posledním čtvrtletí roku 1989 se obě periodika zaměřovala na více společných než rozdílných témat, proto budou zmíněny pouze události, jejichž zobrazení se promítlo do Obrysu i do Kmene. Prvním z nich bylo úmrtí básníka Jana Skácela, což reflektoval Obrys textem *Smutná zpráva* na straně 22, kde se uvádí pouze, že Skácel zemřel 7.11.1989 ve věku 67 let. Kmen se k tomu vyjádřil v pátém listopadovém čísle na straně 5 textem Michala Černíka *Odešel veliký básník ticha*.

Druhým tématem společným oběma periodikům bylo setkání spisovatelů ve Frankenu realizované organizací Opus bonum. Obrys se mu věnuje na straně 5 článkem Daniela Strože *Jak při letošním Frankenu?*, podle něhož se tohoto setkání účastnili českoslovenští zástupci exilové literatury, oficiální literatury a někteří ze samizdatových literátů; celkem bylo přítomno asi 130 literátů. Kmen se tomuto setkání věnuje ve druhém listopadovém vydání na straně 4 článkem *Dialog či konfrontace?*, podle kterého bylo toto letošní setkání ve Frankenu výjimečné tím, že mu byli přítomni i zástupci Svazu československých spisovatelů – Ladislav Ballek, Vladimír Kolár, Petr Prouza a Mila Šútovec. Podle těchto účastníků byli ostatní ochotní si ve Frankenu jejich názory vyslechnout, ale na druhou stranu jim chtěli dát jasně najevo, že oni pro ně nejsou rovnocennými partnery. Na otázku, v čem vidí budoucnost podobných setkání, odpovídá Prouza: „Na cestě k jednotnému celku národní literatury vidím přirozenější cestu v setkáních výhradně autorských. Takové rozhovory už ovšem vyžadují onen zmíněný vzájemný respekt. Víme, že v zahraničí vyšla řada pozoruhodných českých titulů poezie a prózy a vedle toho tam vyšla řada titulů zcela zanedbatelných. Tohle základní vědomí v emigraci postrádám, šmahem se odmítá veškerá literatura vydaná domácími nakladatelstvími. A pokud máme vést smysluplný dialog, nevystačí exil s emfatickými gesty ani s rádoby vtípným, ale povrchním generalizováním, natož s přízemními poznámkami onoho druhu, jaké se objevily v článku jinak seriózně se tvářícího mnichovského čtvrtletníku Obrys, v němž jakýsi náhle se vynořivší M. Špirit křečovitě hodnotí všechny návrhy přicházející z Československa.“¹⁰⁵

Posledním důležitým tématem, jež propojilo Kmen i Obrys bylo znovuoobnovení PEN Klubu, ke kterému došlo už v srpnu 1989. Tomu se věnuje Obrys v prosincovém čísle na straně 22 ve článku *Český PEN-klub obnoven*, zmíněna je jeho první schůze, která se konala 1. srpna v Praze. Předsedou PEN Klubu se stal Jiří Mucha, místopředsedou Josef Nesvadba. Kmen tuto událost reflektoval ve čtvrtém říjnovém vydání na stranách 6-7 textem *Co je to PEN klub?*

6.5.5. Shrnutí komparace Obrysu a Kmene za rok 1989

V roce 1989 docházelo k tematickému propojování obou periodik mnohem častěji než v předchozích letech, což lze zejména v posledním čtvrtletí přisoudit politickým a společenským změnám.

¹⁰⁵ *Kmen: týdeník Svazu českých spisovatelů*. Red. Karel SÝS. Praha: Svaz českých spisovatelů, 1989. ISSN 0231-553x. 45/1989

Prvním tématem, jež *Obrys* i *Kmen* spojilo, byl současný stav československé literární scény, což se v *Obrysu* promítlo článkem Václava Havla *Vyložené karty* ze stran 1 - 3 březnového vydání (Příloha 49 a. – b.) a článkem Daniela Strože *Protestuji!* ze strany 27 (Příloha 50). Dalším významným tématem, které reflektovala obě periodika, byla osobnost Bohumila Hrabala, přičemž *Obrys* reflektoval spisovatelovi 75. narozeniny, které oslavil 28. března na straně 2 ve článku *Bohumil Hrabal* (Příloha 51), který zmiňuje, že nakladatelství Československý spisovatel připravuje k této příležitosti výbor z jeho nejznámějších próz a Hrabalův román *Obsluhoval jsem anglického krále*, který zatím vyšel jen v zahraničí. *Kmen* se o Hrabalovi zmiňuje prostřednictvím publikace *Můj svět* na straně 2 (Příloha 52) ve třetím březnovém vydání v rubrice tipy *Kmene*, Hrabalova povídka *Beatrice* na titulní straně čtvrtého březnového vydání (Příloha 53) a v tomtéž čísle Hrabalův text *KDO jsem* na stranách 6 - 7. (Příloha 54 a.-b.).

Zajímavým propojením jsou zmínky o exilové a oficiální literatuře, které v *Obrysu* zastupují především články ze zářijového vydání *Z otomanů a křesel* (Příloha 55) a *O dělicích čarách v literatuře*. (Příloha 56 a. – d.) a text *Ondřej Neff* a *Petr Prouza* na straně 7 (Příloha 57), jejichž cesta byla inspirací k myšlence uspořádat schůzku na širší platformě, kde by se sešli čeští i slovenští spisovatelé, zástupci oficiální i neoficiální i exilové literatury. Posledním zástupcem tohoto tématu byl v *Obrysu* text *PmD v Praze* rovněž na straně 7 (Příloha 58), kdy při předčítání veršů Bronislavy Volkové připomněl vedoucí knihkupectví Bratří Čapků v Praze mj. i činnost nakladatelství *Poezie mimo domov* spolu s nadějí, že tato zkratka bude brzy znamenat „poezie má domov“.

Kmen toto téma reflektoval v prvním zářijovém čísle na titulní straně článkem *Je pouze jedna literatura* Miroslava Válka (Příloha 59), textem na titulní straně třetího zářijového čísla *Spasitel aneb Zavařování – pro – zavařování* Milana Blahynky (Příloha 60) a rozhovorem s Petrem Prouzou *O paměti a toleranci* v témže vydání na straně 4. (Příloha 61)

Jednoznačně největší míru tematického propojení lze zaznamenat v posledním čtvrtletí roku 1989, což však bylo možné předpokládat vzhledem k prudkým společenským změnám. Prvním z témat společným oběma periodikům bylo úmrtí Jana Skácela, k čemuž se vyjádřil *Obrys* článkem *Smutná zpráva* na straně 22. (Příloha 62) Stejně tak *Kmen* zařadil v pátém listopadovém čísle text Michala Černíka *Odešel veliký básník ticha*. (Příloha 63) Dále se obě periodika věnovala setkání spisovatelů ve Frankenu, které se konalo pod záštitou organizace *Opus bonum*. *Obrys* se na něj zaměřil článkem Daniela Strože *Jak při letošním Frankenu?* na straně 5 v prosincovém čísle, podle něhož se setkání zúčastnili i zástupci SČS. (Příloha 64)

Kmen se setkání věnuje ve druhém listopadovém čísle na straně 4 v článku *Dialog či konfrontace?* (Příloha 65), v němž se také zdůrazňuje především přítomnost zástupců SČS. Třetím a posledním tématem, které propojilo produkci *Obrysu* i *Kmene* bylo znovuoobnovení PEN Klubu, k čemuž došlo v srpnu 1989. Exilové periodikum tuto událost reflektuje v prosincovém čísle na straně 22 v článku *Český PEN-klub obnoven* (Příloha 66). Kmen k tomu vydal text ve čtvrtém říjnovém vydání na stranách 6-7 s názvem *Co je to PEN klub?* (Příloha 67)

Závěr

Exilová i oficiálně či neoficiálně v Československu publikovaná literatura se v letech 1985-1989 rychle vyvíjela a posunovala různými směry – ať už šlo o vzdalování se Československu některých exilových autorů, kteří prorazili v celosvětovém měřítku, či o přibližování a snahu sjednotit všechny tři odnože československé literatury v jednu. Na tomto vývoji mají svůj podíl i periodika zabývající se kulturními tématy jako například oficiální literární periodikum *Kmen* a exilové kulturní periodikum *Obrys*, což se samozřejmě projevilo na jejich tematické skladbě.

Obě periodika se tematicky propojovala po celé vybrané období už od jeho počátku, tj. od roku 1985, kdy se zaměřila na stejná témata ve třetím a čtvrtém čtvrtletí, přičemž v jednom případě šlo o téma skutečně významné – úmrtí Heinricha Bölla. Nedá se však říci, že by se v dalších ročnících tematická propojenost stupňovala. Stejná témata se objevovala takřka náhodně, velice záleželo na významu konkrétních událostí či osobností a také na období, v němž bylo téma publikováno (například v prvních číslech nového roku se téměř vždy objevovala témata aktuální československé literární scény).

V roce 1986 se projevila důležitost orientace na významné osobnosti české literatury, když obě periodika reflektovala úmrtí Jaroslava Seiferta a osobnost Karla Hynka Máchy ve spojitosti s jeho dílem *Máj*. Ukázalo se však také, že *Obrys* se neorientuje jen na významné osobnosti historie či světových měřítek, ale zohledňuje i aktuální československou literární tvorbu, když v prvním čtvrtletí roku 1986 publikoval zmínku o knize *Život střídá smrt* v Československu oficiálně publikujícího spisovatele Petra Prouzy, o němž se ve stejném období zmiňoval i *Kmen*.

Jako velice významné téma se v roce 1987 ukázal. III. sjezd Svazu československých spisovatelů, kterému *Kmen* věnoval velký prostor, když na toto téma publikoval celkem jedenáct článků. Sjezdu se však ve své produkci věnoval i *Obrys* a to článkem *Z diskuze na III. sjezdu Svazu československých spisovatelů* v červnovém čísle. V tomto období se v obou periodících objevil stejný text – šlo o výpověď Karla Sýse, která se objevila jak v již zmíněném článku v *Obrysu*, tak v článku *Poezie a hovězí zadní*, který byl publikován v prvním červnovém vydání *Kmene*. Posledním společným tématem časopisů bylo v roce 1987 přijetí nových členů do Svazu českých spisovatelů, což jak *Obrys*, tak *Kmen* reflektovaly zejména vzhledem k přijetí Bohumila Hrabala. Tematika Svazu českých spisovatelů se odrazila i v následujícím roce, když obě periodika zařadila články o nově zvoleném předsedovi SČS, Michalu Černíkovi.

Nejvíce se však *Obrys* a *Kmen* tematicky propojovaly v roce 1989, což lze zejména v posledním čtvrtletí přisoudit prudkým politickým a společenským změnám. Není tedy divu, že v obou lze najít reflexi těchto změn jak už celospolečenských nebo na literární či obecně kulturní scéně. Objevovaly se také první jasné zmínky o snaze po sjednocení československé literatury, tudíž nutnosti spolupráce zástupců oficiální literatury s exilovými spisovateli, což se ukázalo při setkání spisovatelů ve Frankenu.

Za těchto okolností lze říci, že oficiální literární periodikum *Kmen* se s exilovým kulturním periodikem *Obrys* do značné míry propojovalo už od poloviny 80. let. Vzhledem k povaze jim společných témat však nelze určit, zda tomu tak bylo vzhledem k jejich paralelnímu a téměř odpovídajícímu si vývoji, který se mohl následně projevit při spojení jejich vedoucích redaktorů do *Obrysu-Kmene*, či díky významnosti jednotlivých událostí a jejich takřka celosvětovému zásahu.

Seznam zkratek

ČSAV – Československá akademie věd

ČSSR – Československá socialistická republika

KSČ – Komunistická strana Československa

KSSS – Komunistická strana Sovětského svazu

OF – Občanské forum

SČS – Svaz českých spisovatelů

SČSS – Svaz československých spisovatelů

Seznam pramenů

Kmen: týdeník Svazu českých spisovatelů. Red. Karel SÝS. Praha: Svaz českých spisovatelů, 1985. ISSN 0231-553x.

Kmen: týdeník Svazu českých spisovatelů. Red. Karel SÝS. Praha: Svaz českých spisovatelů, 1986. ISSN 0231-553x.

Kmen: týdeník Svazu českých spisovatelů. Red. Karel SÝS. Praha: Svaz českých spisovatelů, 1987. ISSN 0231-553x.

Kmen: týdeník Svazu českých spisovatelů. Red. Karel SÝS. Praha: Svaz českých spisovatelů, 1988. ISSN 0231-553x.

Kmen: týdeník Svazu českých spisovatelů. Red. Karel SÝS. Praha: Svaz českých spisovatelů, 1989. ISSN 0231-553x.

Obrys: informační čtvrtletník nezávislé české kultury. München: Daniel Strož, 1985

Obrys: informační čtvrtletník nezávislé české kultury. München: Daniel Strož, 1986

Obrys: informační čtvrtletník nezávislé české kultury. München: Daniel Strož, 1987

Obrys: informační čtvrtletník nezávislé české kultury. München: Daniel Strož, 1988

Obrys: informační čtvrtletník nezávislé české kultury. München: Daniel Strož, 1989

Seznam literatury

ALAN, Josef a Tomáš BITRICH. Alternativní kultura: příběh české společnosti 1945-1989. Praha: Lidové noviny, 2001, 610 s., [48] s. obr. příl. ISBN 80-7106-449-1.

BĚLINA P., RAK J., POKORNÝ J., HALADA J., MORAVCOVÁ D., TOMEŠ J., HRBEK J., MAREŠ P., GRULICH T., ROČEK P.A. Dějiny zemí Koruny české. II. - Od nástupu osvícenství po naši dobu. 1.vyd. Praha: Paseka 1992. 328 s. ISBN 80-85192-30-6.

DOKOUPIL, Blahoslav. Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945-2000. Brno: Host, 2002, xvi, 334 s. ISBN 80-7198-521-x.

FILÍPEK, Jan. Odlesky dějin československého exilu. Praha: J. Filípek, 1999, 172 s., [24] s. obrazových příloh. ISBN 80-902023-8-1.

JANOUŠEK, Pavel. Přehledné dějiny české literatury 1945-1989. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012, 487 s. ISBN 978-80-200-2057-4.

KŘEN, Jan. Dvě století střední Evropy. Vyd. 1. Praha: Argo, 2005, 1109 s. ISBN 80-7203-612-2.

OTÁHAL, Milan. Opozice, moc, společnost 1969-1989: Příspěvek k dějinám normalizace. 1.vydání. Praha: Maxdorf, 1994. 123s. ISBN 80-85800-12-8

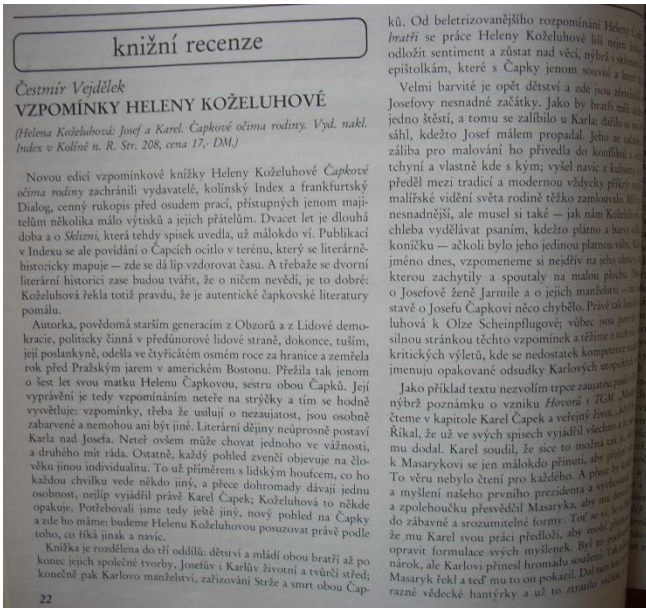
SEDLÁKOVÁ, Renáta. Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 539 s., [4] s. obr. příl. ISBN 978-80-247-3568-9.

Seznam příloh

- Příloha 1 - Článek Dopis synům o podstatě věci, str.10-11, Kmen 33/1989
- Příloha 2 - Článek Heinrich Böll zemřel, str.5, Obrys 3/1985
- Příloha 3 - Článek Blýskání na lepší časy, str. 4 , Kmen 40/1985
- Příloha 4 - Článek Hamlet to nevěděl, str. 3, Obrys 4/1985
- Příloha 5 - Článek Vzpomínky Heleny Koželuhové, str. 22, Obrys 2/1985
- Příloha 6 - Rubrika Československá nakladatelství, str.6, Obrys 4/1985
- Příloha 7 - Článek Ještě jednou o Karlu Čakovi, str. 3, Kmen 16/1985
- Příloha 8 - Článek Ještě jednou o Karlu Čapkovi, str. 4, Kmen 16/1985
- Příloha 9 - Článek Čapkovy utopie a skutečnost, str. 3, Kmen 50/1985
- Příloha 10 - Článek Cena Seifertova a naše, str. 1, Obrys 1/1985
- Příloha 11 - Článek Cena Seifertova a naše, str.2, Obrys, 1/1985
- Příloha 12 - Článek Pravda poezie a poezie pravdy, str. 1, Kmen 10/1985
- Příloha 13 - Báseň Odchody a odkazy Za Jaroslavem Seifertem, str. 2, Obrys, 1/1986
- Příloha 14 - Článek Cena Jaroslava Seiferta, str. 15, Obrys, 1/1986
- Příloha 15 - Článek Kniha ve stínu smrti, str. 10, Kmen, 7/1986
- Příloha 16 - Rubrika Československá nakladatelství, str. 6, Obrys, 1/1986
- Příloha 17 - Článek Dnes je Máji 150 let, str. 2 , Kmen, 16/1986
- Příloha 18 - Článek Máj, znovu Máj, str. 1, Kmen 22/1986
- Příloha 19 - Článek Máj, znovu Máj, str. 3, Kmen 22/1986
- Příloha 20 - Článek Odkaz stále živý, str. 10, Kmen 33/1986
- Příloha 21 - Článek Perverzní Mácha?, str.18-19, Obrys 2/1986
- Příloha 22 - Článek Můj Mácha aneb Postskriptum Odpověď Evě Kantůrkové, str. 23, Obrys 3/1986
- Příloha 23 - Článek Hromádka českých románů, str. 1-4, Obrys, 3/1986

- Příloha 24 - Článek Hledání kladného hrdiny, str.10, Kmen, 31/1986
- Příloha 25 - Článek F. X. Šalda (1867-1937), str. 11, Obrys 2/1987
- Příloha 26 - Článek Odkaz stále živý, str. 2, Kmen, 14/1987
- Příloha 27 - Článek Tvořit ve jménu člověka, str. 1, Kmen, 20/1987
- Příloha 28 - Článek Mobilizovat tvůrčí síly, str. 2, Kmen, 20/1987
- Příloha 29 - Článek Nechápat současnost znamená žít včera, str. 1, Kmen, 21/1987
- Příloha 30 - Článek Nové úkoly, stará manka, str. 3, Kmen, 21/1987
- Příloha 31 - Článek Á propos, svědomí..., str. 3, Kmen, 22/1987
- Příloha 32 - Článek Poezie a hovězí zadní, str. 4, Kmen 22/1987
- Příloha 33 - Článek Literatura ve hře doby, str. 1, Kmen 23/1987
- Příloha 34 - Článek Pravdě je třeba pohledět do tváře, str. 3, Kmen 23/1987
- Příloha 35 - Článek Vzájemná inspirace, str. 1, Kmen 24/1987
- Příloha 36 - Článek Kreslit předobrazy skutečného lidství, str. 1, Kmen 25/1987
- Příloha 37 - Článek Pravda je vždy konkrétní, str. 3, Kmen, 25/1987
- Příloha 38 - Článek Z diskuze na III. sjezdu Svazu československých spisovatelů, str. 20, Obrys 2/1987
- Příloha 39 - Článek Bohumil Hrabal členem SČS, str. 16, Obrys, 4/1987
- Příloha 40 - Článek Co uděláme s tím ouškem? str. 4, Kmen 45/1987
- Příloha 41 - Článek Próza rok 1987, str. 1, Kmen, 4/1988
- Příloha 42 - Článek Básníci na křižovatkách, str. 1, Kmen 5/1988
- Příloha 43 - Článek Literatura pro děti a mládež rok 1987, str. 1, Kmen 7/1988
- Příloha 44 - Článek Drama současného dramatu, str. 1, Kmen 10/1987
- Příloha 45 - Článek Pravda poezie, str. 1-3, Obrys, 1/1988
- Příloha 46 - Článek Noví národní umělci, str. 12, Obrys 2/1988
- Příloha 47 - Článek Ocenění literatury, str. 2, Kmen 19/1988
- Příloha 48 - Rozhovor Autorita spisovatele, str. 4, Kmen 40/1988, Rozhovor Autorita spisovatele, str. 4, Kmen 41/1988

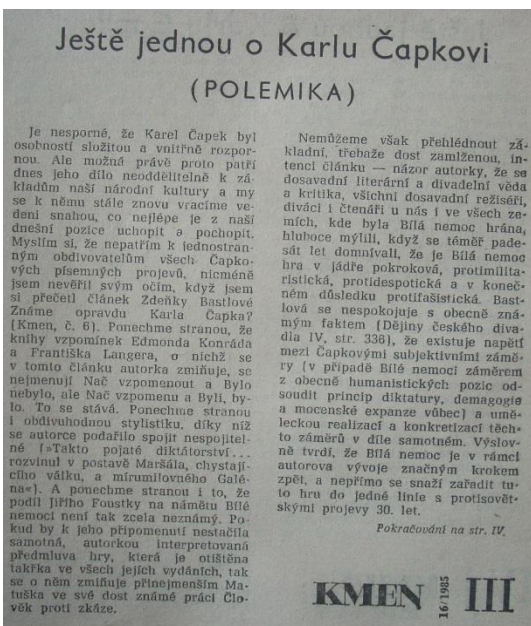
- Příloha 49 - Článek Vyložené karty, str. 1-3, Obrys 1/1989
- Příloha 50 - Článek Protestuji!, str. 27, Obrys, 1/1989
- Příloha 51 - Článek Bohumil Hrabal, str. 2, Obrys, 1/1989
- Příloha 52 - Rubrika tipy Kmene, str. 2, Kmen 11/1987
- Příloha 53 - Povídka Beatrice, str. 3, Kmen 12/1989
- Příloha 54 - Text KDO jsem, str. 6-7, Kmen, 12/1989
- Příloha 55 - Článek Z otomanů a křesel, str. 5, Obrys, 3/1989
- Příloha 56 - Článek O dělicích čarách v literatuře, str. 6-9, Obrys, 3/1989
- Příloha 57 - Článek Ondřej Neff a Petr Prouza, str.7, Obrys, 3/1989
- Příloha 58 - Článek o PmD v Praze, str. 7, Obrys 3/1989
- Příloha 59 - Rozhovor Je pouze jedna literatura, str. 1, 3, Kmen 37/1989
- Příloha 60 - Článek Spasitel aneb Zavařování pro zavařování, str. 1, Kmen, 38/1989
- Příloha 61 - Rozhovor o paměti a toleranci, str. 4, Kmen, 38/1989
- Příloha 62 - Článek Smutná zpráva, str. 22, Obrys, 4/1989
- Příloha 63 - Článek Odešel velký básník ticha, str. 5, Kmen 48/1989
- Příloha 64 - Článek Jak při letošním Frankenu?, str. 5, Obrys, 4/1989
- Příloha 65 -Rozhovor Dialog či konfrontace?, str. 4, Kmen, 45/1989
- Příloha 66 - Článek Český PEN Klub obnoven, str. 22, Obrys, 4/1989
- Příloha 67 - Článek Co je to PEN Klub?, str.6-7, Kmen 43/1989

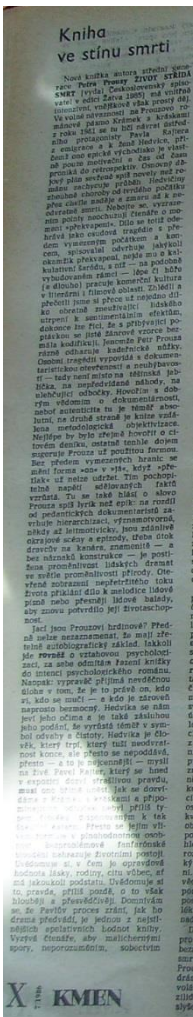
Příloha 5

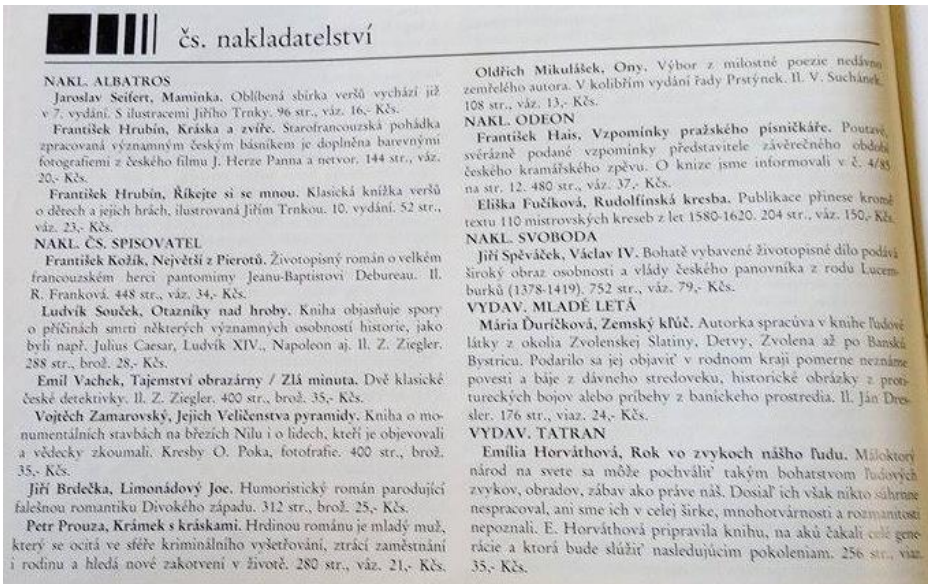
Příloha 6

Příloha 7

Příloha 15

Příloha 16

**Dnes je Májí
150 let**

23. dubna 1836 vyšel první Máchův Máj. A léta neubírala mu na velikosti. Mácha, „mág metafory“, se stal pramenem české lyriky, jeho stopu nacházíme průběžně v historii české kultury, vždyť každá nejen básnická generace citila potřebu se s jeho odkazem vyrovnávat. A časopisní dotkly se ho každý z nás: i pro nezávislé byl pramenem básnického citlivosti až ze školních let či v prín životního běhu, byť „podle sudidel přírodní skutečnosti“ je v Májí smotrozní bota, když v českém kraji prvního května krotí rýče a svítí svatojánské mušky. A ani souda Tylou — „proč u nás, prosím, mží mladému duchem bohatě nadanému, s kolem a popravou se obíratí?“ — nedala historie za pravdu. K tomu, proč tak bouřili se kritikové Máje, vyslovil se Saldou: „Chtěl vědět, že je Mácha vyháněn z Idyl, že je ráštil lidu, že zrak jeho je ozbrojen vůlí k pravdě, history demagogy, losrdně sondovat rány společnosti. Vstoupil do jejich kruhu kdosi nebezpečně opravdový, kdo nechtěl ani se životem, ani s poezí, ani se společností. A byl to nejstrašnější zločin v očích doby, která si af rokokově, at biedernajtersky chtěla hrát...“

Od dob Saldových se máchovské bádání značně rozrostlo, i máchovské inspirace se vzpouřily větru. Rozrástá se i Máchova bibliografie. Jen Máj byl vydán více než dvěstkrát (ani tady není více než dvěstkrát), byl přeložen do mnoha jazyků — tím prvním tištěným byl prežský německý překlad z roku 1844.

V letošním roce si připomínáme nejen první vydání Máje, ale i 150 výročí smrti (6. listopadu 1886). Tato výročí budou prováděna řadou kulturních akcí připravovaných Výborem máchovských děl, pod záštitou ministra kultury ČR.

Na dnešní výročí Máje připravil Svaz českých spisovatelů a Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV seminář k výročí Máje. Literární večer Máj a jeho doba pořádá zítřa

Příloha 17

Příloha 18

Skláním se s obdivem před každým, kdo se pokouší Vaculíkovy fejetony přeložit do jiného jazyka, a sdílím s ním hořkost, kterou nepochybně cítí: totiž z toho, že to „nejvaculíkovitější“ je vlastně v podstatě nepřeložitelné.

Vaculíkovy fejetony jsou dnes u nás v kruzích, které se aspoň trochu zajímají o literaturu, obecně známé a populární. Způsob psaní, který v těchto fejetonech a na nich Vaculík rozvinul, je také klíčem k pochopení žánru jeho prosulého románu Český snář. Ta kniha deníkových záznamů z konce sedemdesátých a počátku osmdesátých let je totiž de facto pokusem vybudovat z mnoha fejetonových mikrostruktur jednu makrostrukturu, v níž má nejen každý jednotlivý záznam svůj řád, jaký mají Vaculíkovy fejetony, ale v níž má analogický řád i kombinace těchto záznamů, totiž kniha jako celek.

Obdobnost Ludvíka Vaculíka — s její světlivostí, nekonvenčností, trochu morosovskou palčivostí, zvláštní citlivostí a posléze i schopností trvale a střízlivě vnímat i sebe samu a své pachtění — patří neodmyslitelně k profilu českého duchovního života druhé půle tohoto století. Jsem velmi zvědav, zda malý výběr z jeho fejetonů osloví i zahraničního čtenáře. Je to otázka přesahující Vaculíka jako takového a míru jeho zahraniční slávy či neslávy. Je to otázka, na kterou se podářilo či nepodářilo sestřiznout dnešní Československo a dnešní střední Evropa od ostatního světa. Totiž: nakolik jsme či nejme schopni si i dnes navzájem porozumět.

Eva Kantárková PERVERZNÍ MÁCHA?

Pod názvem Máchův necenzurovaný deník vyšla v půlroce Kritického sborníku pod značkou K studie o kořenech a podobě Máchova romantismu. (Bzn. red. Tato práce byla nyní vydána knižně v nakl. PnM v Mnichově; pod pseudonymem Jan Kryštof tvoří — vedle Máchova Mše a jeho necenzurovaného deníku — součást publikace K. H. Mácha: MÁJ / NECENZUROVANÝ DENÍK Z ROKU 1835.) Jako nekritik nechci posuzovat postup literární kritické dvahy autora (nebo autorky) o to by to bylo pikantnější), zašifrovaného do písmene K — to, o čem píše, oživující erotismus v literatuře, se mi taky zdá být hodno zájmu, i když, myslím si, zasazuje Máchu do nepřiměřených literárních souvislostí. Ale to je věc názoru, stejně jako nevyrovnanost textu, jednou tvrdícího, že Lori je mýtus, ale pak zas, že „u romantické poezie očekáváme mýtus, ale v Čechách to neplatí“, „český romantismus nemůže být ničím jiným než deziluzí“. Záber je široký, názor měnlivý, proč ne, každý si vybere, co se mu líbí. Literární praxe mě však donutila naučit se přesně vnímat a interpretovat psané, a zde mám potřebu veřejně se ohlásit proti hlavnímu vlastnímu důkazu K o typu Máchova romantismu — proti jeho rozboru oněch pověstných tří teček Máchova intimního deníku.

Tři tečky i poslední oficiální vydání Máchových spisů v Odeonu rozlišili už dávno Jakub Arbes a pak se dlouho v Čechách vedl spor, zda je publikovat v rozšířené podobě, nebo ne; o třech tečkách bude pomalu víc literatury, než o samotném Máji a Kšuv článku toto hádání české kritiky završuje popisuje. Já též s K chválím pana Hamera, Jiřího Koláře a Josefa Škvoreckého za to, že porušili české literární tabu a Máchův deník byl jejich přičiněním zveřejněn celý. Mě též s K popouze místní tyrane, stavatelsky se staví proti otevřenosti erotismu v literatuře, Henri Miller i Bukovský jsou mými autory... — Ale! Ale! Není-li otevřený erotismus přesně čten a vykládán v literárním smyslu, přesně ve smyslu toho, co je psáno, může se čtenář (nebo i literární kritik) ocitnout v pozici pubertáka, který podváděl se na Afroditu, spatřil obscenost. A tomu zřejmě chtěla zabránit většina těch, kteří hájili právo tří teček Máchových deníků; nad Kšuvým rozbohem rozšířovaného textu mě napadá, jestli tak nejednali právem.

K cituje a komentuje dráždivá místa v samostatné a rozlehlé pasáži; dočetla jsem ji s pocitem, že tu právě někdo polil Máchu psychoanalytickými pomýjemi. Máchův text je velice přesný, Mácha si dělal zápisky na autora Máje až překvapivě věcně, a jejich až lapidárně zřetelný obsahový význam přejel K nečitlivým rozumáckým buldozerem, který nenechal nic na svém místě a vše pokrýval masivní

žilem. K přistupuje k deníku v jakémsi podivném psychiatričtěm zaujetí, kdy se u jednotlivých vět dohledává příčinného pozadí a kdy za Mácha dosazuje významy, které naprosto neobsahuje. K analyzuje a dedukuje a fakticky odstarou pravdu, že některých věcí se prostě rozumem (zde třeba bradovstvem) zmocnit nedá. Už vztření citací utajených rozbor bez neustálého přiblížení k jejich začlenění do celku textu — tak jak Mácha ve skutečnosti deník psal a jak jistě číst — nutně posouvá smysl jejich obsahu; a co nedokonalé obnažení, to dorazil neliterárně pojetý výklad textu: Mácha „kázán“ z vět, které zašifroval, jako perverzní chlap.

V zájmu pravdy — pánové prominou — musím popsat, v čem perverznost měla spočívat; tak třeba v tom, že po ramíni Mácha ještě odpoledne (a několikrát) milostně věnoval Lorině v tom, že měnil milostné polohy (užíval tří, ty které jsou v učebnicích zdravého sexuálního života uváděny jako nejlepší a jednoho způsobu užil ratinovaného); dále že milenku za obnažení i v přítomnosti sestry a vzrušoval se tím; a že věčně svlékal a prohlížel si zblízka tajemnosti jejího pohledu; a také zapisoval, o čem opírala Lořina noha při milování. Ať čtu třeba za věcnými záznamy, pro Mácha v deníku tak typickými, která místa vypovídají o jedné: že Lori milostně poslouchala, že mu mužskou milostnou posloužila a že jeho milostné výkony nedělal tak zvrácené, jako spíš milostně talentované. A talent k milování je podobný dar, jako třeba talent k básnění a mě potěšilo, že i v protínivém šosáckém biedermeieru český básník miloval svou ženu (Mácha píše „má holka“) uvolněně a kultivovaně, než by se očekávalo. Kultura totiž neznačí deřičkami na opětně pražské dívky za oněch sto padesát let, před nimiž byl napsán Máchův deník, které mohou Lori závidět; zastavte jimi Vtavu.

Takže když K napíše, že Mácha Lori polohou vzdává poměrně, protože ji nenáviděl za ubohost, do níž ho vlačíže banalita, a že nutil v této nenávisti Lori k milostné poslušnosti, že si n násilím a ubližoval jí, že se exhiboval, ať se nezlobí, já si musím myslet — a to tím volněji, že svůj článek nepodepsal — že se odlehčovat analytickou přiblížostí tam, kde se dá číst jen syrovost a krásu života. Mácha, pravda, je milence panovačný, uchyluje se k gestům, ale čtenář deníku od začátku trne za něj, jak to s jeho dopadně, když Lori je tak zřejmě hloupá a nadto nejspíš mrděská. A že jí nemiloval? Že ji pohrdal? Jak ale by K vysvětlil, že Máchův student, Mácha-herc, Mácha-romantik a člověk gest vysvětlil, že a pomáhal Lori lepit ty pitomé krabičky, z nichž má její rodinná živu? A s dohady o tom, jestli Lori měla zánět vaječníků, bych úplně do háje. Tato patlavost, která postupuje celý Kšuv komentář nesnesitelně a nevkusně. Za mužského, zblázněného do kráje a povrchního děvčete, tady uvažuje biedermeierák. To je parodie do kterého upadla úvaha, vzdávající se literárního hlediska.

Mimo to, že K othaluje v Máchovi erotického zvrácence, které vzučuje Lorinou dokonce obnaženou zadnici, psychoanalyticky nadutě mu taky vyřídá enormální žárlivost. Žárlivce tedy Mácha a nevěrná. Zamilovaný Mácha Lorinou povrchností nesnesitelně a asi ne úplně bez důvodu ji nechá přisáhat při matčině rakvi. To jistě přehnané gesto, tak stejné přehnané, jako Máchův pověštný pláť; a jako Máchův Máj. Když Lori otěhotní, Mácha básní podobně, že dítě není jeho. Neznám varu: hodného toho jména, jenom by takové podezření nepřívelo do mužského chlap je jenom

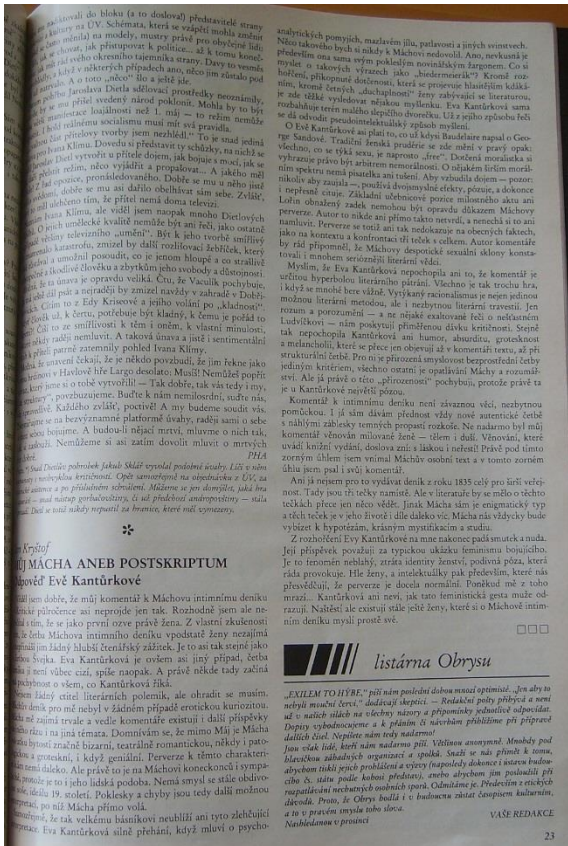
ČESKÉ A SLOVENSKÉ KNIHY
(Seznamy a katalogy zdarma)
Knihkupectví Dialog
Gutleutstr. 13, D-6000 Frankfurt/M 1
Knihkupectví Pastrňák
Lindengasse 5, A-1070 Wien

Příloha 21 a.

anou gestikulaci. A ne každý by dokázal z tohoto běhu napsat Máj. Kdybych já, ne-kritik, chtěla hledat v deníku a dopisech kořeny díle, asi bych přešla banalitu Čech, již K líčí poslušen dnes tak módním názoru, jako nepodstatnou; uznala bych rozpor mezi Máchovým plebejstvím (K píše laictvím) a jeho příklonem k romantickému (román) gestu, přejatému od aristokratických Poláků roku 1830, což skrýval na úřku; a znova a znova, do omrzení bych citovala vlastní Máchovu větu z dopisu příteli Hindlovi, v níž básník sám sobě postihl ono krátké spojení mezi životem a básní.

8. června 1836 Mácha Hindlovi — mezi psaním o právě vydaném Máji — oznamuje, že Lori je těhotná; ostatek toho, co prožívá, poví Hindlovi Máji, a Mácha cituje verš „bez konce láska je, zklamánat lid.“ — a líčí, jak Lori přisáhala u matčiny rakve a obviňuje ji, že přisáhou lhala. „Eduarde!“ píše Mácha, „já jsem se nezbláznil — ale řádl jsem... a já jsem přežil a — jsem básník!“ Všimněte si dobře na pomlčky. Nezbláznil se, přežil a — je básník. Napsal právě vydaný Máj. Když se pak Ludvíček narodil, píše Mácha Hindlovi 9. října: „mám syna, zrodil se prvního října, a nepotřebuji hlavu srazit, neb kdybyste ho viděl, řeknete, to je mladý Mácha, třeba jste to nevěděli, že mám syna.“ Důvod k tomu „srazit si hlavu“ je pro napsání díla podstatnější, než přepjatost nebo dokonce domnělá perverze, a mám pochybnost, zda deziluze z české banalnosti, překrývaná divadelními gesty, by dokázala zplodit zrovna Máj. K má ale pravdu v tom, že úhada Máchova trvá: ač měl Ludvíčka, který mu byl podoběn, ač si měl Lori brát a odstěhovat ji k sobě, stejně zahynul, ať už na uhaný zápal plic anebo na střevní infekci. Přepjaté gesto v banalitě Čech? To mě pak vzorně napadá, že tedy bylo dobře, když k přepjatému gestu nakazil i českou veřejnost, která si převzela jeho tělo na Vyšehrad.

Příloha 21 b.

analytických poměch, matematických jílů, parafraz a jiných svinstevch. Především má sama svým poklesem novinským žargonem. Co si myslí o takových větech jako „abstraktní“? Kromě rozumu, která by měla být „abstraktní“? Jazyk zabývá se literaturou, je zde třeba vyhledávat nějakou myšlenku. Eva Kantřůvková sama se dá odhodit pseudointeligenčními způsoby myšlení.

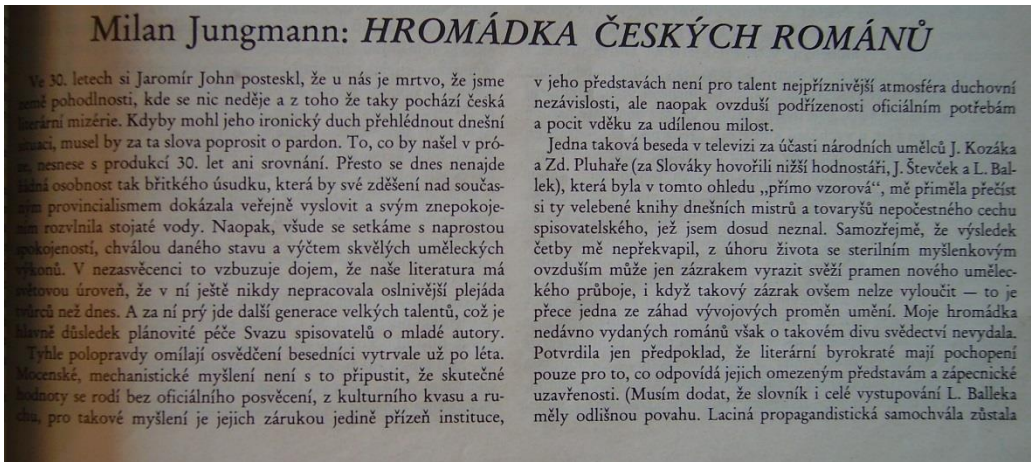
O Evě Kantřůvkové se platí to, co už kdysi Baudelaire napsal o George Sandové. Tradici ženských prozisek se zde mění v první opak vyhrazuje právo být arbitrem neuvěřitelnosti. O nějakém literárním kritériu nemá pošetlí ani tušení. Aby vzhledu dojem — pouze, nikoliv aby zaplnila — posílá dvojnásobně etéricky, pátaje, a dokonce i rozpačené cituje. Zlákadní sčítanosty ponore mládežnické akce ani perverz. Autor se totiž ani přímo netváří, a neměchá si to ani jako na kontextu a konfrontaci díla s celkem. Autor komentáře by měl připomenout, že Máchovy despotické sexuální doklady kontrovali i mnohem serióznější literární vědci.

Myslím, že Eva Kantřůvková nepochopila ani to, že komentář je užito hyperbolou literárního pátrání. Všechno je tak trochu hra, i když se mnohé bere vážně. Vyjádřit racionalismu je nejen jedinou možnou literární metodou, ale i nezbytnou literární trvanlivostí. Jen Lušvíkovi — sám poskytl příležitost dvojnásobně kritičnosti. Stejně tak nepochopila Kantřůvková ani humor, absurditu, grotesknost a nihilismus, které se přece jen objevují až v komentáři textu, až při strukturalistické čtení. Pro to přirovnání umylovnou bezpočetně četly komentář všeho milovavé ženě — úlem i dole. Mývalová, které uvádí knižní vydání, doslova zne: s látkou i neřestí! Právě pod tímto zorným úhlem jsem viděl Máchův osobní text a v tomto zorném úhlu jsem psal i svůj komentář.

Ani já nejsem pro to vydávat deník z roku 1835 celý pro šatí veličnosti. Tady jsou tři tečky namísto. Ale v literatuře by se mělo o těchto tečkách přece jen něco vědět. Jméno Máchy sám je etymologický typ a těch teček se v jeho životě dle důleka víc. Máchy nás vždycky bude vybízet k hypotézám, krásným mystifikacím a studiím.

Z rozhovoru Evy Kantřůvkové má mák nákonce psaní smutně k nuda. Její příspěvek považuji za typickou skáčku křemennému bojujícího. Je to feromón nebláby, ztráta identity žensví, podivná póza, která ráda provokuje. Hle ženy, a intelektuálky pak především, které nás převládají. Je perverz je docela normální. Původní mě z nabo mrazi. Kantřůvková ani neví, jak tato feministická gesta může odrazit. Nakřesli ale existují stále ještě ženy, které si o Máchově intimním deníku myslí prostě své. □□□

Příloha 22

Příloha 23 a.

Ve 30. letech si Jaromír John postesk, že u nás je mrtvo, že jsme v pohodlnosti, kde se nic neděje a z toho že taky pochází česká literární mizérie. Kdyby mohl jeho ironický duch přehlédnout dnešní situaci, musel by za ta slova poprosit o pardon. To, co by našel v próze, nesnese s produkcí 30. let ani srovnání. Přesto se dnes nenajde žádná osobnost tak britického úsudku, která by své zděšení nad současnou provincialismem dokázala veřejně vyslovit a svým znepokojením rozvlnila stojaté vody. Naopak, všude se setkáme s naprostou spokojeností, chválou daného stavu a výčetem skvělých uměleckých výkonů. V nezasvěcenosti to vzbuzuje dojem, že naše literatura má světovou úroveň, že v ní ještě nikdy nepracovala oslnivější plejáda talentů než dnes. A za ní pří ještě další generace velkých talentů, což je hlavně důsledek plánovitě péče Svazu spisovatelů u mladé autory.

Tyhle polopravdy omílají osvědčené besednické vytrvale už po léta. Moxenské, mechanické myšlení není s to připustit, že skutečné hodnoty se rodí bez oficiálního posvěcení, z kulturního kvasu a rudou, pro takové myšlení je jejich zárukou jedině přízeň instituce,

v jeho představách není pro talent nejpříznivější atmosféra duchovní nezávislosti, ale naopak ovzduší podrizenosti oficiálním potřebám a pocit vděku za udělenou milost.

Jedna taková beseda v televizi za účasti národních umělců J. Kozáka a Zd. Pluhaře (za Slováky hovořili nižší hodnostáři, J. Števíček a L. Ballek), která byla v tomto ohledu „přímo vzorová“, mě přiměla přečíst si ty velebené knihy dnešních mistrů a tovaryšů nepočetného cechu spisovatelského, jež jsem dosud neznal. Samozřejmě, že výsledek četby mě nepřekvapil, z úhuru života se sterilním myšlenkovým ovzduším může jen zázrakem vyrazit svěží pramen nového uměleckého průboje, i když takový zážrak ovšem nelze vyloučit — to je přece jedna ze záhad vývojových proměn umění. Moje hromádka nedávno vydaných románů však o takovém divu svědectví nevydala. Potvrdila jen předpoklad, že literární byrokraté mají pochopení pouze pro to, co odpovídá jejich omezeným představám a zápečnické uzavřenosti. (Musím dodat, že slovník i celé vystupování L. Balleka měly odlišnou povahu. Laciná propagandistická samochvála zůstala

vyhrzena především J. Kozákov a J. Ševčevici.)

Josef Frajs (1946) je nejmladší z mého výběru a začínal roku 1978 velmi ambiciózně. Od té doby vydává prakticky každý rok novou knihu se slevně klasickými kvalitou. Poslední román *Strom na konci cesty* (CS, str. 228) čerpá námět z prostředí provincálního divadla. Protagonistou je herečka Bronovská scéně, zasloužilý umělec Richard Hanák, hraje i ve filmu a televizi. Má poněkud bohémské způsoby a pije, teď o to víc, že ho rozzulil odchod osvědčeného starého ředitele Hajmle, na jehož místo nastoupil po intrikách záhadného novinského anonyma Strnada herec Karel Kolár. A zúčehonik se začnou dá záhadu z rekvizit telefonního přístroje se při předzvěsti ozývá hlas prohlášení, že ředitel Hajmle vystradil Kolár, on že byl tím záhadným — nomen omen — Strnadem. Nikoho nenapadne podívat se do makety telefonního přístroje, zda není právě tam ten záhadný fantom ukryt, a tak je divadlo vzhůru nohama po dlouhou, velmi dlouhou dobu. Hanák tomu chce přitit na kloub, chce Kolára usvědčit, leč dělá to fanfaronsky, provokativně. Vše je ještě komplikována tím, že jeho dlouholetá tajná milénka Gita je Kolárovou ženou. Nakonec nezbude ředitelovi Kolárovi než dát Hanákovi výpověď pro alkoholismus. Soubor je zcela rozvrácen, bez Hanáka divadlo nemůže existovat. Další ránu zasílá Hanákovi zjištění, že jeho mladá žena má milence. V podivném afektu jezdí vlakem od města k městu, přespívá v hotelích, až pojednou spočine v náručí své bývalé ženy, nyní novinařky. Divadlo se sice kaje, dopisem ho zve zpět do souboru (má hrát *Mefista*), ale on i se svou staronovou láskou odjíždí k lidům všech do Vestína, kde prý „tak může být šťastný“, jak uzavírá svůj příběh vpravě.

V čem vlastně spočívá názorový spor, rozdíl koncepcí mezi někdejší a novými řediteli nevíme (Kolár je epizodní, matná figurka), nezpůsobí, oš je Hanákovi — leda že má v ději přidělenou pouze roli detektivní, totiž odhalit záhadný hlas v telefonu a usvědčit z podrazu Kolára (což se mu podaří). Je to celé pověrně litátnina, v níž jde autorovi jediné o duchaplné dialogy a stylistický řád, což je vůbec jakási společná tendence dnešních prozátů střední generace, v ní se vyčerpávají jejich spisovatelské ambice. Frajs je obratný ve vynalézání vpravěckých „fint“, ale ty neslouží žádnému závažnějšímu záměru, takže celý románový příběh je až běda plytký. Talent tu jistě je, ale co s ním, kam ho zaměřit, co z něho vydat, když okruh jeho možnosti je omezen? Skutečná životní problematika, bolest doby, mravní ohrožení společnosti, to všechno jsou témata příliš riskantní, od těch raději dále. Nejlepší je vsadit na atraktivnost. Herecké prostředí (stejně jako lékařské) zaručuje čtenáři zájem už předem. Přimíchá se do toho co možná nejvíce vtipnosti, zábavných epizod a dějového vzruchu — a román je upřen. A komentáři si na něm dokonce pochutnávají. Názornější stravu totiž nemají k dispozici a většinou od ní už odvrhli.

Z hromádky současných próz přede mnou je nejsmutnější případ románu. Než dojde k vraždě (CS, str. 300). Nejpřesvědčivější totiž dokládá souvislost mezi poklesem výkonem talentu a společenský ztuhlou atmosférou. Napsala ho zléna *Vostrá* (1938), která v r. 1966 románem *Vlázna vlna* a pak i hrout. Na koho to slovo padne získala pověst autorky s vyhraněným vztahem k životu, cítilivě pracující s moderními uměleckými postupy, a proto taky patřila v tehdejších podmínkách literárnímu ruchu k těm, od nichž si většina literární kritiky hodně slibovala. Pak ovšem nastalo víc než desetileté násilné odmítnutí a po něm jí vycházely knihy pro děti a mládež, zřejmě jen odpustková zlehčost. Teď tedy *Vostrá* nabízí tenařím román pro nad tím, jak milost udičené vchnosti dokáže rozmlínat talent, přistihnout ho na svou průměrnou míru a vymýškovat jeho osobitost. Z někdejší umělecké exižidosti A. Vostré nezůstalo nic než rutina, schopnost rozvíjet příběh podle řemeslně osvědčených pravidel. Zápletka balancuje na hranici mezi psychologickou studií zvolna se rodícího zločinu a beltristickým obrazkem z života. S nezbytným každodennost tak, že příběh je citit literaturou na sto honů. Dějový svůj viny zraní při autonomně významného vědce. Má citlivé svědomí, a tak si dá za účel všemožně zraněnému pomáhat a postaví ho obraz-

Miroslav Červenka MODLITBA O VRÁCENĚM RÁJI

Až otevřeš ztracenou náruč ráje
a vzrostlou travou, věky nešlapanou
archanděl, skloniv mě, slz neskrývaje,
pusť lid zpět kdys neprostopnou branou.

v té chvíli darů nezapomeň, Pane,
na nás, co máme necvícená patra;
než zatáhnu Tě mezi Uvítané
k jatýrkům disputací,

at' my, chátra,

stavěcí kulis pro celé to drama,
dostanem, cos nám slíbil v konci věků:
přisedni napřed k nám, a popij s náma
šnaps, pojez dršťkovou a srůtek špeku,

Ten prostý břšní ráj i do Tvých raman
přilije síly, Všemohoucí.
Amen.

ně i fakticky zase na nohy. To se mu po čase podaří, ale přejich vzájemný vztah postupně zkomplikuje a state se stane napětí: sebevědomý vědec utlačí neustálými vrocchy a nároky svého muže tak, až ten ho tajně k smrti znenávidí. Vraždu pro vskutku krikolomně románovým způsobem: na chvíli opouští svou společnost, nabírá macho emurky zelené, vyvaří je u nás připraveném vařiči a vzniklý jed napichá injekční stříkačkou krásných hříbů ve svém kořuku. Na vraždu houbami je třeba nápadně připraven nápadně častým zdůrazňováním, že ve starodíně nemůže nikdo houby ani cítit a sám vědec že jí vyhodí hříbky. Vrah se tedy nemůže minout cíle. Vědec po pozřítí láh záhadné země. Muž se zbavil tyranu, ale neunesé vyčítky svého. Když se jede sám udat, narazí autem na strom a zabije se. Důvod zůstaly obestřeny záhadou...

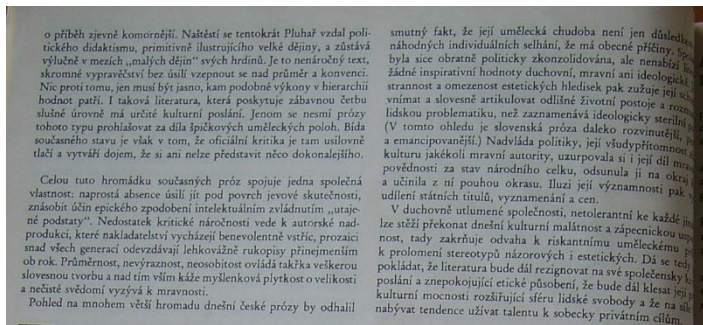
Text ovládají především živé dialogy, kterých osvědčená dramatičtorka dovede obratně využívat pro vyvolání domnělé odlehčenosti, ale od práce s životními detaily až po motaání z něho kriminálního činu je aranžmá tak očividné, že i v ústředním námětu žánru s jeho přijatými konvencemi by působilo násilně. A. Vostrá si prostě vykoupla možnost publikace tím, že se vyjádřila jakéhokoli tematického záměru, který by mohl v nejnepříhodnějším zvané narazit. Jsi příběh se odehrává mimo život, v straně stavených kulisách, ale chce působit aspoň domnem životu, což o skutečném životě nemůže sdělit nic. Jenže ten kompromis hořkou přichutí prohy nejen unělekké.

Mezi těmi, kteří za každou cenu chtějí vykřesat z každé otázky komiku a vtipnosti, patří *Jitř Křemák* (1933) k lepší sortě. Mladý mšlem už dvacet knih a četné televizní a rozhlasové hry, jeho práce se většinou odehrávají na Valašsku a staví čtenáři před oči předpůvab místního koloritu a idylly. Taky román *Tomáš a Marie* (str. 353) aspoň zčásti dějstuje ve valašské vesničce, kam jezdí civilizační slon. Inženýr Tomáš Vizner, muž v krstovských (bezpartijní), nadaný výzkumník, se sem občas vrací pro

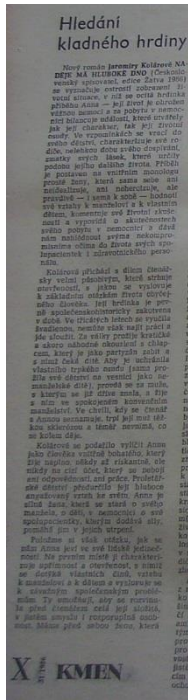
Příloha 23 b.

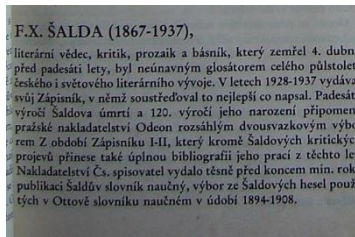
3 Příloha 23 c.

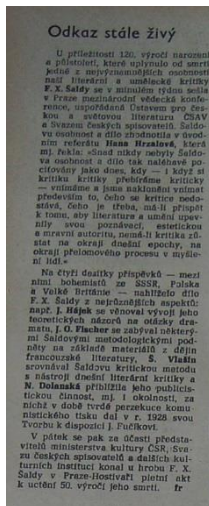
Příloha 23 d.

Příloha 24

Příloha 25

Příloha 26

Tvořit ve jménu člověka

Zpráva přednesená národním umělcem JANEK KOZÁKEM,
předsedou Svazu Československých spisovatelů,
na III. sjezdu SCSS

Sčítáme se na třetím sjezdu Svazu Československých spisovatelů, kterým společně posoudili svou práci v uplynulém období a vyřídili takové věci, které byly potřebné pro další činnost naší tvůrčí organizace. Uvažujeme o tom, jakým způsobem, kdy a jakými prostředky bychom mohli v budoucnu uskutečnit mnoho závazných plánů. Uvažujeme o tom, jak bychom mohli v budoucnu uskutečnit mnoho závazných plánů. Uvažujeme o tom, jak bychom mohli v budoucnu uskutečnit mnoho závazných plánů.

me a chceme ji spolu s celou naší společností naplňovat i v tvůrčím ozvuždu XVII. sjezdu KSSS, v inspirované atmosféře jeho myšlenek a činnosti, které souhrnem svých přání, protikřádků i řešení pomáhají uskočovat celou revoluční socialistickou přestavbu života Sovětského svazu. Chceme ji naplňovat v atmosféře tak významných ujednání o zcela nové kvalitě vzájemné spolupráce mezi našimi socialistickými tvůrčími a uměleckými složkami. Chceme ji naplňovat v atmosféře tak významných ujednání o zcela nové kvalitě vzájemné spolupráce mezi našimi socialistickými tvůrčími a uměleckými složkami.

Mám všem, vážení přátelé, je jasné, že to je naše úloha, je jasné, že to je naše úloha, je jasné, že to je naše úloha. Mám všem, vážení přátelé, je jasné, že to je naše úloha, je jasné, že to je naše úloha, je jasné, že to je naše úloha.

staví a objektivně proniká do možností a do nejkřivějších koutů duše člověka formovaného životní filozofií této doby, do světa gradace všeho podléhajícího člověku. Tento svět je pro nás na výsost důležitým společenským posláním, pomáhajícím životu a harmonickému rozvoji člověka jako opravdové socialistické osobnosti. Ano, takový úkol, taková tvůrčí práce nás čeká.

Pokusme se nyní nastínit, jaký je z těchto hledisek — a jasně kritéria si nemůžeme ani klást — zobrazující polní na současný stav a úkoly Československé socialistické literatury, kterou představuje a spojuje národní literatury a spolu s ní i literatury národních zřizujících v naší vlasti. Touto otázkou se velmi podrobně a konkrétně v jednotlivých literárních družích a zánech zabývaly oba sjezdy našich národních spisovatelů.

Vycházíme-li z analýz jejich sjezdových referátů, aktivních, objektivních diskusí a z výsledků práce federálních komisí pro literární kritiku, můžeme říci — z hlediska toho, jaké vzhledy v minulosti tvořována přeložila v literatury je dnes socialistická tvorba tím lepší a nelepší, čím bylo napísáno —, že česká a slovenská tvorba těchto let byla dobrá, úspěšná, obohacovala a rozvíjela základní tradice naší socialistické literatury. Rada nových románů, povídek, románových cyklů, básní, novel, povíkových sbírek a malých literárních sbírek a knih pro děti a mládež byla pro svou ideovou a uměleckou hodnotu velmi dobrá.

Pokračování na str. 111

Příloha 27

Mobilizovat tvůrčí síly

Z vystoupení vedoucího delegace DV KČS a vlády CSSR
na III. sjezdu Svazu Československých spisovatelů

... mobilizovat tvůrčí síly...
... z vystoupení vedoucího delegace DV KČS a vlády CSSR...
... na III. sjezdu Svazu Československých spisovatelů...

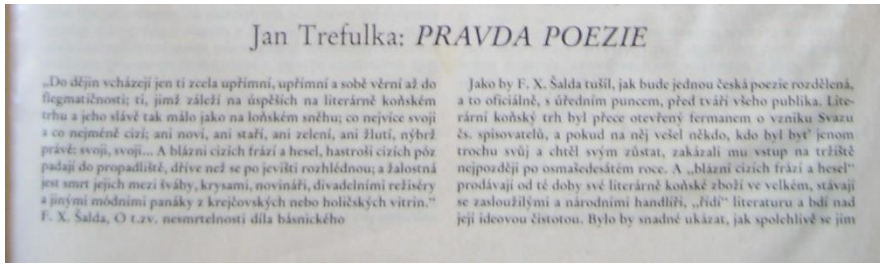
... mobilizovat tvůrčí síly...
... z vystoupení vedoucího delegace DV KČS a vlády CSSR...
... na III. sjezdu Svazu Československých spisovatelů...

... mobilizovat tvůrčí síly...
... z vystoupení vedoucího delegace DV KČS a vlády CSSR...
... na III. sjezdu Svazu Československých spisovatelů...

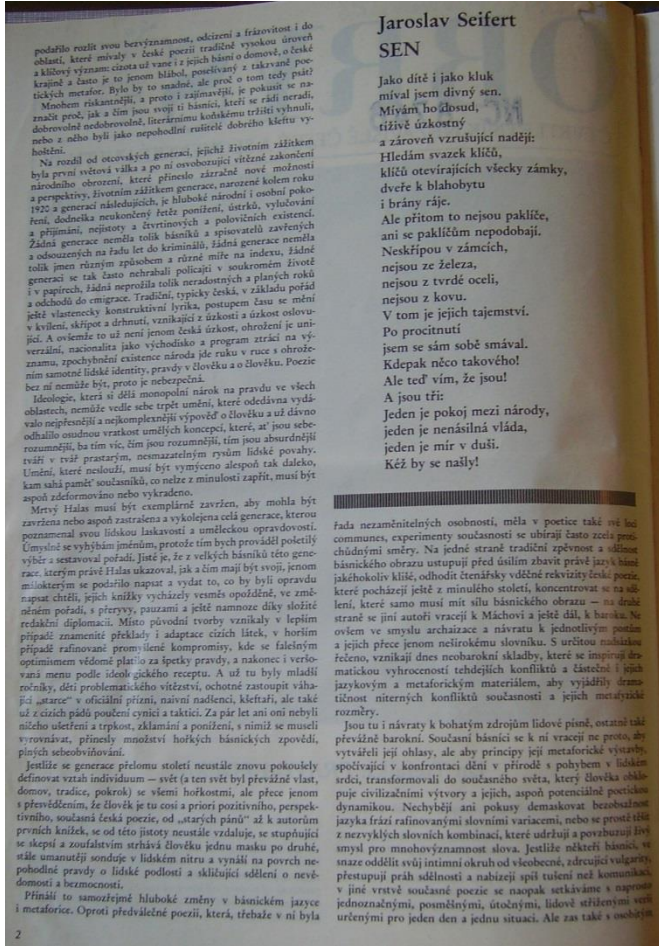
... mobilizovat tvůrčí síly...
... z vystoupení vedoucího delegace DV KČS a vlády CSSR...
... na III. sjezdu Svazu Československých spisovatelů...

... mobilizovat tvůrčí síly...
... z vystoupení vedoucího delegace DV KČS a vlády CSSR...
... na III. sjezdu Svazu Československých spisovatelů...

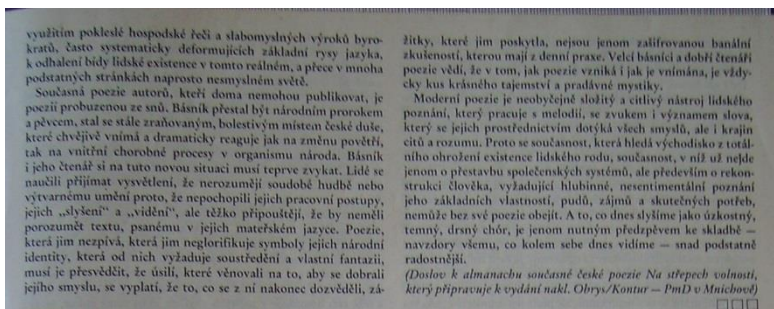
Příloha 28

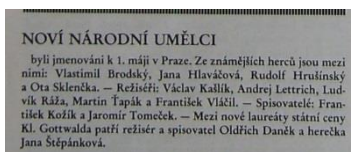
Příloha 45 a.

Příloha 45 b.

Příloha 45 c.

Příloha 46

Václav Havel: VYLOŽENÉ KARTY

Rok 1988 nebyl pro Československo jen rokem několika zakroužených výročí. Byl to i rok — jak se k jeho osmičkové povaze hodí — politiky pro nás dost důležitý. Nedožili jsme se sice žádného náhlého zvratu, ať už k lepšímu nebo k horšímu, ale něco se přeci jen stalo; byly tak říkajíc vyloženy karty.

Lidé začali dávat konečně viditelněji najevo, že se už nechtějí apaticky smířovat s vnučenými poměry a že jsou schopni dělat pro svou svobodu i cosi víc než jen doma a rádia tiše sympatizovat s Chartou, v zaměstnání si pod stolem vyměňovat samizdatovou literaturu a občas tleskat v příšerí hlediště nějakému svobodnějšímu představení. Ukázala to statečná účast mnoha tisíců občanů na nezávislých manifestacích, ale ne jen ona: všude se najednou hovořilo daleko otevřeněji než dosud, dokonce i uvnitř navýšost oficiálních struktur; stále víc „povolených“ umělců, vědců i novinářů začíná nazývat věci zase pravými jmény bez ohledu na následky, které to pro ně má dlouhou a pečlivě budovaná zeď mezi nezávisle se projevujícími občany a společností jako by

se začínala drobit a rozpadat; zdá se, že lidé už mají dost neschopnosti vlády řešit problémy, které sama nakupila, a že je už omrzela jejich vlastní opatrnost.

Své karty ovšem vyložilo i mocenské centrum: nejen že sebe samo přestrukturovalo tak, aby nebylo opravdu nic ponecháno náhodě, čímž vzalo společnosti poslední iluze, ale neváhalo už zcela nedvojsmyslně ukázat — ať už vodními děly, novým zatýkáním, nejrůznějšími zákazy či beznadějnou polovičitostí svých reforem —, jaké je právě pozadí jeho řeči o „přestavbě“ a „demokratizaci“: zachovat existující totalitní struktury, ať to stojí, co to stojí. „Dialog nebude,“ řekl sebevědomě pan Štěpán na Václavském náměstí, aby to hned druhý den na totéž místě výmluvně dověděl, když se osobně ujal velení nepřítis (nástěti) fungujících stříkaček. Tu větu lze číst jen jediným možným způsobem: zanechte naději na nějaký skutečný pohyb a změnu.

Karty jsou tedy vyloženy. Jak bude hra pokračovat, to dnes asi nedokáže odhadnout nikdo. Stříkačky jsou fungují špatně, ale

Příloha 49 a.

občanské sebevědomí také nezačne po dvaceti letech své devastace fungovat bez problémů a ze dne na den. Snadná hra to tedy vůbec bude — pro žádnou stranu. Důležité však je, že „hra“ vůbec začala. Nebo přesněji: že vstoupila do nové fáze. Do fáze, kdy se dá už něco představit, že se v ní o nic nehraje.

A jak to v takových okamžicích pravdy bývá, vynořilo se nutné i to, co se s železnou pravidelností vynořuje vždycky, když se dostává totalitní systém komunistického typu do krize (nebo když se naopak snaží sám sebe zreformovat). Totiž pochybnost o samém jeho pilíři a zároveň jeho formálním sebezdůvodnění, kterým je známé — a demokratickou každé ústavy popírající — dogma o vedoucí úloze komunistické strany. Jinými slovy: znovu se vynořila idea pluralismu. Tedy názor, že žádná ideologie, doktrína či politická síla nesmí být předem a natrvalo, tj. zákonem, nadřazena jiným a že o politickou moc se mohou stejným právem ucházet všichni.

Nejde přirozeně o nic nového. Dik bysme, kterého jsme svědky dnes téměř v celém sovětském bloku, vynořuje se tato idea všude kolem nás. Komunistické vedení se k ní stává v různých zemích různě. Gorbačov mluví o „socialistickém pluralismu“, čímž asi myslí pluralitu názorů uvnitř komunistické strany jako vedoucí síly i mimo ni; Rakowski mluví o politickém pluralismu zřejmě s úmyslem vyhradit opozici několik křesel ve vládě a parlamentu, a tím jednak pootevřít ventily společenské nespokojenosti, jednak odvést pozornost od své noční můry, kterou je pluralismus odborový; nejdá zatím dole člen vedení maďarské strany Imre Pozsgay, když řekl zcela bez ohalu, že v nové maďarské ústavě nemá klauzule o vedoucí úloze strany prostě co dělat.

U nás byla tato myšlenka nahlas vyřčena letos v říjnu v manifestu nově ustaveného Hnutí za občanskou svobodu (HOS), příznačně nazvaném *Demokracií pro všechny*. A není náhoda, že se tak stalo právě letos: nastal-li čas vykládati karty, musela být vyložena i tato. Poslední, ale svým způsobem nejdůležitější. Cena zmíněného manifestu — nejen v tomto bodě, ale celkové — není ovšem v originalitě jeho myšlenek. Většina toho, co se v něm říká, jsou víceméně samozřejmosti, které už dávno vědí snad všichni soudní lidé. (Na čemž nic nemění fakt, že několik detailů manifestu může naopak vyvolávat spory.)

Jeho cena je v něm jiná: že tyto samozřejmosti vyřkly *souborně, veřejně a jako výzvu k politické práci*, nikoli tedy jen jako něčí privátní názor.

Co z HOS vzejde, ukáže teprve čas. Možná se záhy vlení do společenského života jako jeho integrální, byť vládou příliš nemilovaná součást (jak je tomu v případě Charty 77); možná to bude zatím jen semínko čehosi, co začne nést plody až ve vzdálenější budoucnosti; možná bude cílem „vše“ trvale potlačena (trestní stíhání bylo zatím zabráno opravdu pouze „ve věci“, nikdo konkrétně tedy dosud obviněn nebo uvězněn nebyl). Ať tomu bude ale jakkoli, jedno je jisté už dnes: že byla mezi jinými základními věcmi konečně nahlas vyslovena i obecně sdílená pochybnost o smyslu ústavního zakotvení vedoucí úlohy jedné strany, je nesmírně důležitá: co se tím stalo, nemůže se už odolat, všem, kdo ví, že král je nahý, bude zvolání o jeho nahotě znít v ulicích přinejmenším tak dlouho, dokud se král neobleče, anebo aspoň tak dlouho, dokud vata strachu nezacpe poslední vnímavé ucho (což je dnes už velmi nepravděpodobná alternativa).

Rok 1988 přinesl samozřejmě mnohem víc nadějných věcí než jen tento manifest. I kdyby však nepřinesl nic jiného, bylo by to dost; ať bude hra dít probíhat jakkoli, tuhle novou kartu v ní rozhodně přehlédnout nelze. Ostatně kdovi, zda by bez těch dru-

Jaromír Hořec TAM, KDE SE SÁPE PO ZEMI

Tam, kde se sápe po zemi
tyranosaurus v temnotách,
jen škvár a lži a vřed a strach,

kde zbožnou hymnou den je zalit
v kordónech psů a generalit,

tam počato mé vězení.

Rej ropuch, rzivých krasavic
a povel jezdců bezhlavých,
do dětských vlasů hodit vích,

vyhřezlé domy zapálit
a strhat z nebes hvězdný štít!

Pro znesvěcené určení.

(Ze sbírky *Dílna Hölderlinova*,
kterou k vydání připravuje nakl. Pmt)

hých mohla být vůbec vyložena.

Jakoli je ovšem z perspektivního hlediska důležitá spíše 1988 — mezi jiným — protrhl také tabu kolem vedoucí strany a vyzval k rehabilitaci politiky, přeci jen to asi není aktuálnější, před co nás postavil. Tím se mi zdá být otázka jiné „vedoucí role“. Totiž otázka, co ji v bezprostřední budoucím čase získá — zda probouzející se svobodný dualismus a občanská hrdoost, anebo vodní stříkačka. Může ji získat samozřejmě i ta stříkačka. Ale učební má natrvalo. Zmáčet řáty a vystrašit je totiž jedna věc a ochobčanskou nespokojenost věc druhá. Tu může stříkačka vsílít než odstranit. A zastavit logiku politických a ekonomických dějů už vůbec není v jejich silách.

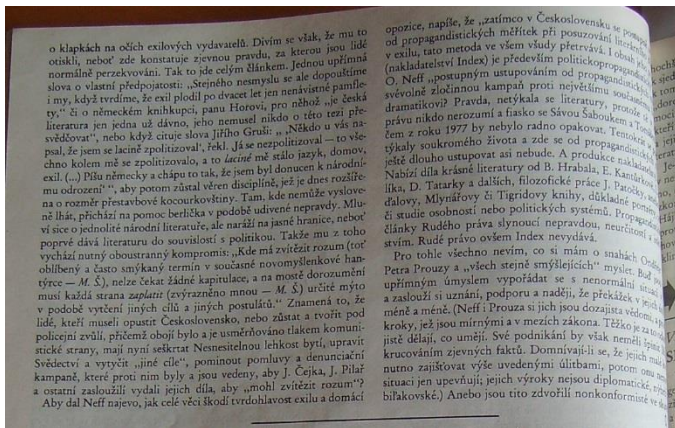
Do nového roku bychom měli tedy vstupovat bez poslední iluze, ale zároveň s jistotou, že se nemylíš jistý bašal — 28. října v cele řekl: Pravda je na vaší straně!

Lidové noviny, Praha — v prosinci 1988

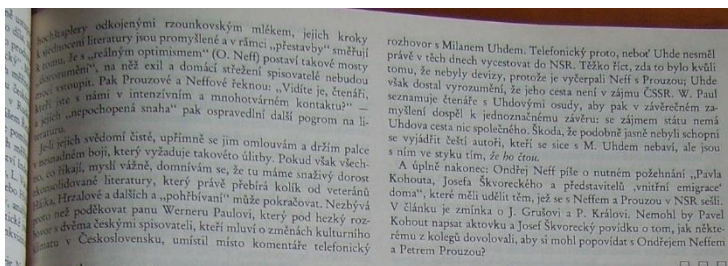
Pozn. red.: Brožuru s manifestem *Demokracií pro všechny* vydala za občanskou svobodu, vydanou tiskem Čs. dokonalosti v střediskem v Scheinfeldu, přikládáme k číslu. Uvěřte, že souhlasná vyjádření s podpisy čtenářů, ale i nepřítis, a připomínky k textu.

švem
pleter
kosil
mu,
komu
urav
y dok
rozov
(SE)
šála
a v t
Praxe
ni tr
a, b
takí
v (C
ní,
láři
řidit
cem
eps
vřin
ch 2
Dne
o o
žná
čas
na
tují
tré
řry
ole
na
řve
věz
ve
dny
sp
1988
strany
aktuáln
jiné „ve
jím čase
rozum a
Může j
natrvalo
občansk
slit než
dělů už
iluze, a
28. říjn
Lidové
Pozn. r
za obč
středisk
souhlas
a připom

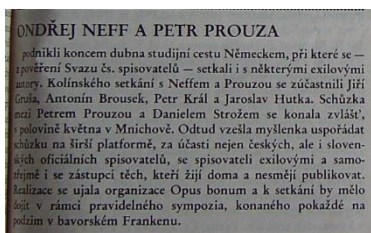
Příloha 49 b.

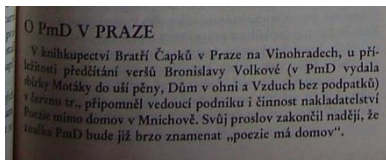
Příloha 56 c.

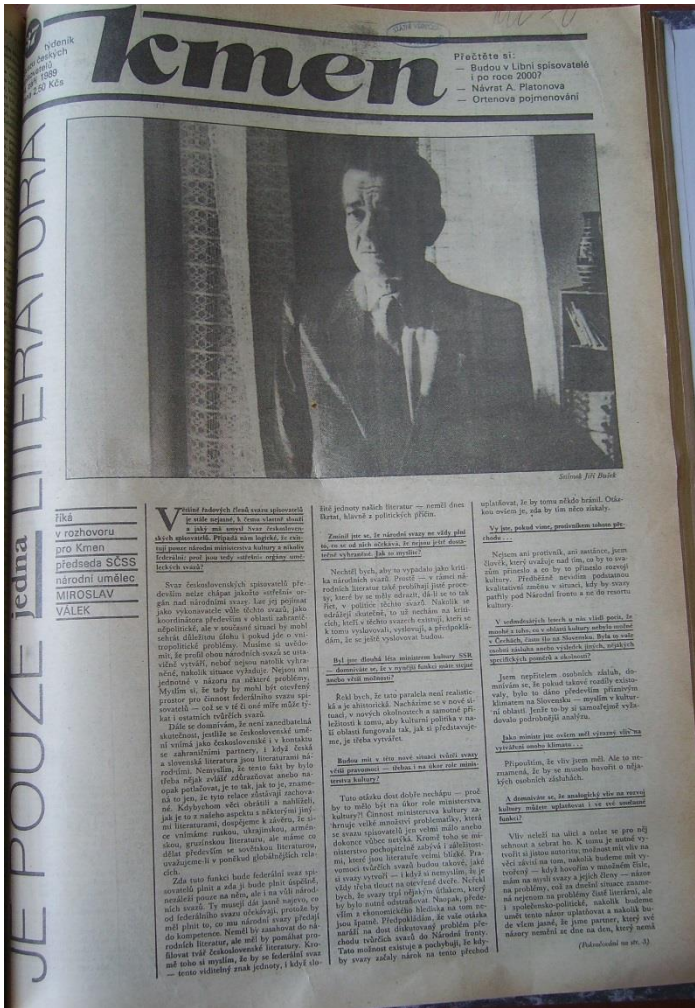
Příloha 56 d.

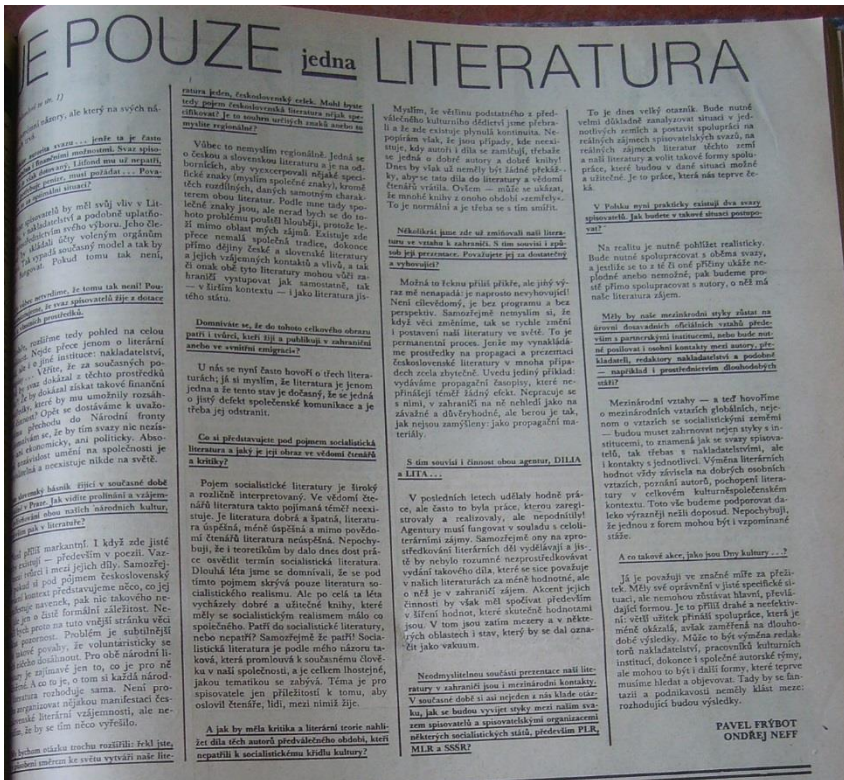
Příloha 57

Příloha 58

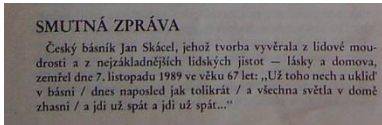
Příloha 59 a.

Příloha 59 b.

Příloha 61

Příloha 62

Příloha 63

...v současnosti je to jenom Munzarové, o čemž svědčí rozhovor s mladým...
...který otiskla sobotní příloha Svobodného slova z konce září...
...v roce 1985 a dnes člen Ha-Divailla...
...
...záměrně alibistický postoj titulního hrdiny...
...Meistovi — „Co po mně chcete, já jsem jenom kome...
...To není pravda. Lidé jsou prostě na světě, aby se dávali (sluší...
...podle slovy brněnského dr. Cermáka — aby se holt obtovali)...
...by se měli dávat dvojnásob. Jsou přece nostali určitě síly i po...
...nemohou se tvářit, že s tímhle textem či rolí sice vnitřně ne...
...ale se to jen práce. Každý člověk by snad měl sledovat, čemu...
...nebo činnosti slouží, měl by se dokázat postavit za dobrou věc...
...to o ni předsvědčím... Já vím, jsou tu otázky existenční, profes...
...společenské, možná někdy ani nevěme, kolik bychom u nás měli...
...herců, kdyby jim často nešlo jen o nutnou obživu — jenže...
...z nich dokáží být skvělí i všemu navzdory. Obdivuji řemeslo...
...lidí podle jejich lidských kvalit. Zpravidla jsou velmi...
...schopní, skromní, neupozorují na sebe, ale jsou nesmírně cenní...
...ostatním jako příklad mravního imperativu — a puce jejich...
...nese i jejich herectví. Těžko se to popisuje, ale na první...
...pozná — učebnicovým příkladem takových herců...
...křesťanů už tím, že jsou, buď pan Kemr.“
...vzhledem k věkovému rozdílu mezi Ludkem Munzarzem a To...
...Turkem se zdá, že naděje má i u nás perspektivu. Že doba...
...zanedlouho skončí a nastane éra těch druhých.

Franken Stroj PŘI LETOŠNÍM FRANKENU?

...při květnové schůzce v Mnichově, kdy jsem Petrovi Prouzovi...
...člověk přesvědčený o nutnosti vzájemného dialogu navrhol...
...na nějaké širší platformě, měl jsem na mysli rámec frankenské...
...symposia. Když jsem pak o něco později předsednictvu Opus...
...návrh přednesl, nepřekvapilo mě, že byl bez dlouhého otálení...
...Překopnická činnost — také na poli kulturním — patří již po...
...náplní této české katolické organizace pod vedením opata...
...Opaska. Přál jsem si, aby vedle zástupců českého Svazu byli...
...Frankenu přivzváni i zástupci slovenského Svazu spisovatelů, všem...
...nám bylo jasné, že by se v hojném počtu vedle exilových...
...a kulturních pracovníků měli dostat i zástupci literatury...
...ineditní.

...přemýšlím překvapením pro mě bylo, když se písemné pozvání...
...bonum setkalo u obou spisovateckých svazů s příznivým...
...do Frankenu vycestovali Ladislav Ballek, vedoucí tajemník...
...slovenských spisovatelů, Milan Štúravec, redaktor Slovenských...
...Vladimír Kolář, šéfredaktor Literárního měsíčníku a básník...
...Petr Prouza. Že budou za současného stavu potíže s vy...
...představitelů neoficiální kultury, dalo se předpokládat...
...byly mnohem hlubší zklamání. Proto ve mně mnohem hlubší zkla...
...vyvolala nečůst několika (nikoli bezvýznamných) osobností...
...struktury, zdířících se v době konání symposia na soukro...
...cestách na Západ, převážně v Německo, v Británii a ve Francii...
...výjimkou — a podotýkám, že i zářným příkladem ostrat...
...byla brněnská spisovatelka Iva Kotrlá, žena, jejímž spisovatel...
...osudu by měla být věnováno mnohem více pozornosti. Krápně...
...se ukázala i účast několika redaktorů a spolupracovníků...
...časopisů Vokna a Voknovin.

...sedmdesátí (zhruba asi ze sto třiceti) účastníků franken...
...setkání jsem předložil písemnou otázku následujícího znění...
...jakými představami jste na letošním frankenském setkání přijížděl...
...na Vás v jeho průběhu započlo pozitivně, (3) čím jste byl...
...? (4) Odpovědi s názorem, že by se v podobných akcích mělo...
...do odpovědi jsem do uzavěrky časopisu obdržel šest (nosit...
...naše Schuda, novinář, redaktor Svobodné Evropy, Mnichov...
...pokračovat. A to v otevřeném dialogu všech se všemi, jak se...
...Frankenu velmi počátečně nakouslo. V současné české nehyb...

...nosti je hrdina každý, kdo ukáže byť jen cípek karty. Dokonce...
...snad i z rukávu.

Petr Král, básník a esejista, Paříž.
...K tomu, co očekávám od Frankenu, patří nerozlučně lidská setkání...
...V tom smyslu jsem nebyl zklamán ani letos: lečce mátožné, ale po...
...divuhodně čisté „andrlství“ mladého spolupracovníka Vokna, klidná...
...sebestota Milana Schulze u předsednického stolu (odkud na mne...
...ve svých oxfordských košilích působil jako skutečný „voz“ svobod...
...ného člověka), málem děbelské řečnické mistrovství p. Skalického...
...z Vatikánu byly silně a nezapomenutelně dojemny.

...Pokud jde o oficiální hosty z Prahy a Bratislavy, jsou mé počty...
...smíšené, a to i v tomto lidském ohledu. Zarazilo mě tam, že jen oba...
...slovenští spisovatelé se chovali s jistotou lidí, kterým jejich země přeše...
...vše nepřestala patřit. Oba Češi měli naopak spíš vycupování těch...
...kdo doma jenom přisluhují... Nevím, co z toho lze vyvodit pro...
...budoucnost, očekávané změny se však nutně budou týkat i tohoto...
...základního sebevědomí — neoddělitelného ovšem od vůle dotyčných...
...žít skutečně v pravdě. Snad tu stimuluje roli morou sehnat i setkání...
...jako bylo frankenské, a snad v nich tedy není proč nepokračovat...
...Andrzej Jagodziński, překladatel české a slovenské literatury, novinář...
...Gazety Wyborcze a varšavský dopisovatel ě. vydání Svobodné Evropy.

...Franken je pro mne legendou. Polský exil nemá podobný semínář...
...kde by se pravidelně setkávali lidé různých názorů a veřejně diskuto...
...vali. Zúčastnil jsem se letos poprvé...
...Konfrontace legendy se skutečností bývá často dost nebezpečná...
...především pro legendu. V tomto případě se tak ale nestalo. Nebyl...
...jsem zklamán naprosto nikým. Pověřilo se mi, že šlo o velmi důle...
...žitou akci. Snad nejdůležitější byla účast hostů z Československa —...
...jak z oficiálních, tak i z neoficiálních struktur. Dialog mezi nimi...
...nebyl jednoduchý, důležitá byla však oboustranná vůle. Já jsem jistě...
...začátek a mělo by se pokračovat, sympatické také bylo, že všichni...
...si byli vědomi krize současného Československa a že jsou ochotni...
...hledat z ní východisko cestou dialogu. Ze srdce vám přeji, aby se tak...
...stalo co nejdříve.

- Dr. Oldřich Sevcík, důchodce, Brno.*
- (1) Na první moje setkání s počty zvědavosti.
 - (2) Uroveň přednášek všech referentů, účast oficiálních struktur.
 - (3) Zatím mi to ještě nedolo.
 - (4) Jistě! Navrhuji 2x do roka. Ale vždy jedno zvolené téma, maxi...
...málně dvě.
- Oldřich Sevcík, důchodce, Brno.*
...Především poděkuji Opus bonum, že setkání umožnilo a zorganiz...
...ovalo. Na podobná setkání nejzdejm se žádným očekáváním nebo...
...D D D

LETOŠNÍ SEIFERTOVA CENA

...byla Nadací Charty 77 ve Stockholmu udělena českému básniku...
...Karlů Siktancovi. Rozhodnutím poroty (Brousek, Grůša, Liehm, Richterová, Škvorecký, Vladislav a dva spisovatelé žijící v Česko...
...slovensku) za jeho prozatím poslední strojopisnou sbírku Srdece...
...svého nejez, „shrnující ve vyzrálé syntéze jeho charakteristickou...
...lyricko-epickou tvorbu z let 1981–86“.
...Karel Siktanc pro svůj postoj v srpnu 1968 nesměl od sedmdes...
...sátých let oficiálně publikovat a jeho práce byly rozšiřovány...
...v samizdatu; dvě básnické sbírky — Český orloj (1980/81) a Jak se...
...trhá srdce (1983) — vyšly knižně v nakl. Poezie mimo domov...
...v Mnichově. Rozsáhlou sbírku Český orloj připravuje nyní k vy...
...dání i nakl. Práce v Praze.

CENA JIŘÍHO LEDERERA

...Polská revue Zeszyty literackie a český čtvrtletník Svědectví...
...udělily letos už po čtvrté cenu Jiřího Lederera. Byl jí poctěn Piotr...
...Godlewski (pseudonym Pavel Hartman), dlouholetý, vynikající...
...překladatel moderní české literatury, zejména z děl v Českoslo...
...vensku oficiálně nevydávaných autorů.
...Jiří Lederer, jehož jméno cena nese, byl český novinář, který po...
...léta usiloval o česko-polské sblížení. Až do své smrti v roce 1983...
...patřil k úzkému okruhu spolupracovníků Obrusu.

